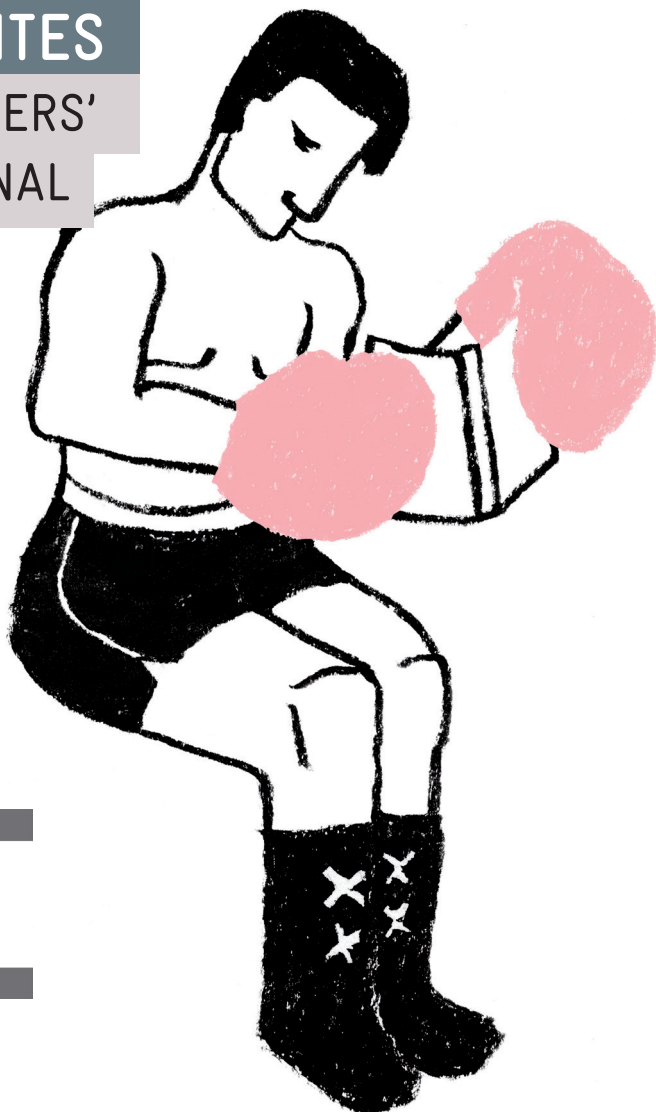

MANUAL PER A CAMPANYES NOVIOLENTES

WAR RESISTERS'
INTERNATIONAL

INSTITUT
CATALÀ
INTERNACIONAL

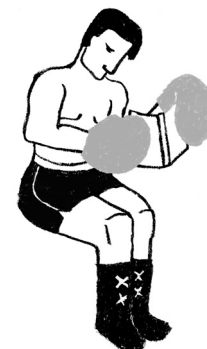
PER LA PAU

EINES DE PAU,
SEGURETAT I JUSTÍCIA
#11

WAR RESISTERS' INTERNATIONAL

MANUAL PER A CAMPANYES

NOVIOLENTES

INSTITUT
CATALÀ
INTERNACIONAL

PER LA PAU

Aquest llibre ha estat editat en PDF seguint criteris de sostenibilitat.

Els llibres de la col·lecció “Eines de Pau, Seguretat i Justícia” volen ser, en primer lloc, un suport útil per a les persones que, amb diferents graus d’implicació, se senten compromeses amb el treball per la pau. Amb aquesta col·lecció volem posar a l’abast del públic llibres curts, clars i pràctics, llibres que proporcionin tant una visió crítica de les relacions internacionals i els conflictes en el món actual com orientacions i guies per a l’activisme en favor de la pau i la justícia; tot un repte que esperem assolir posant a mans dels lectors i les lectores les traduccions d’obres de reconeguda qualitat i també de producció pròpia.

Aquesta col·lecció està codirigida per: Tica Font, Rafael Grasa i Elena Grau.

© 2009, War Resisters’ International

© 2014, Institut Català Internacional per la Pau (ICIP)

Coordinació: Howard Clark, Javier Gárate, Joanne Sheehan

Comissió editorial: Howard Clark, Javier Gárate, Joanne Sheehan, Dorie Wilsnack

Revisió: Hans Lammerant, Tali Lerner, Vicki Rover, Chesterfield Samba, Christine Schweitzer, Vivien Sharples, Jill Sternberg

Col·laboradors: Eric Bachman, Roberta Basic, Jungmin Choi, Ruben Dario Santamaria, Ippy Dee, Hilal Demir, Ruth Hiller, Jørgen Johansen, Brian Martin, Martin Smedjeback, Andreas Speck, Majken Sorensen, Roel Stynen, Stellan Vinthagen

Títol original: *Handbook for Nonviolent Campaigns*

Traducció: Jordi Vidal

Disseny gràfic: Arianne Faber

Maquetació: Arianne Faber

Realització editorial: líniazero edicions

Col·lecció “Eines de Pau, Seguretat i Justícia”

Institut Català Internacional per la Pau

Gran Via, 658

08002 Barcelona

www.icip.cat

Aquesta obra està sota una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 Espanya de Creative Commons. Per veure’n una còpia visiteu <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/>.

Es permet la còpia, distribució i reproducció d’aquesta obra sempre que sigui sense ànim de lucre, se n’acrediti l’autoria i es mantingui la nota de llicència.

El procés d’escriure aquest manual ha estat un esforç col·lectiu, amb diferents nivells de participació. Una comissió editorial internacional ha fet la major part de la feina d’edició. Els articles es van publicar al wiki de la IRG (http://wri-irg.org/wiki/index.php/Nonviolence_Handbook); els continguts del wiki es continuaran actualitzant.

ÍNDEX

1. Sobre aquest manual i com utilitzar-lo	8
2. Introducció a la noviolència	10
Què és la noviolència i per què utilitzar-la?	
Entrenament en noviolència	
Vosaltres i el vostre grup	
Usos de la noviolència al llarg de la història	
Estudi de casos: entrenaments noviolents en el moviment de drets civils dels EUA	
Estudi de casos: Otpor: la força de la gent a Sèrbia	
3. Gènere i noviolència	30
Què és el gènere?	
Per què els moviments per la pau haurien d'abordar la violència de gènere?	
Un exemple de vinculació de pau i qüestions de gènere: el New Profile a Israel	
4. Tasques i eines per organitzar i dinamitzar cursos de formació	36
Treball conjunt	
Llista de control per organitzar un entrenament	
Llista de control per dinamitzar un entrenament	
5. Campanyes noviolentes	40
Què fa que una campanya sigui noviolenta	
Planificació de campanyes noviolentes	
El programa constructiu	
El Pla d'Acció del Moviment	
Formes d'acció noviolenta	
Fases d'intensificació en una campanya noviolenta	
El paper dels mitjans de comunicació	
Guia d'estudi de casos de campanyes	

6. Organització per a accions noviolentes efectives	76
Emissió del missatge de protesta – Com fer que una acció sigui efectiva	
Com abordar l'estrès i la tensió de prendre posició	
Humor i accions noviolentes	
Treball en grup	
Llista de control per planificar una acció	
Papers durant, abans i després d'una acció	
Suport jurídic	
Suport a la presó: l'experiència del MOC a Espanya	
Valoració de l'acció	
7. Històries i estratègies	122
Campanya de solidaritat internacional amb Sud-àfrica	
Seabrook – Wyhl – Marckolsheim: baules transnacionals d'una cadena de campanyes	
Marxes antimilitaristes internacionals	
Xile: les idees de Gandhi van encoratjar la gent a desafiar la dictadura xilena	
Israel: el New Profile aprèn de l'experiència dels altres	
Turquia: construint una cultura noviolenta	
Les aplicacions del «Teatre dels Oprimits» d'Augusto Boal	
Corea del Sud: reptes i assoliments de treballar amb la noviolència	
La comunitat de pau de San José de Apartadó, Colòmbia: una lliçó de resistència, dignitat i valentia	
El Bombspotting: cap a una campanya europea	
8. Exercicis per treballar la noviolència	156
Propietat intel·lectual	
Files de conflicte	
Pluja d'idees	
Denuncieu-ho	

Diàleg de gènere per a pacifistes	
10/10 estratègies	
L'arbre	
Els pilars del poder	
Espectre d'aliats	
Conseqüències de la por	
Joc de confiança de l'arbre i el vent	
Presca de decisions	
Espectre encreuat	
Joc de rol	
Teatre fòrum	
Eines per arrelar-se, protegir i bloquejar	
Espectre/Baròmetre	
9. Feu-ho vosaltres mateixos: com crear un manual_____	178
10. Glossari_____	180
11. Recursos_____	184

1. Sobre aquest manual i com utilitzar-lo

La Internacional de Resistents a la Guerra (IRG) ha publicat aquest manual, servint-se de les experiències de grups a molts països i de diferents generacions d'activistes. Al si de cada campanya noviolenta hi ha la iniciativa i el compromís dels activistes participants i la qualitat del missatge amb el qual volen arribar, un missatge que pot plantejar qüestions sobre com són les coses, despertar la gent de la resignació a allò que passa o podria passar, atreure aliats o exigir tenir vot en decisions que afecten les seves/nostres vides. Una de les idees fonamentals de les campanyes noviolentes és l'apoderament: el sentit de com podeu fer que passin coses, sobretot si us uniu a altres persones.

Hi ha moltes imatges dramàtiques de l'acció noviolenta. De fet, la capacitat de dramatitzar una qüestió és un dels punts forts de la noviolència; intenta fer que la gent vegi i obri sobre el que sovint passa desapercbut d'una manera conseqüent. No obstant això, aquesta dramatització no succeeix perquè sí. Es gesta: en grups o cèl·lules d'activistes, en debats, en sessions de formació, en la reflexió sobre experiències passades, en la planificació, en l'experimentació, en l'establiment de contactes. Per això aquest manual es basa en allò que alguns grups han fet i com ho han fet. No pretenem presentar un model definitiu, sinó suggerir mètodes que han funcionat en diversos contextos i que poden ser adaptats per activistes noviolents creatius a les pròpies situacions.

Així doncs, aquest manual és una selecció d'una gamma més àmplia de material disponible a la Internacional de Resistents a la Guerra o a Internet. Combina textos que presenten determinats temes, experiències i exercicis de grup. Aquesta part introductòria explica a grans trets què entenem per *noviolència*; la importància de la formació en noviolència; qüestions per al vostre grup, i uns quants exemples breus de noviolència

històrica. L'apartat 2 se centra en un cas concret d'opressió dins dels nostres moviments: la qüestió de gènere. L'apartat 3 presenta tasques i eines per organitzar i dinamitzar la formació. L'apartat 4 descriu campanyes i accions noviolentes, incloent-hi els programes constructius i el paper dels mitjans de comunicació. L'apartat 5 ofereix consells específics per a una organització efectiva en totes les fases. L'apartat 6 subministra casos i estratègies d'arreu del món.

Al llarg del Manual descrivim alguns dels avantatges de la noviolència en acció i donem exemples de com funciona. Si desconeu determinats termes del Manual, vegeu el glossari (apartat 9, p. 180).

L'apartat 7 dona exemples d'exercicis per treballar en la noviolència. Aquests exercicis de grup tenen com a objectiu aprofundir el coneixement que té un col·lectiu d'una qüestió i el coneixement mutu o bé ajudar el grup a ser més eficaç a l'hora de dur a terme accions i campanyes noviolentes. En general, els exercicis necessiten algú que els dinamitzi, és a dir, els presenti, expliqui què s'ha de fer i per què i mantingui el procés en marxa, animant les persones tímides a parlar i les extravertides a escoltar, sobretot en l'avaluació al final.

Esperem que els lectors copiïn parts d'aquest manual i les tradueixin o les transmetin als seus grups. Si ho feu, preneu-vos la llibertat d'adaptar el que hi ha escrit a les vostres necessitats. L'apartat 8 ofereix consell –i per tant estímulo– perquè adapteu el que trobeu aquí o al web de la IRG a la vostra situació.

L'apartat 10 conté alguns recursos seleccionats. Si trobeu en aquest manual alguna cosa especialment interessant, també podeu acudir al web de la IRG (http://wri-irg.org/wiki/index.php/Nonviolence_Handbook) per trobar-ne més informació. Hi trobareu versions més extenses d'alguns articles, altres articles i exercicis addicionals i molts més recursos. A la IRG intentem compartir en comptes de proporcionar recursos, la qual cosa implica que a altres persones els agradaria llegir el que heu après en les vostres experiències amb campanyes o formació noviolentes. Així doncs, contribuïu si us plau al web de la IRG. I si traduïu alguna part del Manual, envieu si us plau la vostra traducció a info@wri-irg.org perquè puguem afegir-la al web.

2. Introducció a la noviolència

Què és la noviolència i per què utilitzar-la?

Per què us interessa un manual sobre campanyes noviolentes? Segurament perquè voleu fer que passi alguna cosa, o potser perquè voleu impedir que succeeixi alguna cosa. Potser creieu que la noviolència pot oferir una alternativa a accions que generen hostilitat i a la llarga resulten estèrils, si més no des del punt de vista de provocar un canvi social. Potser voleu provar alguna cosa diferent o rebre alguns consells per millorar la manera com el vostre grup ja organitza accions i campanyes.

En aquest manual, la nostra definició bàsica de *noviolència* es basa en el desig d'aturar la violència –tant la violència física com el que s'ha anomenat *violència estructural* (privació, exclusió social i opressió)– sense engendrar més violència. No és una descripció definitiva, per tal com hi ha altres definicions més eloqüents, més filosòfiques, més específiques en el temps (és a dir, que van tenir molta importància en un moment i un lloc concrets) i personals, més aviat poètiques.

La noviolència pot implicar molt més que aquesta definició bàsica, incloent-hi un desig de canviar les relacions de poder i les estructures socials, una actitud de respecte per tota la humanitat o tota forma de vida, o fins i tot una filosofia de vida o teoria d'acció social. Us animem a investigar aquests àmbits. Descobrir les diferències d'èmfasi i compartir percepcions noves de la noviolència pot ser una experiència enriquidora en el context d'un grup que es prepara per emprendre accions noviolentes.

La gent té diferents motius per adoptar la noviolència. Alguns la defensen perquè la consideren una tècnica eficaç per aconseguir els canvis

socials desitjats; d'altres, perquè pretenen practicar la noviolència com un estil de vida. Aquí hi ha tot un espectre, amb moltes postures intermèdies. Aquestes diferències poden emergir durant una campanya, però generalment una declaració de principis o unes directrius específiques per a una campanya concreta (vegeu «Principis de l'acció noviolenta», p. 41, i «Directrius noviolentes») poden donar cabuda a persones amb actituds diverses.

Ara bé, determinades diferències en la manera d'entendre les coses poden ser una font de tibantor en una campanya i s'han d'airejar. Per exemple, hi ha qui addueix que caldria desplegar els mètodes noviolents per tal d'entaular un conflicte i guanyar; d'altres argumenten que una actitud noviolenta clau és buscar una solució que inclogui aquells qui avui són adversaris. El que és essencial quan sorgeix una discrepància així no és que els activistes debatin actituds bàsiques, sinó que arribin a acords sobre els aspectes que afecten la campanya. Aquest exemple concret (quan els uns volen guanyar i els altres busquen una solució inclusiva) influiria en les reivindicacions i en l'estratègia negociadora que els activistes participants en la campanya elaborin.

La qüestió dels danys materials pot ser motiu de divisió. Alguns activistes noviolents tracten d'evitar els danys materials mentre que uns altres creuen que són un cost que val la pena imposar a un oponent. A l'apartat 3 parlem del valor de les directrius de campanya o d'acció. Potser caldria debatre les actituds sobre un tema com els danys materials a l'hora de traçar aquestes directrius. No convé posposar aquest debat fins que l'acció ja estigui en marxa. Per a algunes persones, l'acció noviolenta significa evitar la conducta hostil envers els adversaris, potser fins i tot buscar allò que hi ha de bo en tothom, mentre que altres activistes noviolents poden procurar avergonyir un adversari, o titllar-lo de criminal de guerra, torturador, racista o corrupte. La qüestió de llançar insults o desqualificatius es pot recollir perfectament en les directrius per a una acció, però les diferències subjacents i les possibles combinacions d'actituds es poden debatre en molta més profunditat en els «grups d'afinitat» de

què es parla a l'apartat sobre la preparació per a l'acció noviolenta (vegeu «Grups d'afinitat», p. 93). Aquests grups pretenen ser un espai segur per revelar dubtes, però també per a l'aprenentatge mutu. Els membres del grup d'afinitat poden prendre una frase comunament associada amb l'acció noviolenta –com ara «dir la veritat al poder»– i que cadascú expliqui què significa per a ell i quines qüestions planteja, compartint així idees i aprofundint en com entenen els altres allò que tracten de fer plegats.

Una actitud comuna dels activistes noviolents és que volem que les nostres activitats siguin una expressió del futur que ens proposem crear: això es podria encarnar en el que Mohandas Gandhi va anomenar *programa constructiu* (vegeu «El programa constructiu», p. 53), però també en la idea que nosaltres/el moviment siguem pau, que la nostra conducta reflecteixi el món que volem. Quan fem servir frases com ara «dir la veritat al poder», «afirmar la vida» o «respectar la diversitat», invoquem valors fonamentals que són per si mateixos una font de força per a nosaltres i un punt de contacte amb aquells als qui volem arribar.

Com funciona la noviolència?

La noviolència reforça una campanya de tres maneres:

1. *Entre els participants en una campanya.* Fomentant la confiança i la solidaritat entre els participants, els quals (en el millor dels casos) es posen en contacte amb les fonts de la seva pròpia força per saber com actuar en cada situació. Moltes persones no s'adonen de com poden ser de creatives fins que reben el suport dels altres quan intenten una cosa nova.
2. *En relació amb l'adversari d'una campanya.* La noviolència té com a objectiu inhibir la violència d'un adversari o procurar que la repressió noviolenta li sigui políticament contraproductiu. A més d'això, pretén minar els pilars del poder d'una institució opressorra (vegeu els exercicis «Els pilars del poder» p. 165 o «Espectre d'aliats», p. 166). En comptes de tractar els treballadors dels nostres

oponents com a eines inanimades, la noviolència intenta obrir-los possibilitats perquè es replantegin les seves opcions.

3. *En relació amb altres encara no implicats.* La noviolència canvia la qualitat de la comunicació amb els espectadors o els aliats, gent que encara no es preocupa pel tema o que encara no hi participa activament, persones que poden ser aliats en el futur (vegeu l'exercici «Espectre d'aliats», p. 166).

El pioner de l'estudi de la noviolència va ser Gene Sharp, que va suggerir quatre mecanismes de canvi en els qui s'oposen a una lluita noviolenta: *a)* conversió: de tant en tant una campanya els convencerà perquè adoptin el seu punt de vista; *b)* coacció: de vegades una campanya pot coaccionar els adversaris a fer-se enrere sense convèncer-los de les perspectives dels activistes sobre què està bé i què està malament; *c)* conciliació: quan un adversari busca una manera d'acomodar una campanya, de fer concessions sense atorgar tot allò que els activistes reclamen ni renunciar al poder; *d)* desintegració: un mecanisme que Sharp va afegir després del 1989, quan els règims alineats amb la Unió Soviètica havien perdut tanta legitimitat i tenien tan poca capacitat de renovar-se vius i tangibles, de dissenyar estratègies de campanya i de preparar i valorar una acció. El que escrivim es basa fermament en la pràctica dels moviments socials, i sobretot en les nostres pròpies experiències amb els moviments per la pau, antimilitaristes, antinuclears que, davant del desafiament de la força de la gent, es van desintegrar. (Per a més informació, vegeu «Formes d'acció noviolenta», p. 60.)

Els estudis sobre la noviolència tendeixen a fixar-se més en l'èxit final d'un moviment, sobretot la influència que ha aconseguit exercir sobre els qui detenen el poder. Aquest manual, però, se centra més a observar els processos que intervenen a l'hora de planificar campanyes, de fer que els problemes esdevinguin i de justícia social de diversos països.

«La meua primera experiència d'entrenament va ser per a l'acció del 15 de maig a Israel el 2003. Jo era un objector de consciència xilè que participava en campanyes contra el militarisme des de feia uns quants anys. L'entrenament va ser veritablement apoderador per a mi, i vaig tornar a casa amb l'impuls de compartir el que havia après i la convicció que, si volíem reeixir en les nostres accions, era imprescindible entrenar-nos. En les accions següents que vam fer no solament tot el grup era dret davant de la caserna militar, sinó que a més hi havia un grau més elevat de risc a causa del nivell més alt de confiança que posseïem, perquè ens havíem preparat i entrenat per a això.» JAVIER GÁRATE

Entrenament en noviolència

No diem pas que necessiteu entrenament en noviolència abans de sortir al carrer i subjectar una pancarta o repartir fullets. Si més no, a la majoria dels països. Malgrat tot, el procés sencer que coneixem com entrenament en noviolència –analitzar qüestions, preveure alternatives, formular reivindicacions, desenvolupar una estratègia de campanya, planificar accions, preparar accions, valorar accions o campanyes– pot augmentar la repercussió que el vostre grup té en els altres, ajudar-vos a funcionar millor en l'acció i a afrontar més bé els riscos i els problemes que planteja, i eixamplar els horitzons de la vostra acció. Bàsicament, l'entrenament noviolent ajuda a crear un espai segur per provar i desenvolupar idees noves o per analitzar i valorar experiències.

L'entrenament noviolent pot ajudar els participants a formar una entesa comuna de l'ús de la noviolència en campanyes i accions. És una experiència educativa participativa en la qual podem aprendre habilitats noves i desaprendre conductes destructives i opressives que la societat ens ha inculcat. L'entrenament en noviolència pot enfortir un grup, desenvolupant un vincle comunitari mentre la gent aprèn a treballar millor junta

i aclareix les seves intencions. L'entrenament en noviolència pot ajudar-nos a entendre i desenvolupar la força de la noviolència. Dóna l'oportunitat de compartir preocupacions, temors i sentiments i de debatre el paper de l'opressió en la nostra societat i en els nostres grups. Individualment, la formació contribueix a augmentar l'autoconfiança i a aclarir les nostres interaccions personals. L'objectiu de l'entrenament noviolent és apoderar els participants perquè s'impliquin d'una manera més efectiva en l'acció col·lectiva. Aquest procés inclou diversos exercicis i mètodes de formació, alguns dels quals s'inclouen en aquest manual a l'apartat 7.

L'entrenament noviolent pot preparar la gent per a la participació en l'acció noviolenta directa, ensenyar tècniques de desenvolupament d'estratègies i les habilitats necessàries per participar en l'estratègia, i treballar en processos de grup i en qüestions d'opressió. Els entrenaments noviolents es fan servir sovint per preparar la gent per a accions concretes, per conèixer el guió, per desenvolupar un pla i posar-lo en pràctica, per entendre els aspectes jurídics i més coses. Són una oportunitat perquè un col·lectiu fomenti la solidaritat i desenvolupi grups d'afinitat. Per mitjà del joc de rols (vegeu l'exercici «Joc de rol», p. 171), la gent pot aprendre què poden esperar de la policia, dels funcionaris, d'altra gent que intervé en l'acció i de si mateixos. Pot ajudar-los a decidir si estan preparats per participar en l'acció.

Els entrenaments noviolents poden abastar des d'unes hores fins a uns quants mesos, depenent de factors com les necessitats i la cronologia de la campanya, les metes de la formació, i l'experiència i la disponibilitat dels participants i dels formadors. (Vegeu «Tasques i eines per organitzar i dinamitzar cursos de formació», p. 36, per a més informació sobre la planificació de tallers de noviolència.)

La funció dels formadors

Un formador en noviolència és algú que pot dinamitzar un grup a través d'un procés d'aprenentatge. Un formador ha de tenir coneixements sobre els temes de la formació, però no ha de ser un setciències. La seva meta

és guiar els participants perquè desenvolupin les pròpies idees, no dir a la gent què ha de pensar i què ha de fer.

Sabem que no tots els grups i les comunitats que volen formació en noviolència disposen de formadors locals. Però quan la gent entén quines habilitats es necessiten per dirigir un curs de formació, potser s'adona que ja ha adoptat algunes d'aquestes aptituds i les ha utilitzat en diferents contextos. Podeu nomenar un equip de formació integrat per codinamitzadors que junts poden aportar les seves habilitats i la seva experiència. Si és possible, l'equip de formació hauria de reflectir els participants, i constar d'homes i dones i de persones d'edats i orígens ètnics diversos.

Els formadors requereixen:

- Bones habilitats en processos de grup i coneixement de les dinàmiques de grup. És missió del formador procurar que tothom hi participi i se senti capaç de compartir idees i experiències.
- Coneixement d'accions i campanyes noviolentes. Si ningú no té experiència, el formador ha de fer servir estudis de casos i exercicis per ajudar el grup a aprendre.
- Aprendre com i quan utilitzar els exercicis adients, prenent consciència de les necessitats i els estils dels grups.

Possibles temes per a l'entrenament en noviolència:

- Història i filosofia de la noviolència i pràctica de l'acció noviolenta.
- Vèncer l'opressió, dinàmiques ètniques/racials i de gènere (vegeu l'apartat 2 i «Recursos» a l'apartat 10).
- Desenvolupament d'estratègies de campanya (vegeu l'apartat 3).
- Presa de decisions per consens i presa de decisions ràpida (vegeu «Treball en grup», p. 93, i l'exercici «Presa de decisions», p. 98).
- Què és un grup d'afinitat i funcions dins del grup (vegeu «Grups d'afinitat», p. 93, i «Papers durant, abans i després d'una acció», p. 112).

- Habilitats com treball jurídic i amb els mitjans de comunicació (vegeu «Suport jurídic», p. 114, i «El paper dels mitjans de comunicació», p. 64).

Vosaltres i el vostre grup

Aquest manual s'ha escrit per a grups, potser un grup que s'ha unit per una causa concreta o amb un tema concret, potser un grup basat en l'amistat o l'afinitat en allò que penseu del món, potser fins i tot un grup format per a una ocasió. Fins i tot una postura individual acostuma a necessitar suport col·lectiu. L'apartat de campanyes del Manual (vegeu l'apartat 5) és més útil per a aquells grups que tenen intenció de mantenir-se units a llarg termini, mentre que l'apartat sobre preparació per a l'acció (vegeu l'apartat 6) podria ser més adequat per a aquells que s'uneixen per a un esdeveniment concret.

Els grups forts de persones que es mantenen unides, que treballen bé juntes i que es donen suport mutu donen força a un moviment. Els grups s'uneixen de moltes maneres diferents, i els que són més efectius i agradables tendeixen a tenir alguna cosa distintiva, alguna marca de la seva creativitat, alguna característica que els fa prosperar. Això ve de les combinacions especials que es donen dins d'un grup i de l'equilibri particular al qual arriba el col·lectiu entre els diversos desitjos i talents dels seus membres.

Aquest apartat ofereix determinades perspectives que podríeu considerar com a membres del grup, algunes de les quals el col·lectiu debatrà per prendre una decisió seriosa i unes altres es desenvoluparan.

Enfortir un grup

El primer punt és veure quanta importància concedeix la gent a la manera com funciona el grup i a les seves actituds. Això sol pot ser una

font inesgotable de conflicte! Cal fer equilibris, com ara entre aquells qui s'impacienten amb el debat i volen imperiosament «sortir» i «fer» i aquells qui volen més claredat, tant sobre els objectius, sobre estar preparats per exposar un argument en públic, a qui hauria d'intentar arribar el grup i les formes d'acció que hauria de considerar, o sobre com organitzar-se i funcionar. D'alguna manera, un grup nou ha de fer tot el que pugui per trobar el seu camí i la seva direcció general, un terme mitjà entre la gent que estira en direccions diferents. Si el grup té molta energia i iniciativa, els subgrups poden ocupar-se de temes concrets. Si el col·lectiu aplega persones amb filosofies o actituds polítiques oposades, cal identificar-ho i fer-ne una font de força en comptes d'un obstacle a la creativitat.

Tant si el vostre grup és gran i obert com petit i limitat en afinitat (vegeu «Grups d'afinitat», p. 93), us interessa que els nous se sentin ben rebuts i que tothom es vegi capaç de contribuir. Això planteja problemes de diversitat cultural, de conducta opressiva, de dinàmiques de classe, raça i gènere, i de poder dins del grup. Fer front a aquests problemes pot ser una font de tensió, però no afrontar-los pot ser encara pitjor. Hauréu de trobar maneres d'abordar aquestes qüestions en un ambient de suport. L'apartat 3 sobre el gènere n'ofereix alguns exemples.

En general, és útil per a un grup que té intenció de restar unit organitzar algunes sessions especials a més de les reunions habituals, o reservar un espai en les reunions ordinàries per fer alguna cosa una mica diferent. De vegades, això podria tenir un enfocament pràctic, com ara compartir habilitats, el desenvolupament d'una campanya o fins i tot una atenció més acurada a un tema concret de campanya. Altres vegades es podria enfocar més cap al grup, com ara activitats que fomenten la relació (fer pancartes, cantar) o maneres de millorar el funcionament del col·lectiu.

Examinar les diferències

Un grup d'acció noviolenta també es beneficiarà en algun moment de considerar algunes de les qüestions relacionades amb el terme *noviolència*, entre les quals les formes de la noviolència i les seves repercussions, valors, actituds i metes. Qualsevol qüestió que afecti les conviccions fermament arrelades dels membres del grup s'ha d'abordar amb respecte per les diferències, aspirant no tant a establir una postura de grup com a compartir percepcions i perspectives. El sol fet d'entendre's millor els uns amb els altres reforçarà el que tracteu de fer junts.

Prenem la qüestió de la noviolència per si mateixa. Un compromís amb la noviolència pot ser un factor d'unió per a un grup, però no necessàriament; sovint hi ha divisions, sobretot entre els disposats a utilitzar la noviolència per a uns fins concrets i els qui l'esgrimeixen com una filosofia transcendental. Suggerim que s'abordin algunes qüestions amb una declaració de principis col·lectiva (vegeu «Principis de l'acció noviolenta», p. 41, i «Directrius de noviolència», p. 42), però fins i tot un grup que expressa un compromís amb l'acció noviolenta tindrà idees preconcebudes sobre altres aspectes tant positius com negatius de la noviolència. Un bon debat al voltant d'aquestes qüestions podria ser estimulants i fins i tot inspirador, però un de no tan bo pot agreujar les tensions i la frustració.

Una manera relativament segura d'examinar les diferències és un baròmetre de valors, també conegut com a *exercici d'espectre*. Algú elabora una sèrie de preguntes per estudiar diferents actituds, accions i factors. Les preguntes es plantegen al grup, i la gent es mou sobre dos eixos: un, és o no és noviolència, i l'altre, jo ho faria o no ho faria. Això es pot convertir després en «Jo voldria o no voldria formar part d'un grup que fes això». (Vegeu l'exercici «Espectre/Baròmetre», p. 176.)

Una pregunta com ara «què tracta d'aconseguir el vostre grup?» pot tenir una resposta senzilla, però cada persona del col·lectiu pot tenir objectius addicionals. La gent pot veure's impulsada a participar en un grup seguint línies de pensament o de sentiment molt diferents. Una cosa tan

simple com un exercici de presentació per parelles pot ser un bon començament per permetre explicar a la gent què els ha motivat.

En general, aquest manual no es fixa gaire en la perspectiva a partir de la qual participeu en l'acció, més enllà d'una idea bastant àmplia de transformació social. Aquestes perspectives variaran en gran manera d'un grup a un altre i en contextos diferents. L'important no és establir una uniformitat, sinó entendre i fins i tot apreciar les diferents maneres de veure les coses. En particular, si el vostre grup es planteja alguna cosa arriscada, necessiteu temps per preparar-vos com cal, entendre les diverses actituds que cadascú aporta a l'acció i les vostres preferències sobre com respondre al risc.

La vostra manera d'entendre el context en el qual actueu afecta la vostra elecció dels mètodes. De vegades els teòrics distingeixen entre formes convencionals i no convencionals d'acció. Tanmateix, el context pot canviar tot això. En una societat tancada, el sol fet de «dir el que no es pot dir» o de «trencar el silenci» per mitjans molt convencionals pot tenir una repercussió enorme, fins i tot explosiva o potser catalítica. No obstant això, en altres contextos, l'acció no convencional –com la desobediència civil o les vagues– es pot haver contingut o normalitzat. Sigui perquè els no participants no en fan cas perquè pensen «oh, ja hi tornen a ser els de sempre», sigui perquè els mateixos participants s'han encallat en una forma d'acció que ha esdevingut rutinària. Alguns teòrics dels moviments socials (vegeu Doug McAdam, Sidney Tarrow i Charles Tilly, *Dynamics of Contention*, Cambridge University Press, 2001, p. 7-9) han suggerit que acció transgressiva i continguda és una distinció més útil que acció convencional/no convencional perquè reconeix la repercussió diferent que diverses formes d'acció poden tenir en contextos diferents. Algunes de les diferències dins del vostre grup (per exemple, en les actituds envers l'activitat il·legal) poden derivar-se de diferents anàlisis del context per a la vostra acció. (Per a més informació sobre contextos, vegeu «Emissió del missatge de protesta», p. 76, i «Com abordar l'estrès i la tensió de prendre posició», p. 83.)

Què voleu?

Com a activistes, heu de pensar què voleu d'un grup. Voleu un grup que capti una gran diversitat de gent? Voleu un grup amb gent que comparteixi moltes actituds i conviccions i que les manifesti fermament? Hi ha alguna manera de combinar-los tots dos? Per exemple, podríeu formar part d'un grup d'afinitat que promogués la noviolència en el context d'una campanya més àmplia?

Fins que el vostre grup comenci a actuar, no sabreu quanta repercussió podreu tenir. Normalment els grups no calculen les possibilitats que poden obrir fins que surten a l'escena pública. Només 14 dones van prendre part en la primera manifestació de Las Madres de la Plaza de Mayo a Buenos Aires; altres moviments influents van començar amb un nombre encara més reduït. Algunes accions modestes i senzilles han tingut unes conseqüències molt més grans del que es podia imaginar. No obstant això, també s'ha de reconèixer que moltes accions tenen conseqüències molt més minses. Un grup d'acció no violenta ha de ser conscient de tot el seu repertori d'actuació, tenir un propòsit ben definit i ser capaç d'analitzar el context en el qual actua. Aquest manual, per tant, inclou material sobre com preparar-se per a l'acció, com muntar una campanya i com valorar el que s'ha fet.

Usos de la noviolència al llarg de la història

Fixeu-vos en la història del vostre país i hi trobareu episodis d'acció no violenta: manifestacions, vagues, boicots o altres formes de no-cooperació popular. Les causes variaran: pels drets dels treballadors i dels pagesos, llibertat per als esclaus, el dret de vot per a les dones o la gent sense béns, per la igualtat racial, per la igualtat de gènere, per la llibertat de l'ocupació. En resum, les causes abracen una gran diversitat de formes d'injustícia i domini. Malgrat tot, no va ser fins al segle xx –i sobretot les campanyes de Mohandas Gandhi a Sud-àfrica i l'Índia– que els mo-

viments van debatre l'acció noviolenta com una estratègia intencionada per a la transformació social.

Gandhi estava convençut que la noviolència tenia una força especial, tant en la seva incidència en la gent que empenia l'acció com en aquells als quals es dirigia l'acció. Va veure que la solidaritat social pot vèncer els esforços per dominar, explotar o oprimir un poble. També creia que no n'hi havia prou d'oposar-se a un adversari culpant-lo de tot, sinó que la gent ha de fixar-se en les seves responsabilitats i en la seva conducta. No solament s'ha de reivindicar la llibertat i la justícia, sinó que també s'han de practicar i han de ser la base sobre la qual es construeix un moviment. Gandhi va escriure un munt d'articles que desenvolupaven les seves idees sobre la noviolència. No va ser el primer a observar que aquells qui governen depenen de la cooperació dels governats, però en va fer un punt clau de les seves estratègies de resistència civil: «el primer principi de la noviolència –va escriure– és la no-cooperació amb tot el que sigui humiliant». Gandhi no va ser el pensador més metòdic de la noviolència –preferia parlar de la seva experiència com a «experiments amb la veritat»–, però va insistir en determinats fonaments. Un era la necessitat que les campanyes conservessin una disciplina noviolenta. Un altre era la importància fonamental de l'activitat constructiva dirigida a resoldre els problemes entre la població (per a més informació, vegeu «El programa constructiu», p. 53). Per Gandhi en el context de l'Índia colonitzada, aquest programa constructiu s'estenia fins a incloure la reducció de l'hostilitat interreligiosa, l'oposició a la discriminació per raons de gènere o de casta, la lluita contra l'analfabetisme i la ignorància en temes de salut i el foment de l'autosuficiència en la producció d'aliments i de roba.

La majoria dels participants en les campanyes que Gandhi va posar en marxa compartien només alguns dels seus principis; estaven disposats a fer servir la noviolència per alliberar l'Índia del colonialisme britànic, però pocs adoptaven el ple compromís de Gandhi amb la noviolència com un estil de vida. De fet, la majoria dels líders polítics convencionals donaven només una importància simbòlica al programa constructiu. Aquest model

s'ha repetit sovint: l'acció noviolenta ha estat efectiva quan l'han utilitzat moviments amplis en els quals la majoria dels participants accepta en la pràctica la noviolència com l'estratègia adequada per a la seva situació però només una minoria expressa un compromís filosòfic. L'exemple de la lluita per la independència índia va tenir una influència enorme en els moviments posteriors contra el colonialisme, sobretot a l'Àfrica; en una gran diversitat de contextos, la gent va començar a estudiar què és el que fa que la noviolència sigui efectiva i com es pot utilitzar encara amb més èxit. Seixanta anys després de la mort de Gandhi, els activistes noviolents continuen «experimentant amb la veritat» i s'ha desenvolupat una esfera que estudia què fa que la noviolència sigui efectiva.

Què funciona on

L'estil de noviolència varia molt segons quin sigui el context. Des que es va encunyar el terme *força de la gent* quan es va enderrocar el règim de Marcos a les Filipines el 1986, i sobretot des de la caiguda de Milošević a Sèrbia el 2000, alguns observadors han parlat d'un *model d'acció*, referint-se a l'acció noviolenta popular que va enderrocar un règim corrupte i autoritari que intentava guanyar les eleccions de manera fraudulenta. Per descomptat que hi ha similituds entre la caiguda de Milošević i alguns episodis de força de la gent en altres indrets. De fet, alguns dels serbis que van utilitzar la noviolència d'una manera tan creativa contra Milošević s'han compromès ara en la formació d'altres moviments. Tot i això, en cada situació, els moviments han de fer la pròpia anàlisi de què és adequat i què funcionarà.

Molta gent es mostra escèptica sobre el poder de la violència contra règims arrelats i brutals. En aquestes situacions és probable que qualsevol resistència sigui difícil. La noviolència no ofereix una solució ràpida en aquesta mena de situacions, com tampoc la lluita armada. Alguns moviments idealistes que han recorregut a la lluita armada s'han trobat cada cop més allunyats de la població, han hagut de dependre de l'extorsió i els segrestos per mantenir-se i, comptat i debatut, han degenerat en

bandes armades. La noviolència pretén funcionar d'una manera diferent. Ampliant els espais socials que un moviment pot ocupar, i expressant allò que el règim no vol que es digui, els processos de canvi profund poden posar-se en marxa. La noviolència enfront de la tortura, les «desaparicions» i els esquadrons de la mort a diverses regions d'Amèrica Llatina els anys 1970 i 1980 es proposava reconstruir una solidaritat social que fos capaç de vèncer la por.

A l'antic bloc soviètic, molts es miraven la resistència amb cautela per no provocar la repressió o la intervenció militar soviètica. El 1970, quatre vaguistes de Gdansk (Polònia) van morir a trets; així doncs, quan es va fundar Solidarnosc el 1980, els vaguistes de Gdansk van evitar els enfrontaments al carrer i van optar per tancar-se a les seves drassanes. Aspiraven a una societat diferent, però aquesta vegada van limitar les seves reivindicacions a un primer pas essencial: el reconeixement de sindicats lliures. Era un objectiu limitat darrere del qual es podien unir tots els treballadors polonesos. Els intel·lectuals d'aquell país ho van qualificar com «la revolució autolimitada». Malgrat tanta cautela, la força mobilitzadora de Solidarnosc va espantar prou el règim perquè imposés la llei marcial i empresonés molts activistes. Però, al cap de pocs anys, va arribar el moment d'anar més enllà d'aquests límits autoimposats, fer altres reivindicacions i provar formes més provocatives d'acció noviolenta, no solament a Polònia sinó arreu del bloc soviètic.

La majoria dels lectors d'aquest manual viuen en societats que tenen més llibertat d'expressió que el comunisme soviètic o les dictadures militars d'Amèrica Llatina, però on els activistes es queixen de l'apatia social que es dona quan el públic és bombardejat amb imatges que tracten de fer-nos comprar més. El més probable és que en les nostres societats la violència s'amagui o s'accepti com l'estatu quo, tal com són les coses; inclou des de les múltiples formes de violència d'estat fins a les armes de destrucció massiva, la violència de la marginació social i de la devastació mediambiental i la violència dels titellaires que mouen els fils arreu del planeta.

En aquestes situacions, els moviments socials tenen una àmplia gamma d'accions, i límits que canvien contínuament: accions que van ser innovadores ahir han esdevingut avui simplement rutinàries. Fins i tot s'ha assimilat el que era transgressor.

El paper dels pacifistes

Nosaltres, a la IRG, adoptem la noviolència com a principi. Reconeixem que aquest compromís ens converteix en minoria i ens obliga a treballar amb gent que no necessàriament comparteix els nostres principis pacifistes. Volem mirar més enllà de la retòrica o de les tàctiques de xoc a curt termini per desenvolupar formes de noviolència activa que posin en dubte els sistemes d'opressió i tractin de construir alternatives. Això comporta definir uns objectius que convencin un sector de població més ampli que només el dels pacifistes o antimilitaristes a més de fer servir mètodes i formes d'organització que siguin atractius per a persones que no necessàriament tenen una filosofia pacifista.

Per tal com els pacifistes ens neguem a recórrer a la violència per assolir els nostres objectius, hem d'esmerçar la nostra energia creativa a intentar desenvolupar alternatives noviolentes. Històricament, els pacifistes han tingut un paper fonamental i innovador en els moviments socials, desenvolupant mètodes d'acció noviolents tant en l'àmbit estratègic com en formes d'organització. Per exemple, les primeres marxes per la llibertat als Estats Units contra la segregació racial dels anys 1940 van ser una iniciativa pacifista, com també ho va ser l'acció directa noviolenta britànica contra les armes dels anys 1950. L'ús creatiu de la noviolència d'aquests grups va obrir espais per a un ús molt més estès de la noviolència per part dels moviments de masses que van venir després. Més endavant va arribar la introducció dels entrenaments en noviolència, al començament preparant la gent per al tipus de violència amb què es podia trobar en protestes noviolentes. Posteriorment l'entrenament noviolent ha tingut un paper fonamental en la promoció de formes més participatives d'organització de moviments.

Gandhi i Martin Luther King Jr. van esdevenir unes figures tan imponents dins dels seus moviments que a algunes persones els fa l'efecte que la noviolència reeixida depèn d'un lideratge carismàtic. Però per a nosaltres, a la IRG, l'acció noviolenta és una font d'apoderament social que potencia les competències de tots els participants sense dependre de líders sobrehumans. Per tant, hem defensat formes més participatives de presa de decisions, hem fomentat l'adopció de formes d'organització basades en grups d'afinitat (vegeu la p. 93) i hem ampliat la formació en noviolència (vegeu la p. 36) perquè inclogui eines per valorar i desenvolupar estratègies participatives.

Organització

Pot semblar de vegades que la noviolència passa perquè sí, que milers de persones convergeixen per fer alguna cosa. Però generalment això requereix organització, sobretot si l'acció no es limita a una reacció a algun esdeveniment publicat a tots els mitjans de comunicació sinó que és un pas d'una campanya, un esforç per establir una agenda per al canvi social. La imatge vista des de fora pot ser la d'un conjunt de persones més o menys homogeni. Però, de més a prop, es veu que el moviment consta de diverses xarxes que s'estenen per mitjà dels integrants particulars, de diferents organitzacions amb els propis temes i prioritats, de diverses campanyes interrelacionades que aborden aspectes diferents d'un problema. Les actituds noviolentes, els mètodes d'organització i les formes d'acció potencien la capacitat d'aquests elements diversos per actuar concertadament i captar partidaris nous.

Estudi de casos: entrenaments noviolents en el moviment de drets civils dels EUA

El 1942, uns pacifistes radicals van fundar la Comissió d'Acció Noviolenta del Fellowship of Reconciliation, la qual entrenava equips perquè proveïssin lideratge en la tasca antiracista i antimilitarista. D'aquí va sorgir el Congrés d'Igualtat Racial (Congress of Racial Equality, CORE), que el 1945 es va convertir en la primera organització que desenvolupava entrenaments en noviolència de preparació per participar en el moviment de drets civils.

Durant deu anys, començant el 1947, el CORE va impartir tallers de formació d'un mes a Washington D.C. Els participants van aprendre teories i habilitats de noviolència i organització, amb l'objectiu de posar fi a la segregació a l'àrea de la capital.

En les primeres fases del moviment de drets socials, la Conferència de Líders Cristians del Sud va basar la seva preparació per a les campanyes d'acció noviolenta (com el boicot dels autobusos de Montgomery del 1956) en tradicions religioses afroamericanes. En reunions multitudinàries celebrades en esglésies locals, Martin Luther King Jr. i altres van allisonar sobre la noviolència. El cant i l'oració van enfortir l'esperit comunitari i la disciplina noviolenta. Quan la desobediència civil va esdevenir una part crucial del moviment de drets civils, la formació va incloure jocs de rol i la firma d'un compromís de continuar sent noviolent.

Va caldre molt entrenament per preparar els activistes de drets civils per a la violència que trobarien al sud. Els participants en l'Estiu de la Llibertat del 1964 al Mississipí van començar amb un entrenament de dues setmanes de durada. La Campanya dels Pobres del 1968 va incloure programes d'entrenament per a manifestants, oficials i gent de suport.

Extret de «Decades of Nonviolence Training: Practicing Nonviolence», de Joanne Sheehan, a Nonviolent Activist, juliol-agost del 1998.

www.warresisters.org/nva0798-4.htm

Estudi de casos: Otpor: la força de la gent a Sèrbia

En menys de dos anys des de la fundació el 1998, el grup de joves serbis Otpor (*resistir*) va tenir un paper fonamental en l'enderrocament de Slobodan Milošević. Inicialment la seva campanya tenia com a finalitat canviar les actituds envers la resistència a Milošević, per exemple, fent servir tàctiques guerrilleres noviolentes de comunicació (grafits, teatre al carrer, etc.), sovint emprant l'humor per captar l'interès i reduir la por. Van anar exercint pressió sobre l'oposició democràtica dividida i van trobar punts d'unió per combatre Milošević i per minar els pilars del seu poder.

Els tallers de formació en noviolència van tenir un paper important a l'hora de difondre una consciència de com podien debilitar el règim. Quan Milošević va intentar robar les eleccions, ja estaven en situació de desemascarar-lo i finalment d'aturar-lo. Quan la multitud va envoltar l'edifici del Parlament, la policia no va fer res per dispersar-la. La imatge més cèlebre és la d'una excavadora endinsant-se al Parlament, sense que la policia intervingués per impedir-ho. Milošević va dimitir l'endemà mateix.

Otpor havia tingut un paper crucial en fer un pas necessari per democratitzar Sèrbia –deposar Milošević–, però el camí posterior cap a la democràcia ha resultat decebedor.

Recursos:

Bringing Down a Dictator, DVD, 60 minuts, una producció de York Zimmerman Inc., Washington, D. C., EUA.

Albert Cevallos, *Whither the Bulldozer?: Nonviolent Revolution and the Transition to Democracy in Serbia*. Informe especial núm. 72 de l'US Institute of Peace. Es pot descarregar des de: www.usip.org.

El web del Centre d'Acció Noviolenta Aplicada. A «Estratègies» es recullen articles d'activistes d'Otpor i d'altres sobre la seva estratègia i tàctiques:

<http://www.wri-irg.org/fr/node/8519>

3. Gènere i noviolència

Les guerres cessaran quan els homes es neguin a lluitar... i les dones es neguin a aprovar-ho. – JESSE WALLACE HUGHAN, fundador de la Lliga de Resistents a la Guerra

Pot semblar simple i evident que volem que tant homes com dones participin en les nostres lluites contra la guerra i la injustícia. No obstant això, si volem aprofitar al màxim els talents, l'energia i les idees de la gent, hem d'aplicar la consciència de gènere a la manera d'organitzar-nos, de dissenyar les nostres campanyes i de dirigir el nostre entrenament per a l'acció.

Per què? Perquè el gènere, les definicions de les nostres societats dels rols masculins i femenins, de masculinitat i feminitat, ens influeixen a tots. I les tradicions socials que han construït la masculinitat com a dominant, agressiva i determinant i la feminitat com a feble, submissa i servil ens han afectat profundament. La consciència de gènere ens ajuda a procurar que en les nostres accions i campanyes noviolentes no perpetuem les mateixes injustícies que tractem d'aturar.

En les campanyes antimilitaristes, la consciència de gènere i l'anàlisi basada en el gènere són també eines valuoses per crear una estratègia eficaç. El gènere és un element present a tots els conflictes. Pot ser que no en sigui la causa, però les diferents idees de masculinitat i feminitat formen part intrínseca del perquè i com lluita la gent. Els sistemes militars es basen perquè funcionin sobre unes determinades idees i supòsits respecte als rols masculins i femenins. Si volem crear estructures noviolentes i sistemes per resoldre conflictes, haurem de crear expectatives i supòsits nous sobre el gènere.

En aquest apartat incloem conceptes i exercicis perquè us ajudin a incorporar la consciència de gènere en la vostra formació i a examinar les vostres campanyes i accions noviolentes des del punt de vista del gènere.

Què és el gènere?

El gènere és una construcció social d'idees que defineix els rols, les creences i actituds, les imatges, els valors i les expectatives dels homes i les dones. Contribueix en gran manera a les relacions de poder, no solament entre homes i dones, sinó també dins de cada grup; això dóna lloc a molts problemes socials. Cultures diferents tenen idees diferents sobre el gènere, sobre què és adequat que els homes i les dones facin i siguin. El gènere no solament canvia d'una cultura a una altra, sinó que a més pot alterar-se amb el temps, o pot transformar-se dins d'una cultura durant una situació de crisi.

Quina diferència hi ha entre gènere i sexe?

El sexe es refereix a les diferències biològiques naturals entre homes i dones. Si bé moltes d'aquestes diferències són clares i immutables, fins i tot algunes diferències biològiques poden variar. El gènere, en canvi, és constituït en gran part pels ideals culturals, les creences, les imatges i les expectatives sobre la masculinitat i la feminitat en una societat determinada.

Quina relació té el gènere amb el poder i la justícia?

En moltes cultures, les experiències i les perspectives dels homes són enteses com la norma. La conducta masculina heterosexual, sigui quina sigui la manera de definir-la, es pren com a model. L'exercici del poder, sobretot en públic, es considera masculí. En la majoria de cultures, se suposa que els homes són els líders de la família, de la comunitat i de la societat mentre que les dones són les seguidores que els donen suport. Aquests supòsits

poden comportar que les dones i les nenes tinguin poca veu en decisions que afecten les seves vides. També pot significar que els homes que no segueixen els rols tradicionals facin front a crítiques públiques. No obstant això, com que el gènere és una idea socialment construïda, és possible posar en dubte i canviar els conceptes opressius sobre els rols masculins i femenins. Això és el que anomenem *justícia de gènere*.

Com ens afecta el gènere a cadascú?

Som afectats pels constructes socials sobre el gènere des del moment que naixem. La masculinitat s'inculca en la mentalitat dels nens de moltes maneres. Se'ls sotmet a pressions socials perquè neguin els seus sentiments, perquè actuïn amb força física i perquè demostrin la seva vàlua dominant o competint amb els altres. El domini o el poder sobre els altres i la violència es poden considerar com a signes de masculinitat. Aquesta socialització mina la dignitat humana de tothom. Sovint homes i nens són víctimes de tractes brutals per preparar-los per al servei militar. La mateixa guerra és violència de gènere contra els homes i els nens, per com se'ls obliga a matar.

Les nenes són socialitzades sovint perquè neguin el seu intel·lecte, perquè sàpiguen escoltar, siguin correctes i obedients i demostrin la seva vàlua anteposant les necessitats dels altres. La passivitat i l'acceptació callada de la injustícia es poden considerar com a signes de feminitat. Aquesta socialització mina la dignitat humana i fomenta l'opressió. La protecció de les dones i les nenes es fa servir en la propaganda per incitar o justificar la guerra. La mateixa guerra és violència de gènere contra les dones, per com la violència sexual s'utilitza com a arma bèl·lica.

Per què els moviments per la pau haurien d'abordar la violència de gènere?

Una perspectiva de gènere ajuda a entendre millor la tasca a favor de la pau i la justícia. Les idees sobre masculinitat i feminitat es troben al rerefons de la violència i s'utilitzen per justificar els conflictes armats. El grau de violència contra les dones i les nenes en temps de pau és un indicador important de com de justa i pacífica és una societat en realitat. Les organitzacions per la pau i la justícia que volen posar fi a la violència de la guerra seran més efectives si entenen tot l'abast de la violència a la seva societat i s'hi enfronten.

Els supervivents de la violència de gènere durant la guerra saben que la reconciliació és impossible sense justícia de gènere. També cal trencar el silenci que envolta la violència sexual contra els homes i els nens durant la guerra. Els moviments per la pau no poden passar per alt qüestions relacionades amb el gènere i la guerra, com ara la militarització creixent de les dones, les habilitats i el lideratge que dones i nenes poden aportar a la pacificació i com les expectatives de gènere encoratgen els homes a lluitar.

Per què és important una perspectiva de gènere en la nostra tasca?

La gent que treballa pel canvi social entén sovint que som lliures dels supòsits interioritzats sobre el gènere i que, per tant, no ens cal aprendre ni canviar. Crear consciència i canviar nosaltres mateixos i les dinàmiques dins de les nostres organitzacions sobre les qüestions de gènere és una transformació personal i organitzativa important que actua per si mateixa per desmuntar la violència estructural a la societat.

Costa de treballar sobre qüestions de gènere perquè això ens afecta a tots i no podem evitar-ho. Com que en som directament afectats, sovint tenim por quan es planteja aquest tema. No sabem com tractar-lo o no volem fer-ho, i temem generar més conflicte i més divisió. Sovint és més

fàcil dir que aquesta no és la nostra prioritat. Per tal d'animar-nos, podem fixar-nos en exemples en què altres grups i moviments han començat a plantejar aquestes qüestions.

Un exemple de vinculació de pau i qüestions de gènere: el New Profile a Israel

Com entreteixeix un grup per la pau la consciència de gènere en la seva tasca pacifista? Això es pot fer mitjançant la seva identitat i estructures d'organització, la seva formació i orientació dels membres i el seu desenvolupament d'estratègies de programa.

El New Profile, l'organització israeliana per la pau, es defineix com «un grup de dones i homes feministes que estan convençuts que no necessitem viure en un estat de soldats». Una identificació tan clara anuncia les relacions entre gènere i pau des del principi per a qualsevol que es posi en contacte amb l'organització. El New Profile trenca els models organitzatius tradicionals rotant els rols de lideratge i tots els llocs remunerats i mira de no tenir una jerarquia d'activitats. Els múltiples programes d'entrenament i educació del grup per als membres nous i el públic –tallers, seminaris, grups de joves i conferències– inclouen sempre una anàlisi de com es relacionen el gènere i el militarisme en la cultura i la societat israelianes. També dirigeix cercles d'estudi d'una jornada que es fixen en aquestes relacions amb més profunditat. Una d'aquestes jornades d'estudi del 2007, per exemple, va fer servir fotos de dones soldat dels arxius de l'exèrcit per fixar-se en el reclutament de les dones a Israel i la militarització general de tota la societat. Amb aquestes oportunitats d'estudi i de debat, els membres del New Profile aporten una consciència de gènere més profunda a la seva anàlisi de la problemàtica del militarisme i a la seva planificació d'accions estratègiques. El projecte Braços Petits i Armes Lleugeres del New Profile no solament es fixava en els problemes i l'estructura del comerç armamentista israelià, sinó que a més investiga-

va com les armes petites afectaven les vides dels individus i com el New Profile podia ajudar a redefinir el terme *seguretat* en la cultura israeliana.

Adaptat de materials creats per l'International Fellowship of Reconciliation's Women Peacemakers Program (<http://www.gnwp.org/members/ifor-wpp>) i ampliat al manual de formació d'International Women's Partnership for Peace and Justice (www.womenforpeaceandjustice.org/). Per a més informació sobre el New Profile, vegeu <http://www.wri-irg.org/node/4545>.

4. Tasques i eines per organitzar i dinamitzar cursos de formació

Planificar i dinamitzar l'entrenament en noviolència requereix una sèrie de tasques que caldria repartir entre unes quantes persones.

En primer lloc, els organitzadors de les campanyes han de ser conscients de quan i quina formació convé. El grup necessita entrenament en desenvolupament de campanyes estratègiques o en sensibilitat de gènere? Cal un entrenament per preparar un grup nou de gent perquè participi en accions noviolentes o un grup experimentat perquè adquireixi habilitats noves? Els grups d'afinitat necessiten entrenament en processos de grup?

Una vegada s'ha pres la decisió de fer un entrenament, calen formadors. Tal com se suggereix a «Entrenament en noviolència» (vegeu la p. 14), si no hi ha formadors disponibles, formeu un equip de codinamitzadors perquè s'encarreguin de la formació. Aquest apartat conté llistes de control per ajudar a organitzar, planificar i dinamitzar els entrenaments.

Els organitzadors i els formadors han de parlar entre ells abans de treballar en les seves tasques. Una manca de transparència i les assumpcions que tenen els formadors o els organitzadors poden donar lloc a una formació ineficaç. Un entrenament pot ser una oportunitat important per provar plans, per trobar punts febles en el grup o per portar més gent al procés. Un formador ha d'estar obert a aquestes metes.

Si els formadors són membres del grup, han de tenir molt clara la seva funció. Si bé coneixen el context, el grup, la campanya, el guió d'acció, etc. millor que un dinamitzador extern, els formadors profundament compromesos amb la tasca poden tenir dificultats per adoptar un paper diferent; aclarir les funcions hauria d'ajudar en aquest procés.

Els apartats «Campanyes noviolentes» (vegeu la p. 40) i «Organització per a accions noviolentes efectives» (vegeu la p. 76) contenen informació que pot ajudar els formadors i els organitzadors a entendre què han de fer i amb quins objectius han de proporcionar formació.

Treball conjunt

1. Uns quants organitzadors i tots els formadors haurien de reunir-se amb molt de temps per planificar l'entrenament. Segons quina sigui la situació, els organitzadors poden haver de recórrer al grup per prendre més decisions. Les preguntes dels formadors poden ajudar els organitzadors a entendre què més han de fer per preparar el grup per a la formació.
2. Parleu del temps necessari per assolir els objectius de l'entrenament. Es pot fer en una jornada (unes quantes hores) o un cap de setmana? Es pot impartir la formació per etapes, seguint el procés de desenvolupament de la campanya? Necessiteu una sèrie de sessions d'entrenament per planificar una campanya? Alguns grups es prenen una setmana de vacances per fer plans i preparar-se per a una campanya. Si la gent es desplaça per fer una acció, com es pot planificar l'entrenament?
3. Els formadors necessiten informació sobre els participants: són persones que s'ajunten només per a aquesta acció o es troben regularment? Quin grau d'experiència tenen? Han rebut formació abans? Han fet accions noviolentes? De quin tipus?
4. Parleu de la posició del grup davant la noviolència i la formació. Inclou directrius de noviolència? (Vegeu la p. 42.)
5. Demaneu als organitzadors de la campanya que presentin informació específica en l'entrenament (per exemple, els plans del guió, els antecedents de la campanya). Aclariu de quant temps disposen per a aquesta tasca.

6. Identifiqueu quins fullets es necessiten; feu servir mapes i fotos, si convé.

7. Disegneu un responsable de portar el material (retoladors, paper, cinta adhesiva, fotocòpies de fullets, exemplars del manual, reproductors d'imatges, etc.) i del proveïment de menjar o d'altres necessitats físiques.

Llista de control per organitzar un entrenament

- Procureu que l'espai on es faci l'entrenament disposi de prou lloc perquè la gent pugui fer jocs de rol i exercicis, seure en cercle, i que sigui accessible als assistents.

- Procureu que hi hagi una pissarra o paper per escriure.

El menjar i les begudes són importants; disegneu-ne un responsable o demaneu als participants que portin coses per compartir.

- La publicitat ha d'incloure una descripció clara de la formació i la necessitat de participació plena, la durada, etc.

Llista de control per dinamitzar un entrenament

- Els dinamitzadors haurien de ser conscients que pot requerir tant de temps preparar com realitzar/dinamitzar l'entrenament. És important que els codinamitzadors treballin junts per confeccionar l'agenda i tinguin molt clar qui és el responsable de què i com col·laboraran.

- Sigueu realistes sobre la quantitat de temps assignada a cada apartat. No cedi a la pressió de fer l'entrenament més de pressa del que és necessari.

- Comenceu la formació amb presentacions. Trenqueu el gel amb exercicis introductoris. Si els membres del grup es coneixen bé, feu

una pregunta perquè la gent aprengui alguna cosa nova sobre els altres.

- Si els formadors no disposen de prou informació sobre les experiències de la gent, feu servir mètodes no competitius per obtenir-la. Marqueu la pauta, explicant que els formadors necessiten aquesta informació però que no es tracta d'un exercici per identificar qui és millor.

- En les fases inicials de l'entrenament, proposeu exercicis que fomentin la participació, com ara una simple fila de conflicte (vegeu la p. 157).

- Equilibreu l'activitat en parelles o en tríos amb activitat en grups més nombrosos.

- Combineu el discurs amb exercicis de moviment; establiu descansos freqüents.

- Controleu el temps, i assenyalau possibles retallades si aneu endarrerits. Però no retalleu els últims punts, ja que poden ser dels més importants, com ara el joc de rols en un guió.

- Deixeu sempre temps per a la valoració i feu servir diferents formes de fer-ho. Escriviu a la pissarra «què ha anat bé» (+) i «què hauria pogut anar millor» (>). Feu una sèrie de preguntes per sol·licitar comentaris; pregunteu per torns o feu servir la pluja d'idees. Els formularis de valoració per escrit són molt útils per als entrenaments llargs.

5. Campanyes no violentes

Què fa que una campanya sigui no violenta

Tant si inclouen un compromís clar amb la no violència com si no, la majoria dels passos bàsics en les campanyes són els mateixos: cercar i recollir informació, educar i formar, desenvolupar una estratègia. Què és, doncs, característic d'una «campanya no violenta»? Sens dubte, és alguna cosa més que simplement no ser violenta.

Moltes organitzacions i campanyes compromeses amb la no violència tenen declaracions dels seus principis no violents que expliquen les seves perspectives. La Declaració de Principis de la IRG descriu què volem dir quan afirmem que adoptem la no violència.

«La no violència pot combinar la resistència activa, que inclou la desobediència civil, amb el diàleg; pot combinar la no-cooperació –retirada de suport a un sistema d'opressió– amb el treball constructiu per bastir alternatives. Per tal com intervé en un conflicte, de vegades la no violència intenta aportar reconciliació: reforçant el teixit social, apoderant els qui es troben als sectors més marginals de la societat i incloent gent de diferents bàndols en la recerca d'una solució. Fins i tot quan aquests objectius no es poden assolir de seguida, la nostra no violència ens manté fermes en la nostra resolució de no eliminar altres persones.» (<http://wri-irg.org/statemnt/stprinc-en.htm>)

La llista següent identifica principis concrets de la no violència. Si bé alguns es poden trobar en campanyes que no s'identifiquen com a no violentes, la combinació d'aquests principis fa que una campanya sigui no violenta.

Principis de l'acció no violenta

Aquests principis es van desenvolupar per mitjà d'un procés de col·laboració en el qual van participar formadors en no violència als Estats Units i la comissió editorial d'aquest manual. Us convidem a fer servir aquesta llista de principis o una altra per fomentar el debat dins del vostre grup. Utilitzeu l'exercici «Espectre/Baròmetre» (vegeu la p. 176) per ajudar el vostre col·lectiu a entendre la posició dels membres en relació amb els principis de la no violència. Si hi ha diferències notables, haureu de debatre com afectarà això la vostra campanya no violenta. L'ús de directrius no violentes pot ser la millor manera de definir els vostres acords com a grup (si més no per als fins de la vostra campanya).

- Reconeixem el valor de cada persona. Això és fonamental: admetre la dignitat i la humanitat d'un mateix i dels altres. Ens neguem a maltractar el nostre oponent com a enemic.
- Reconeixem que tots tenim una part de veritat; ningú no la té tota. Ningú no té tota la raó ni està equivocada del tot. La recollida d'informació, l'educació i les accions de la nostra campanya haurien de reflectir això.
- Les nostres accions posen èmfasi en la franquesa per promoure la comunicació i els processos democràtics. Treballem per processos que expressen «poder amb», no «poder sobre» els altres. Apoderar tots els participants en una campanya és important. Fomentem estructures democràtiques (internament i externament) per maximitzar l'autodeterminació.
- Els nostres mitjans (conductes i accions) són coherents amb els nostres fins (afirmar la vida, oposar-se a l'opressió i cercar la justícia, valorar totes les persones). La nostra estratègia ha de basar-se en aquest principi, no podem justificar una «victòria» obtinguda per mitjà de mètodes violents o fraudulents.
- Estem disposats a suportar sofriment en lloc d'infligir-ne. Negar-se a infligir sofriment es basa en el valor de totes les persones i és una estratègia que capta l'atenció cap al nostre compromís i la nostra

causa. No combatrem violentament si ens ataquen. Reconeixem que l'empresonament pot ser una conseqüència de les nostres accions; omplir les presons pot ser una estratègia.

- Ens comprometem a preparar-nos per a l'acció noviolenta segons les directrius acordades. Si cal, intentarem concertar sessions d'orientació o tallers de noviolència per entendre millor i posar en pràctica aquest compromís.

Trobareu els principis de la noviolència de Martin Luther King Jr. a: www.thekingcenter.org/prog/non/6principles.html

Directrius de noviolència

Recurrent al Codi de disciplina establert per Gandhi els anys 1930, moltes campanyes han desenvolupat «directrius de noviolència» a les quals es demana que s'hi adhereixin tots els participants. Les directrius de noviolència no són el mateix que els principis noviolents. Són acords sobre com es comportaran els participants en una acció. Es poden expressar d'una manera molt pràctica («No portarem cap arma») o en termes més filosòfics («Ens congregarem de manera que reflecteixi el món que hem decidit crear»).

No hem de suposar que estem d'acord en allò que entenem per *no-violència* o per què l'hem triat. Fins i tot en un grup petit i aparentment homogeni, el debat farà sortir interpretacions diferents i diversos graus de compromís amb la noviolència. Les directrius de noviolència aclareixen què s'espera i marquen un esperit noviolent per a l'acció. En el decurs d'una acció, és fàcil que el to d'una multitud pugui cap a l'agressió verbal i fins i tot la violència. Els infiltrats del govern poden intentar desacreditar un grup instant la gent a actuar violentament. Els acords noviolents, i l'entrenament en noviolència, poden possibilitar a un gran nombre de persones participar en una campanya de manera noviolenta, encara que tinguin poca experiència en aquest àmbit. Per més compromesos que estiguin els organitzadors amb els principis de l'acció noviolenta i per més bé que s'hagi organitzat l'estratègia de campanya, és crucial que els participants en

manifestacions i accions de desobediència civil reflecteixin els principis de la noviolència perquè sigui una campanya noviolenta efectiva.

Exemples de directrius de noviolència:

- Faslane 365: www.faslane365.org/fr/display_preview/nonviolence_guidelines
 - Lakenheath Action Group: www.motherearth.org/lakenheathaction/nv.php3
 - School of the Americas Watch: www.soaw.org/article.php?id=1093
- Principis del Sindicat d'Estudiants de la Universitat de Pristina, 1997

Planificació de campanyes noviolentes

Les manifestacions soles no posen fi a una guerra concreta ni esmenen una injustícia profundament arrelada. Davant dels horrors del món, és fàcil fer l'equivalent noviolent a arremetre: passar a l'acció o a l'activitat sense recular ni mirar endavant. Massa sovint els grups passen directament d'identificar un problema a triar una tàctica. O bé patim la «paràlisi de l'anàlisi», educant-nos a nosaltres mateixos i als altres, però sense passar mai a l'acció i, per tant, sense assolir mai els nostres objectius. La força d'una campanya noviolenta prové de la combinació creativa de tàctiques, pensament estratègic i compromís dels participants.

Induir el canvi en una qüestió concreta requereix generalment una campanya, que és una sèrie d'activitats i accions relacionades que es duen a terme durant un espai de temps determinat per assolir uns objectius declarats i concrets. Les campanyes són iniciades per un grup de gent que comparteix una mateixa inquietud. Els participants desenvolupen un coneixement i una visió comuns, identifiquen metes i engeguen el procés de recerca, educació i formació que enforteix i amplia el nombre de participants que s'apunten a les activitats i a l'acció. Una campanya té objectius en diferents àmbits. El primer és una reivindicació concreta o un fi

declarat de la campanya. La majoria de les campanyes posen en dubte les polítiques de la gent que ocupa la cúspide d'alguna jerarquia. Per assolir aquest objectiu, hem de portar un factor nou a la seva presa de decisions, sigui persuadir-los amb informació nova, sigui convèncer aquells que els presten el suport necessari o advertir-los de la resistència que hauran d'afrontar. No els tractem com a enemics, sinó com a adversaris, gent que s'ha d'aturar o moure perquè puguem posar fi a una injustícia concreta.

Una campanya també té objectius interns, com ara augmentar la capacitat i el nombre de participants. Una campanya noviolenta mena la gent a través de processos d'apoderament. Això comporta apoderament personal (persones que descobreixen i exerceixen la pròpia força contra l'opressió, l'exclusió i la violència i a favor de la participació, la pau i els drets humans) i augmenta la força col·lectiva. Els grups aprenen com ser organitzadors i, alhora, esdevenir estratèges polítics.

Les campanyes haurien de comunicar també una part de la visió del que volem, la qual cosa conduirà a altres campanyes que desafiaran les estructures de poder vigents. Múltiples campanyes poden portar-nos cap a l'apoderament social que mena cap a la transformació social per a la qual treballem. En la nostra formació i planificació hem de tenir en compte tots els aspectes d'aquest procés d'apoderament social noviolent: apoderament personal, força col·lectiva, força de la gent.

Per tal de desenvolupar una estratègia noviolenta efectiva hem de desenvolupar habilitats de pensament estratègic.

Desenvolupament d'estratègies efectives

Les campanyes creatives tenen la clau per explorar el potencial de la no-violència. I quan els grups estan il·lusionats amb el poder i les possibilitats d'una campanya noviolenta, és més probable que desenvolupin una estratègia de campanya efectiva. Els exercicis que proposem a continuació poden ajudar a generar aquest entusiasme i il·lusió, i a més ofereixen suggeriments per fer que les campanyes siguin efectives també per entendre com s'esdevé el canvi.

Si treballem a favor del canvi social a la vostra comunitat, potser necessitareu emprendre un procés de grup per preparar una estratègia efectiva que us permeti avançar cap a aquest canvi. Un procés de grup aprofita els recursos ja existents en el col·lectiu i pot generar entusiasme i compromís.

Per començar, potser us interessarà que el grup comparteixi els propis coneixements sobre campanyes, fent servir l'exercici «10/10 estratègies» (vegeu la p. 163) o bé debatent com s'esdevé el canvi preguntant als participants quines campanyes efectives coneixen i què fa que tinguin eficàcia. Elaboreu una llista de control a partir de les respostes. Els estudis de casos (vegeu «Guia d'estudi de casos de campanyes», p. 70) són una altra manera d'aprendre del que s'ha fet en el passat. No ofereixen pautes, però demostren la determinació, l'enginy i la paciència de campanyes noviolentes reeixides. Vegeu l'apartat de Recursos (vegeu l'apartat 10) per trobar pel·lícules i llibres que descriuen campanyes noviolentes o usen algunes de les històries que es narren en aquest manual o en els enllaços del web.

Si el vostre grup ja disposa d'una gran quantitat de coneixements, teniu el temps limitat o un altre factor fa inviable aquest tipus de revisió històrica, podeu passar directament a desenvolupar el vostre procés per a una estratègia reeixida per al canvi. Per tal de desenvolupar estratègies reeixides, un procés útil consisteix a:

- Anomenar i descriure el problema o la situació.
- Analitzar per què existeix.
- Crear una imatge d'allò que el grup vol, incloent-hi metes clares.
- Desenvolupar una estratègia per assolir aquestes metes.

Aquests passos s'expliquen tot seguit.

Anomenar i descriure el problema

Per a molta gent que fa front a problemes en la seva vida quotidiana, descriure i analitzar problemes constitueix una part natural del procés de viure. Però d'altres necessiten fer-ho d'una manera més conscient. Aquests passos pretenen ajudar les persones a avançar juntes en un procés global i no jeràrquic cap a un coneixement més profund de les estratègies noviolentes efectives.

Anomenar i descriure el problema o la situació pot semblar un primer pas massa senzill per a alguns, però si no es fa col·lectivament, la gent pot tenir assumpcions diferents, descripcions diferents i, per tant, missatges i objectius diferents. I no podem analitzar sense aclarir abans què sotmetem a anàlisi. Passar junts per aquest procés potencia la participació dels individus al mateix temps que desenvolupa l'acció col·lectiva.

Exercicis: Un grup pot triar entre els exercicis «L'arbre» (vegeu la p. 164) o «Els pilars del poder» (vegeu la p. 165) per fer-lo servir durant el procés de pensament estratègic i planificació, depenent de quin sembla més adequat al seu problema i al seu estil.

Analitzar per què existeix el problema

Per tal de transformar una situació problemàtica, hem d'entendre per què existeix i qui pot donar-li suport o oposar-s'hi. Hem d'analitzar l'estructura de poder per trobar punts d'entrada per a la resistència, el treball constructiu, etc. Aquesta anàlisi hauria de tenir en compte les preguntes següents:

- Entenem el context i les causes primordials del problema?
- Qui se'n beneficia, qui el pateix i de quina manera?
- Qui deté el poder, i qui té la potestat d'induir el canvi? (Qui forma part de les estructures que el sostenen? Qui s'hi oposa?)
- Hi ha diferència entre els rols masculins i femenins? (Vegeu també l'apartat 2, «Gènere i noviolència».)
- Quins són els punts dèbils, les amenaces, els punts forts i les oportunitats perquè una campanya ho canviï? (Anàlisi DAFO)
- Quines teories aportem a aquesta anàlisi?
- Com afecta la nostra anàlisi el nostre compromís amb el canvi social noviolent?

Exercicis: Continueu utilitzant «L'arbre» (vegeu la p. 164) o «Els pilars del poder» (vegeu la p. 165). Per examinar en més profunditat els qui donen suport i els qui s'oposen a l'estructura, feu servir l'exercici «Es-

pectre d'aliats» (vegeu la p. 166), el qual ens ajuda a identificar i analitzar els actors i els nostres aliats i oponents i a prendre decisions estratègiques respecte a qui volem moure.

Crear una imatge del que volem

Per tal d'anar endavant, una campanya necessita una imatge d'allò que vol. Altrament, les accions poden ser només reaccions, protestes fàcils de desatendre. És probable que una imatge inclogui objectius ambiciosos a llarg termini. Paga la pena demanar als grups que parlin de la imatge que tenen de qüestions importants: la pau mundial, la justícia econòmica, la societat que volem. Però aleshores el repte és identificar els primers passos en aquests trajectes: les metes a curt i mitjà terminis que condueixen cap a les metes a llarg termini. Les campanyes fan front a dilemes a l'hora de fixar-se objectius. Per obtenir el màxim suport possible, una campanya podria triar un objectiu a curt termini com a mínim comú denominador, és a dir, un punt en el qual una gran diversitat de gent pot estar d'acord. Però si això no té conseqüències més profundes, si no suggereix més passos per a la transformació social, aleshores és probable que qualsevol canvi que en resulti sigui superficial i insatisfactori. D'altra banda, és poc probable que uns fins utòpics que semblen poc realistes mobilitzin la gent llevat que hi hagi unes metes intermèdies més assolibles. Quan els fins principals són revolucionaris, les campanyes han d'identificar passos limitats però més acceptables.

Preguntes per tenir en compte a l'hora de desenvolupar objectius:

- Són els objectius realistes? Es poden assolir en un determinat espai de temps?
- Creurà la gent que pot assolir aquest objectiu?
- Correspon l'objectiu al propòsit i a la capacitat del grup?
- Són els objectius mesurables? Sabrem quan els hem assolit?
- Són els objectius rellevants per a la vida de la gent? Se sentirà impulsada a participar-hi?
- Se sentirà la gent enfortida per la «victòria»?

Exercicis: Imaginar-se un arbre sa – Feu servir les preguntes de l'exercici de «L'arbre» (vegeu la p. 164). Podem contestar les preguntes anteriors afirmativament?

«Els pilars del poder» (vegeu la p. 165) – Quins són els objectius a curt i mitjà termini que debiliten els pilars? Què tenim intenció de fer amb els principis subjacents? Podem contestar les preguntes anteriors afirmativament?

(Per a més informació sobre missatges, vegeu també «Emissió de missatges» a «El paper dels mitjans de comunicació», p. 64, i «Emissió del missatge de protesta», p. 76.)

Desenvolupar una estratègia

Una vegada hàgiu descrit i analitzat el problema, una imatge del que voleu i els objectius als quals aspireu, cal que desenvolueu una estratègia –un pla– per arribar-hi. El desenvolupament d'una estratègia no es fa en una reunió ni el fa una sola persona. És un procés de presa de decisions, d'organització, de mobilització i de desenvolupament d'estratègies creatives.

Trobareu tot seguit els elements bàsics d'una campanya noviolenta. Les «Històries i estratègies» (vegeu l'apartat 6) descriuen quants d'aquests elements es van fer servir en campanyes.

Elements d'una campanya

Les preguntes següents poden ajudar-vos a vosaltres i al vostre grup en el procés de desenvolupament d'una estratègia de campanya. Heu de fer aquesta tasca d'una manera contínua, no solament al començament d'una campanya. Aquest manual inclou molts recursos que us ajudaran en aquest procés.

Visió comuna

Hi ha una perspectiva comuna del problema o la situació que es dona? Hem analitzat per què existeix? L'anàlisi recull les estructures socials, econòmiques i polítiques? Tenim una perspectiva comuna de què significa fer una campanya noviolenta? Estem d'acord sobre el procés de presa de decisions?

Disciplina noviolenta

Han debatut i acordat els organitzadors els principis noviolents? Hi ha directrius de noviolència? Estan clarament expressades perquè les entengui tothom? (Vegeu «Principis de l'acció noviolenta», p. 41, i «Directrius de noviolència», p. 42.)

Recerca i recollida d'informació

Què sabem i què ens cal saber? Busquem la veritat o només tractem de demostrar que tenim raó? Qui pot recollir la informació que necessitem? Qui ens pot orientar i subministrar fonts? La recerca inclou esbrinar què pensen els altres sobre la qüestió. Una manera de fer-ho és per mitjà dels Listening Projects Community Surveys (vegeu www.listeningproject.info). Els Listening Projects ajuden els activistes a estudiar més a fons una qüestió, recollint informació sobre la qual basar l'estratègia futura al mateix temps que es desenvolupa una relació entre els qui són entrevistats i els qui escolten. S'han fet Listening Projects a Cambodja, Croàcia, Sud-àfrica i els Estats Units.

Educació

És la informació comprensible per a la gent a la qual tractem d'arribar? Una missió dels activistes noviolents consisteix a transmetre la informació de manera que la pugui fer servir molta gent en una campanya, o dinamitzar la gent en aquest procés. Emprem educació popular i processos de conscienciació? Hem desenvolupat uns bons materials educatius, tenint en compte les diferents constitucions i aliats als quals volem arribar? Quins altres processos educatius podem fer servir (per exemple, teatre al carrer)? Com utilitzem els mitjans de comunicació per crear consciència?

Entrenament

Necessitem entrenament per aprendre les habilitats per desenvolupar estratègies i organitzar (per exemple, processos de grup, planificació estratègica, mitjans de comunicació)? Proporcionem entrenament per preparar la

gent per a l'acció noviolenta? És l'entrenament accessible a tothom? Aborda la nostra formació qüestions d'opressió i com les tractem tant en un context social com dins dels nostres grups i relacions? (Vegeu l'apartat 3, com també els exercicis «Denuncieu-ho», p. 159, i «Diàleg de gènere per a pacifistes», p. 162.)

Aliats

Qui són els nostres aliats? Qui pot esdevenir aliat o partidari nostre si ens comuniquem més amb ells? Com ens posem en contacte i establim relacions de cooperació amb grups amb els quals volem treballar en coalició? (Feu servir l'exercici «Espectre d'aliats», p. 166, per identificar possibles aliats.)

Negociació

Hem identificat clarament amb qui hem de negociar? Com ens hi comunicarem? Tenim clar què volem? Tenim clar que els nostres fins no són humiliar el nostre oponent sinó treballar per una solució pacífica?

Treball constructiu / Institucions alternatives

Gandhi considerava els programes constructius (vegeu «El programa constructiu», p. 53) com l'inici de la construcció d'una societat nova, fins i tot dins l'estructura de l'antiga. Un element clau del canvi social ha estat concebut per satisfer les necessitats d'una població (per exemple, igualtat econòmica, unitat col·lectiva, desenvolupament d'indústries locals) i desenvolupar la comunitat. El treball constructiu es troba a faltar sovint en les campanyes a Occident mentre que es potencia a Orient. Al mateix temps que diem «no» a una injustícia, com diem «sí»? Com comencem a construir la imatge d'allò per a què treballem?

Les institucions alternatives poden ser invencions temporals, com ara establir mitjans de transport alternatius mentre es boicoteja una xarxa d'autobusos que practica la segregació o l'apartheid.

Acció legislativa i electoral

Forma l'acció legislativa o electoral part de la campanya, com a tàctica educativa o bé com a meta? Com posarem pressió sobre els polítics? Com exercim la nostra força? Com participarà la gent en aquesta acció? Quins plans tenim si no es compleixen els nostres objectius?

Manifestacions

Com podem manifestar millor les nostres inquietuds? Hem tingut en compte els molts mètodes d'acció noviolenta que hi ha? (Vegeu «Formes d'acció noviolenta», p. 60.) Tenim clars els objectius de la manifestació i com ens ajudaran a assolir els nostres fins? Com hi farem participar el públic? Tindran sentit les nostres accions per a la comunitat local?

Acció directa noviolenta / Desobediència civil / Resistència civil

Hem fet tot el que podíem per obtenir suport a la nostra acció? Fomenta-rà més participació de la comunitat o serà contraproductiu? Com ajudarà la nostra causa en comptes de ser un fi per si mateix? Són clars els nostres objectius? Exercirà sobre els nostres adversaris el tipus de pressió que els obligui a actuar? A qui pressionarà?

En la *Carta des d'una presó de Birmingham*, Martin Luther King Jr. va escriure: «Podeu preguntar: “Per què l'acció directa? Per què les segües, les marxes, etc.? No és la negociació un camí millor?” Teniu tota la raó en la vostra crida a negociar. De fet, aquest és el propòsit de l'acció directa. L'acció directa noviolenta pretén provocar una crisi i establir una tensió creativa de manera que una comunitat que s'hagi negat contínuament a negociar es vegi obligada a afrontar el problema. Procura dramatitzar tant el conflicte que ja no es pugui passar per alt».

(Com a exercici, escriviu aquesta citació a la pissarra. Demaneu al grup que identifiqui la crisi, la tensió creativa, la comunitat, i com poden dramatitzar el problema en la seva campanya. Vegeu també «Fases d'intensificació», p. 61.)

Reconciliació

«Per tal com intervé en un conflicte, de vegades la noviolència intenta aportar reconciliació: enfortint el teixit social, apoderant els qui es troben als sectors més marginals de la societat i incloent-hi gent de diferents bàndols en la recerca d'una solució» (declaració de principis de la IRG). Hem estat treballant per una situació en què tothom surti guanyant, en comptes d'una en què hi hagi vencedors i perdedors? La reconciliació és pública o privada? (En algunes campanyes noviolentes reeixides en el moviment de drets civils als Estats Units, empresaris blancs van demanar que la integració als restaurants es fes sense una declaració pública per evitar una reacció negativa, mentre que en altres casos es va fer servir un acte públic per demostrar l'abolició del sistema de segregació.)

Celebració

Quan aconseguim els nostres objectius, prenguem-nos temps per reconèixer el que hem fet i celebrar els nostres assoliments. De vegades arribem més enllà dels nostres fins, o n'acomplim d'altres, i no ens prenem el temps necessari per pensar-hi. La valoració col·lectiva és fonamental; si documentem els nostres èxits i fracassos i els compartim amb els altres, tindrem recursos dels quals aprendre quan caminem cap al nostre objectiu següent. Si els activistes clau estan cansats o cremats, potser no veuran allò que s'està aconseguint. També és possible que alguns tipus compulsius no acceptin que una campanya està encallada i necessitin una mica d'ajuda per entendre que el millor de donar-se cops contra una paret és el moment en què es deixa de fer.

Avaluació

Hi ha moltes coses que cal tenir en compte a l'hora de desenvolupar campanyes noviolentes estratègiques. Hem d'aprendre a pensar estratègicament, a desenvolupar la nostra percepció de la força de la noviolència i a fer els passos que poden acostar-nos de manera efectiva a les nostres metes. Això hauria d'enfortir i apoderar la nostra comunitat pel

camí. És important avaluar la nostra campanya, no solament al final, sinó també durant el procés. Si no ho fem, podríem cometre errors que no identificaríem fins que ja fos massa tard. Hauríem d'escoltar totes les parts implicades. Prendre nota de les nostres reunions, les nostres decisions i la nostra feina esdevé la base de l'estudi del nostre propi cas. Tant si tenim èxit com si no, podem aprendre de les nostres experiències. I això és crucial perquè puguem compartir les nostres estratègies i històries. (Vegeu «Valoració de l'acció», p. 118, i «Guia d'estudi de casos de campanyes», p. 70.)

El programa constructiu

Segons Gandhi, el canvi social noviolent requereix construir una societat nova dins de la closca de l'antiga, la qual cosa va anomenar *programa constructiu*. «Per Gandhi, la noviolència era alguna cosa més que una tècnica de lluita o una estratègia per resistir a l'agressió militar», explica Robert Burrowes en el seu informe del 1995 *The Strategy of Nonviolent Defense: A Gandhian Approach*. Més aviat «estava estretament lligada a la lluita més extensa per la justícia social, l'autosuficiència econòmica i l'harmonia ecològica, juntament amb la recerca de l'autorealització». En paraules de Burrowes: «Per a l'individu, [el programa constructiu] representava més poder des de dins mitjançant el desenvolupament de la identitat personal, l'autonomia i l'audàcia. Per a la comunitat, comportava l'establiment d'una nova sèrie de relacions polítiques, socials i econòmiques.» En aquells casos en què han tingut lloc revolucions polítiques però la població no estava organitzada per exercir l'autodeterminació, construir una societat nova ha resultat molt difícil, i massa sovint ha passat que una dictadura nova usurpava el poder.

Gandhi va postular tres elements necessaris per a la transformació social: transformació personal, acció política i programa constructiu. Els considerava entrelaçats, tots igual de necessaris per atènyer el canvi

social. Els elements essencials que Gandhi creia indispensables per transformar i alliberar l'Índia comportaven programes per plasmar la igualtat, alliberar l'educació, fomentar l'autosuficiència econòmica i generar un medi ambient net. Igualtat significava crear asrams, campanyes polítiques i empreses cooperatives que travessessin les divisions socials. Travessarien les barreres entre comunitats (hindús/musulmans/sikhs, etc.), la desigualtat de gènere i les distincions de castes –sobretot la dels «intocables»– i inclourien membres de les tribus de les muntanyes i malalts de lepra. Gandhi va emprendre projectes educatius: campanyes d'alfabetització per promoure capacitats bàsiques de lectura i matemàtiques, educació política, coneixements sobre salut i formació en noviolència per a estudiants. Entre les seves campanyes d'autosuficiència econòmica, la més coneguda és la confecció casolana de teixits a mà, una activitat que es va estendre arreu de l'Índia. Un programa constructiu que es feia sovint de manera col·lectiva també va ser una campanya de no-cooperació amb la dependència sistemàtica dels teixits britànics respecte als indis. L'autosuficiència econòmica també va comportar diversificar conreus, crear indústries rurals i desenvolupar sindicats. Els esforços ecològics implicaven tota la comunitat en la higiene de les aldees, la qual cosa significava, per als hindús, incomplir en públic les normes de castes.

El procés de treballar en un programa constructiu té avantatges fonamentals, el primer dels quals és procurar atenció immediata als més necessitats. Quan la gent s'ajunta en una acció col·lectiva i no individual, recluta membres per al canvi social. Gandhi entenia el programa constructiu com una formació per a la desobediència civil, la qual incloïa sovint la no-cooperació. El treball constructiu brinda oportunitats per desenvolupar les habilitats necessàries per bastir una societat nova.

Exemples de programes constructius

Colòmbia

Des de l'any 2000, Sincelejo, una petita ciutat caribenya de Colòmbia, ha estat el segon nucli més gran a rebre gent desplaçada pel conflicte co-

lombià. Els joves d'aquesta població han hagut de fer front al reclutament obligatori per l'exèrcit estatal, els grups rebels i els paramilitars. Molts s'han allistat a aquestes forces per motius econòmics, per poder mantenir les seves famílies. El grup d'objecció de consciència de Sincelejo va començar a crear alternatives contra el reclutament obligatori, de primer impartint tallers sobre la cultura de la pau, la noviolència i l'objecció de consciència. Després, quan es van adonar que l'economia era un motiu principal pel qual els joves de Sincelejo es deixaven reclutar, van començar a crear alternatives econòmiques fundant les seves petites empreses. Ara el grup produeix cartrons i caixes, verdures orgàniques, margarines, samarretes i productes de fleca que aporten ingressos als joves i a les seves famílies. Els objectius principals d'aquests esforços són:

- Evitar el reclutament de joves.
- Establir una xarxa de suport per evitar el reclutament obligatori.
- Formar el jovent en mètodes noviolents per resoldre conflictes.
- Suggestir estratègies econòmiques per satisfer les necessitats bàsiques de les seves famílies.

Kenya

Tot i la seva clarividència, ni tan sols Wangari Maathai, la fundadora del moviment Cinturó Verd a Kenya, no podia preveure el 1976 fins on arribaria una activitat constructiva tan senzilla com la plantada d'arbres. Ho va proposar primer al Consell Nacional de les Dones de Kenya com una activitat en cooperació amb la comissió del patrimoni forestal del govern que subministrava les llavors. Per mitjà d'això, va adduir, les dones podrien abordar alguns dels problemes econòmics més urgents que afectaven les seves vides. No tenia ni idea que l'ampliació d'aquesta xarxa propiciaria que als anys 1990 el moviment Cinturó Verd fos al capdavant de campanyes nacionals contra la corrupció i a favor d'una democràcia multipartidista (en les quals ella mateixa seria assotada i empresonada), ni que més endavant esdevindria una portaveu destacada en la campanya mundial per cancel·lar el deute del Tercer Món.

Estats Units

El moviment noviolent a Occident no ha insistit en el programa constructiu sinó que s'ha centrat més en la protesta, però els exemples de programes constructius als Estats Units inclouen cooperatives de terra comunitària per a habitatges assequibles permanents, cooperatives de propietat dels treballadors, refugis per a dones maltractades i centres d'ajuda per a les víctimes de violacions, un major interès per les escoles públiques alternatives, horts urbans, producció d'aliments locals sense pesticides, la difusió viral de programari i art lliures i gratuïts, i energies renovables assequibles. El programa constructiu és alguna cosa més que construir coses noves. Molts aspectes del programa de Gandhi se centaven a avançar cap a la igualtat. Als Estats Units això comporta una tasca seriosa contra l'opressió, a més d'ocupar-se de les desigualtats econòmiques. Mentre als Estats Units hi hagi pobresa i una distància creixent entre rics i pobres, els programes constructius han de donar suport a la reducció del consum materialista.

El Pla d'Acció del Moviment (Bill Moyer)

El Pla d'Acció del Moviment (PAM) proporciona als activistes una eina analítica i pràctica per valorar i organitzar moviments socials que se centren en qüestions nacionals i internacionals, com ara l'energia i les armes nuclears, la no-intervenció a Amèrica Central, els drets civils i humans, la sida, la democràcia i llibertat, l'apartheid o la responsabilitat ecològica.

El PAM descriu vuit fases per les quals els moviments socials normalment discorren durant un període d'anys i dècades. En cada fase, el PAM explica el paper del públic, dels detentors del poder i del moviment. Proporciona als organitzadors un mapa del llarg recorregut dels moviments reeixits, el qual els ajuda a guiar el propi moviment pel camí.

La majoria de moviments socials no es troben solament en una etapa. Habitualment els moviments tenen moltes demandes de canvis polítics i la seva tasca amb relació a cada demanda està en una etapa específica.

Per cada una de les principals demandes o objectius del moviment, el PAM permet als activistes avaluar el moviment i identificar en quina etapa es troba, identificar els èxits que ja s'han assolit, desenvolupar estratègies, tàctiques i programes efectius, establir metes a curt i llarg termini i evitar les trampes més comunes.

Els moviments socials no encaixen de manera nítida en les vuit etapes del PAM ni es mouen a través d'elles de manera lineal. Els moviments socials són més dinàmics. Tenen diferents demandes i la tasca per a cada una d'elles es troba en una etapa diferent. Quan els moviments assoleixen una demanda, se centren a aconseguir-ne d'altres que es troben en etapes anteriors.

Per acabar, el PAM és solament un model teòric dissenyat a partir d'experiències passades. Els moviments socials de la vida real mai encaixaran amb exactitud ni es mouran a través de les etapes de manera lineal, suau o precisament tal com s'havia previst.

El propòsit del PAM és proporcionar esperança i apoderament als activistes, augmentar l'efectivitat dels moviments socials i reduir el descoratjament que sovint contribueix al desgast, l'abandonament i la desactivació dels moviments socials.

<http://historyisaweapon.com/defcon1/moyermap.html>

Mapes: www.nonviolence.org.au/downloads/moyer_charts.pdf

1. SITUACIÓ NORMAL

- Existeix un problema social crític que vulnera valors majoritàriament acceptats.
- Els qui detenen el poder donen suport al problema: les seves «polítiques oficials» promouen els valors generalment acceptats, però les seves «polítiques operatives» vulneren aquests mateixos valors.
- El públic no és conscient de l'existència del problema i dóna suport als poderosos.
- El problema i les polítiques no són un tema públic.

2. POSADA EN EVIDÈNCIA DEL FRACÀS DE LES INSTITUCIONS OFICIALS

- Molts grups d'oposició local nous.
- Utilització dels canals oficials –tribunals, oficines del govern, comissions, audiències, etc.– per tal de demostrar que no funcionen.
- Convertir-se en experts; fer recerca.

3. CONDICIONS DE MADURACIÓ

- Augmenta el reconeixement del problema i de les seves víctimes.
- El públic veu les cares de les víctimes.
- Més grups locals actius.
- Necessitat que xarxes i institucions que ja existeixen estiguin a l'abast del nou moviment.
- Entre el 20% i el 30% del públic s'oposa a les polítiques dels poderosos.

4. ENLAIRAMENT

- Esdeveniment detonant:
- Campanyes i accions no violentes de gran impacte.
- Les accions mostren al públic que les condicions i les polítiques vulneren els valors majoritàriament acceptats.
- Les accions no violentes es repeteixen per tot el país.
- El problema passa a formar part de l'agenda social.
- El nou moviment social creix amb rapidesa.
- El 40% del públic està contra les actuals condicions i polítiques.

VUIT ETAPES DEL PROCÉS D'ÈXIT D'UN MOVIMENT SOCIAL

CARACTERÍSTIQUES DEL PROCÉS DEL MOVIMENT

- Els moviments socials estan compostos de molts submoviments i submetes, cadascun dels quals està en la mateixa etapa en el PAM.
- Les estratègies i les tàctiques són diferents per a cada submoviment, segons l'etapa del PAM en què es trobi.
- Cada submoviment va avançant al llarg de les vuit etapes.
- Cada submoviment se centra en una meta específica (p. ex. per als moviments de drets civils: restaurants, eleccions, allotjament públic).
- Tots els submoviments fomenten el mateix canvi de paradigma (p. ex. el canvi de polítiques energètiques de dures a toves).

El públic ha d'estar convençut de tres coses:

1. Que existeix un problema (etapa 4).
2. Que s'ha d'oposar a les actuals condicions i polítiques (etapes 4, 6, 7).
3. Que vol i ja no té por de les alternatives (etapes 6, 7).

8. CONTINUACIÓ DE LA LLUITA

- Ampliació dels assoliments (p. ex. lleis de drets civils més sòlides).
- Oposició als intents de reacció.
- Promoció del canvi de paradigma.
- Reconeixement i celebració dels èxits aconseguits fins al moment.

PROTESTES

PODEROSOS

5. PERCEPCIÓ DE FRACÀS

- Les metes semblen inassolibles.
- Sembla que els que detenen el poder no canvien.
- El nombre de gent que es manifesta sembla disminuir.
- Es produeix desesperança, desgast, abandonament; el moviment sembla acabat.
- Apareix la rebel·lia negativa.

7. ÈXIT

- Una gran majoria s'oposa a les polítiques i ja no té por de les alternatives.
- Molts detenedors del poder es divideixen i canvien de posició.
- Procés de final de partida: els poderosos canvien les polítiques (té un cost més elevat mantenir les velles polítiques que canviar), són destituïts o pateixen un desgast lent i invisible.
- Noves lleis i polítiques.
- Els poderosos intenten fer reformes mínimes, mentre que el moviment demana el canvi social.

6. OPINIÓ PÚBLICA MAJORITÀRIA

- La majoria s'oposa a les condicions actuals i a les polítiques dels poderosos.
- Es fa palès que els problemes i les polítiques afecten tots els sectors de la societat.
- Les institucions i la ciutadania majoritària se senten implicades en l'afrontament del problema.
- El problema se situa a l'agenda política.
- Es promouen alternatives.
- Es contraresten les estratègies dels qui detenen el poder.
- Criminalització: els poderosos fomenten la por pública vers les alternatives i l'activisme.
- Es promou un canvi de paradigma més enllà de les reformes.
- Tenen lloc nous esdeveniments desencadenants que reactiven l'etapa 4 durant un període breu.

Formes d'acció noviolenta

Gene Sharp va estudiar i catalogar 198 mètodes d'acció noviolenta que va publicar per primer cop el 1973 a *The Politics of Nonviolent Action*. Aquests mètodes es divideixen en tres classificacions àmplies: protesta i persuasió, no-cooperació i intervenció noviolenta. Aquestes categories, al seu torn, se subdivideixen en apartats. La llista sencera es pot trobar a www.aeinstein.org.

1. Protesta i persuasió

- Manifestacions: Molta gent expressa allà que vol caminant junts pel carrer; per exemple, les manifestacions contra la guerra d'Iraq del 15 de febrer de 2003. Aquesta manifestació antibèl·lica, la més gran que s'ha vist mai, va tenir lloc a més de 600 ciutats d'arreu del món. Només a la de Londres hi van participar dos milions de persones.
- Llistes de protesta: Posar el nom en una llista per expressar el desacord amb una política determinada; per exemple, una protesta contra les exportacions d'armes sueques als Estats Units i la Gran Bretanya durant la guerra d'Iraq.

2. No-cooperació

- Boicot: Negar-se a comprar mercaderies o serveis per demostrar insatisfacció amb el proveïdor o el govern; per exemple, el boicot de productes sud-africans durant el règim de l'apartheid. De primer, individus i organitzacions van començar a boicotejar mercaderies sud-africanes; al cap d'un temps, països sencers van boicotejar Sud-àfrica.
- Vaga: Negar-se a treballar; per exemple, durant la primera intifada, la resistència palestina que va començar el 1987, la majoria dels palestins es van negar a treballar per als israelians. Israel va perdre molts diners per no tenir accés a mà d'obra palestina barata, i la seva economia es va estancar.

- No-cooperació política: La negativa a fer el servei militar o a dur a terme una extradició. La Internacional de Resistents a la Guerra és una de les organitzacions que donen suport als qui volen negar-se a fer el servei militar.
- Negació a cooperar: Per exemple, durant la Segona Guerra Mundial, els mestres noruecs es van negar a seguir el currículum nazi per a les escoles. Els van enviar als camps de concentració per la seva desobediència, però la majoria van ser alliberats quan els nazis es van adonar que no es rendirien.

3. Intervenció

- Bloquejos: Interposar el propi cos davant d'alguna cosa. Per exemple, voluntaris israelians i internacionals bloquegen les excavadores que es disposen a enderrocar habitatges palestins.
- Presència preventiva: Protegir persones en perill a zones conflictives; per exemple, els observadors de pau a Mèxic, Israel-Palestina o Colòmbia.
- Accions *Plowshares*: Desmantellar armes en públic i acceptar la condemna imposada. Per exemple, el desarmament de submarins nuclears Trident a Escòcia.

Fases d'intensificació en una campanya noviolenta

Quan desenvolupem i duem a terme una campanya noviolenta per al canvi social, hem d'anar més enllà de denunciar i protestar contra les injustícies, negar-se a cooperar amb els opressors i intervenir noviolentament. També hem de posar en pràctica programes constructius, en els quals visquem realment el canvi que ens hem posat com a objectiu.

La interrelació entre acció confrontacional i acció constructiva en les diferents fases d'una campanya s'il·lustra al gràfic «Fases d'intensificació de campanyes noviolentes» (vegeu p. 63). Aquest gràfic es basa en el llibre de Theodor Ebert *Nonviolent Rebellion-Alternatives to Civil War*.

Les primeres fases d'una campanya noviolenta posen èmfasi en portar un assumpte a l'esfera pública. Una campanya ben organitzada usarà accions de protesta pública i també presentarà alternatives possibles (programa constructiu) per captar l'atenció cap a les qüestions i fomentar el canvi.

Si això no assoleix els resultats desitjats, la campanya pot passar a la fase 2. En aquesta etapa, la campanya augmenta la pressió pública organitzant formes legals de no-cooperació (vagues, boicots de consumidors, vagues de zel, etc.) a més d'activitats innovadores legals (iniciatives de comerç just, estructures econòmiques alternatives, intervenció noviolenta, etc.). L'objectiu en aquesta fase és augmentar les inversions (els costos socials) i minimitzar les recompenses per a aquells qui perpetren o es beneficien de les injustícies. Al mateix temps, molt probablement la campanya continuarà les seves accions de la primera fase.

N'hi hauria d'haver prou amb això per assolir els fins desitjats. Però, si no, els participants tenen la possibilitat d'emprar accions noviolentes que exigeixen molt més risc als activistes i que també presenten una postura molt més contundent al públic. La tercera fase d'intensificació utilitzaria la desobediència civil noviolenta com a protesta (segudes, bloquejos, vagues, negativa a anar a la guerra) però també com a usurpació civil, duent a terme accions que exerceixen autoritat o instaurant una estructura sense dret legal a fer-ho. Alguns exemples d'això són donar acolliment per evitar la deportació de refugiats, intervenció noviolenta, vagues inverses o construir un poble sostenible des del punt de vista ecològic al lloc on s'està construint una fàbrica perjudicial per al medi ambient.

A mesura que les campanyes noviolentes es vagin desenvolupant, les seves estratègies aniran passant d'una fase a la següent, però continuaran utilitzant accions d'etapes anteriors. Això no implica que hi hagi una intensificació lineal rígida. Tot i així, resulta útil mostrar la interrelació d'aquestes etapes i tipus d'accions. Una campanya pot decidir deliberadament passar d'una fase a una altra (amunt o avall) mentre escull les accions més efectives per a cada situació. Durant una campanya és important fer l'esforç de mantenir un diàleg amb els oponents, tractant de

trobar solucions que incloguin totes les parts. En determinats moments, per exemple, aquest diàleg pot començar més fàcilment si la campanya redueix temporalment la seva pressió pública. Una campanya també pot decidir que és més efectiu intensificar el seu treball en acció constructiva i abstenir-se de fer accions confrontacionals, o viceversa.

Portar a terme una campanya reeixida requereix una valoració contínua de les activitats que fa i de la seva efectivitat. El vostre grup pot utilitzar l'esquema d'aquesta taula per seguir la trajectòria de l'execució d'accions constructives i confrontacionals al llarg del temps per valorar com es combinen per tal d'assolir les metes d'una campanya.

Fases d'intensificació de campanyes noviolentes

Fase d'intensificació	Acció de confrontació (accions que es dirigeixen contra la injustícia a la societat)	Acció constructiva (accions que ajuden a construir un ordre just a la societat)	Com funciona
Fer visible el problema a l'esfera pública	Protesta (manifestació, petició, fullets, vetlla)	Presentació d'alternatives (xerrades instructives, mostrar alternatives)	Divulgant/Convencent
Accions legals que s'ocupen del problema	No cooperació legal (vaga, boicot de consumidors, vaga de zel)	Activitats innovadores legals (comerç just, escoles gratuïtes, economia alternativa, inversions ètiques, intervenció noviolenta)	Augmentant la inversió (costos) i minimitzant les recompenses per als qui cometem la injustícia
Accions il·legals que s'ocupen del problema	Desobediència civil (segudes, bloqueig, objecció fiscal, vaga, resistència a la guerra)	Usurpació civil (moviment d'acolliment, ràdio pirata, vaga inversa, intervenció noviolenta)	Redirigint el poder

Adaptat i traduït de l'alemany a l'anglès per Eric Bachman. Aquesta és una traducció directa de la «Taula d'intensificació d'accions noviolentes» de la p. 37 de *Gewaltfreier Aufstand – Alternative zum Bürgerkrieg* (Revolta noviolenta – Alternatives a la guerra civil) de Theodor Elbert, Waldkircher Verlagsgesellschaft mbH, 1978 ISBN 3-870885-030-1.

El paper dels mitjans de comunicació

Per què hauríem d'utilitzar els mitjans de comunicació en les nostres campanyes? Aquesta és potser una manera estranya de començar aquest apartat del Manual, però és una pregunta important que s'haurien de plantejar els grups abans d'establir una relació amb mitjans de comunicació principals o alternatius. Els mitjans de comunicació tenen una presència generalitzada a la vida moderna, sobretot al món occidental, on imatges i sons –televisió, ràdio, Internet, cartelleres– ens bombardegen allà on anem.

Però intentar emprar els mitjans de comunicació per a la nostra campanya és com agafar una espasa de doble tall: els mitjans tant poden donar suport com destruir bones campanyes. Caldria enfocar-ho amb cautela i també amb un bon coneixement de què voleu obtenir d'aquesta relació. Aquest apartat pot ajudar-vos a identificar què voleu dels mitjans de comunicació i per què, i suggereix algunes estratègies per aconseguir fer arribar el vostre missatge al públic més ampli possible.

Objectius del grup

Penseu en què voleu obtenir de la utilització dels mitjans de comunicació. Parleu-ne dins del vostre grup i tingueu clars quins són els vostres objectius, que podrien consistir a:

- Aconseguir membres/participants nous per a una acció o un esdeveniment.
- Exercir una pressió crítica sobre una qüestió concreta mostrant una oposició generalitzada.
- Fer més visible un aspecte o una manera de treballar que critiqueu.
- Enviar missatges als vostres oponents.

Enviament de missatges

Dediqueu temps en grup ideant els vostres «missatges clau». Preferiblement, no n'heu de tenir més de tres per a una sola acció o campanya. Definiu-los de la manera més acurada i concisa que pugueu. Escriviu-los i procureu que tots els membres del grup els coneguin i n'estiguin satisfets o, si més no, els acceptin. Recordeu que aquests són els vostres missatges públics; per tant, redacteu-los en un llenguatge clar i assimilable que tot-hom (dins i fora del vostre grup) pugui entendre.

Penseu en com podria rebre el vostre destinatari aquests missatges clau. Es poden canviar perquè siguin més atractius sense que es desenfocin? Definir i estar d'acord en els vostres missatges és útil perquè pot permetre que més gent del vostre grup es comuniqui amb els mitjans. Farà que les vostres comunicacions siguin més coherents, reforçarà la vostra posició i us mantindrà concentrats. Procureu que totes les vostres comunicacions amb els mitjans incloguin un o més d'aquests missatges clau. Els jocs de rol que escenifiquen trobades amb periodistes per practicar els vostres missatges clau i la interacció amb els mitjans són un mètode efectiu (vegeu l'exercici «Joc de rol», p. 171).

Tipus de comunicació

Hi ha molts tipus diferents de relació amb els mitjans de comunicació. És comuna a totes les formes que es presenten tot seguit la importància de pensar com un periodista. Pregunteu-vos: què té interès periodístic? Què els interessa llegir als altres? Quina és la notícia? Al mateix temps, no perdeu de vista els vostres missatges clau!

Penseu que els mitjans de comunicació de països diferents funcionen de maneres diverses. Esbrineu com ho fan al vostre país i introduïu els canvis adients. Demaneu a un periodista o a un activista amb experiència amb els mitjans del vostre país que us doni consells sobre què heu de tenir en compte.

Notes de premsa

Una bona nota de premsa es triarà. Mireu de basar-vos en notícies més importants si podeu relacionar-les amb l'activitat de la vostra campanya. Per exemple, si un govern o una celebritat fa una declaració sobre el vostre àmbit genèric, redacteu una breu nota de premsa el mateix dia amb la reacció del vostre grup. També podeu aprofitar l'avinentsa per assenyalar un esdeveniment o una acció que teniu planejat o una branca concreta de la campanya que heu posat en marxa (per exemple, una petició que dirigiu). Escriviu de manera clara i concisa, poseu al vostre comunicat un titular breu, enginyós i d'interès i esbrineu com fer-lo arribar als periodistes (porteu una base de dades amb correus electrònics i números de fax i de telèfon). Incloeu-hi sempre la data i les dades de contacte d'un portaveu o un responsable de premsa del vostre grup. Adreceu notes de premsa a mitjans locals i temàtics. Per exemple: «Dona d'Oxford detinguda en una protesta contra les armes nuclears» a un diari d'Oxford, o «Sacerdot suec detingut en una protesta contra les armes nuclears» a un diari eclesiàstic o cristià suec. El responsable de premsa del vostre col·lectiu hauria de recollir informació per als comunicats de tots els membres del grup d'acció: per exemple, nom (ben escrit), edat, professió, origen, declaració sobre l'acció. Si incloeu declaracions, dades i antecedents en una nota de premsa, haureu fet gran part de la feina periodística i els mitjans podran publicar-la fàcilment.

Portaveu / Responsable de premsa

Procureu disposar sempre d'un contacte identificable per als mitjans. Proporcioneu a aquest membre del grup una adreça electrònica i un telèfon mòbil. Procureu que estigui sempre informat i que segueixi els mitjans en cerca d'esdeveniments en el vostre àmbit per tal de reaccionar adequadament a una informació nova. Si hi ha risc de detenció, el responsable de premsa no s'hauria d'arriscar per tal de ser accessible als mitjans quan detinguin altres membres. Per anar bé, hauríeu de tenir més d'una persona de contacte amb els mitjans.

Trobades amb periodistes

És possible establir bones relacions amb periodistes individuals. Recordeu que si estan interessats en la vostra causa, segurament obtindreu resultats si els ajudeu fornint dades precises i de qualitat i fent-los algun favor, com ara proporcionar-los informació clau que no heu donat a altres periodistes. Al capdavall, a la majoria dels professionals els agraden les exclusives. Però tingueu en compte també que alguns periodistes us citaran incorrectament i tergiversaran les vostres paraules (intencionadament o no). Això és més probable que passi amb la premsa sensacionalista i més de dretes, però no només.

Agències

Procureu enviar les vostres notes de premsa a agències nacionals i internacionals. De vegades notícies no publicades als mitjans locals amb els quals heu contactat directament es publiquen més endavant perquè les reben per teletip. Truqueu a les agències i als mitjans després d'enviar-los un comunicat de premsa. Pregunteu-los si l'han rebut i si en faran una peça. Procureu que sàpiguen qui sou i com es poden posar en contacte amb vosaltres si necessiten més informació més endavant.

Cartes al director

Una bona manera de transmetre els vostres missatges al públic general és designar un o dos membres del vostre grup que comprin els diaris principals cada dia i que escriguin després cartes sobre el contingut dels mitjans que fan referència al seu àmbit. Així podreu publicar moltes cartes, sobretot als mitjans locals/regionals. Aquesta presència ajuda a fer que la vostra campanya sembli més extensa, més enèrgica i més compromesa de com és en realitat. No feu escriure les cartes sempre als mateixos: al cap d'un temps els directors se n'adonaran!

Lloc web

El vostre web és una eina important per comunicar els vostres missatges; els periodistes el visitaran en cerca d'antecedents. Procureu que estigui sempre actualitzat. Plantegeu-vos crear-hi un apartat separat –un «centre de premsa»– per a les vostres notes de premsa, amb imatges d'alta qualitat (de la vostra propietat i que no us importi que els altres usin o reproduïxin) i informació general concisa. Evidentment, hauria d'incloure també les dades de contacte directe del vostre responsable de premsa (telèfon, adreça electrònica). Un blog (un web escrit per membres individuals del grup) és una manera nova de difondre informació sobre una acció. No escrigueu coses que no voleu que els mitjans publiquin, si preteneu utilitzar el blog per a la premsa o si és públic.

Participació en mitjans alternatius

Els mitjans alternatius, en les seves múltiples formes, poden ser un aliat per aconseguir suport. Però generalment no els segueix gaire públic. I segurament hi haureu d'escriure la major part de la informació vosaltres mateixos! Els llocs web de la xarxa global de mitjans independents poden ajudar-vos a transmetre la vostra campanya a una audiència generalment receptiva, però és poc probable «exercir una pressió crítica» o «divulgar una qüestió o una manera de treballar impopular». Ara bé, pot fer que aconseguïu alguns activistes més i, en alguns casos, enviar missatges als vostres oponents (la policia i algunes empreses segueixen parts dels mitjans alternatius les vint-i-quatre hores del dia). Els mitjans alternatius també poden deixar lloc perquè campanyes disperses identifiquin oportunitats per col·laborar i examinar idees sobre què funciona i què no funciona a partir de l'experiència col·lectiva.

Planificació d'una campanya mediàtica

Així doncs, tenim una certa idea dels mètodes pràctics de comunicar els nostres missatges, però per treure el màxim profit del vostre esforç esmerceu algun temps a planificar una campanya mediàtica. Això implica

calcular com comunicar efectivament i estratègicament alhora i amb el consens de la resta del grup. Les campanyes mediàtiques són més apropiades per a projectes a curt termini o si partiu la vostra campanya en petites dosis. Per treure el màxim profit d'aquest procés, heu d'integrar la vostra campanya mediàtica en una estratègia de campanya sencera i definir clarament els vostres missatges clau (vegeu «Enviament de missatges», p. 65).

Per exemple, imagineu-vos un grup que pretén desemascarar i minar la imatge d'una empresa d'armes concreta. Suposem que el grup té la intenció de dedicar els sis mesos següents a provar de fer que alguns dels proveïdors de la companyia deixin de treballar-hi. El col·lectiu pot plantejar-se escriure a aquests proveïdors, pressionar els seus treballadors, bloquejar els magatzems, etc. Una bona campanya mediàtica hauria de saber presentar les activitats del grup com a positives, i les de l'empresa com a negatives. En primer lloc, tingueu en compte les crítiques òbvies a l'estratègia del vostre grup. Per exemple: «el comerç és legal», «esteu molestant treballadors normals i corrents» o «les vostres tàctiques són amenaçadores». Abans d'enviar una sola nota de premsa, elaboreu respostes a aquestes crítiques. Una manera de fer-ho és redactar un full bàsic de preguntes i respostes per als membres del grup encarregats de contactar amb els mitjans de comunicació. Aquest full informatiu hauria d'incloure els vostres missatges clau a la capçalera.

Si la campanya conté esdeveniments clau durant el període de sis mesos, traceu-los i calculeu quina informació hauríeu d'enviar als mitjans i quan. Plantegeu-vos anunciar els esdeveniments amb un parell de setmanes d'antelació i enviar informació més detallada/confirmada tres o quatre dies abans (o en un moment que compleixi els terminis de la premsa local; per exemple, a la Gran Bretanya, la majoria dels setmanaris es publiquen els dijous, i per tant cal enviar la informació la nit del dimarts o el matí del dimecres). Envieu informació sobre el que ha passat a l'esdeveniment el mateix dia. Traceu aquests comunicats durant els sis mesos de la campanya. Anàlogament, si hi ha una previsió d'esdeveniments clau

del govern o del sector, publicació d'informes, reunions d'organismes internacionals, etc., marqueu aquestes dates i planegeu com podeu respondre-hi. Estigueu preparats! Procureu tenir un nombre adequat d'imatges en alta resolució que difonguin la vostra campanya. Preneu fotos bones en esdeveniments i accions i feu-les arribar als periodistes que les demanin o publiquen-les al vostre web perquè es puguin descarregar.

Determineu quins mitjans de comunicació poden ser receptius a la campanya i a les seves tàctiques però que disposen també d'una audiència gran i àmplia. Esmerceu energia a cultivar relacions amb aquests mitjans. Els d'àmbit regional (premsa, ràdio i televisió) acostumen a necessitar continguts i és més probable que us publiquin/divulguin. Procureu incloure els mitjans locals i regionals en totes les vostres comunicacions.

Resum de consells generals

Tracteu d'establir bones relacions amb els periodistes; podeu ajudar-vos mútuament. Però recordeu: els periodistes no sempre són dignes de confiança. Envieu sempre informació a les agències, perquè no se sap mai a quin lloc del món es publicarà alguna cosa. Disposeu sempre d'un membre del grup perquè atengui les peticions dels mitjans. Redacteu notes de premsa breus i senzilles. Estigueu preparats per contestar preguntes difícils. Mantingueu el missatge. Busqueu els punts de vista locals. Pregunteu a altres organitzadors de campanyes, compartiu coneixements, llegiu manuals o assistiu a cursos de formació gratuïts o de baix cost.

Guia d'estudi de casos de campanyes

És important documentar les campanyes perquè la gent en pugui aprendre. Així com hem après de les campanyes noviolentes de persones al llarg del temps i arreu del món, documentar les nostres lluites i històries pot ajudar la gent d'altres temps i d'altres indrets. Aquesta guia, creada per als estudis de casos d'apoderament social noviolent de la IRG, pot ser utilitzada per un

individu o un grup per determinar la informació necessària per construir un estudi de casos d'una campanya. També es pot fer servir perquè ens recordi què hem de tenir en compte a l'hora d'organitzar una campanya.

Visió de conjunt

- Naturalesa de la campanya/moviment: Quina era/és la qüestió? Quan va començar/acabar?
- Context geogràfic i històric (breu)
- Participants: A qui (anàlisi de classe, raça/ètnia, gènere, grup religiós, edat, sexualitat, capacitat, altres) va fer canviar en les diferents fases del moviment?

Cronologia

- Punt de partida
- Hi va haver fases distintes?
- Hi va haver moments concrets d'expansió?
- Quins van ser els moments culminants?
- Quins altres esdeveniments clau hi va haver?

Noviolència

- Hi va haver un perfil públic de voler evitar la violència?
- Es va plantejar aquesta qüestió? Es va decidir com fer-ho?
- Hi va haver una política pública declarada de noviolència?
- En aquest cas, què s'entenia per noviolència?
- Hi va haver consens sobre això? Quina mena de discrepància hi va haver al voltant del tema?
- Quines mesures es van prendre per posar en pràctica una política de noviolència?
- Es va entendre que la campanya dirigia els valors de la societat més cap a la noviolència?
- Hi va haver fonts d'inspiració concretes per a tipus d'acció o maneres d'organitzar-se?

Mitjans

- Quin ús es va fer dels canals oficials, grups de pressió, processos electorals o mecanismes constitucionals, i amb quina repercussió?
- Com va tractar d'utilitzar els mitjans de comunicació principals?
- Quin paper o quina influència va tenir?
- Com va tractar de desenvolupar o usar els propis mitjans públics o alternatius? Amb quina repercussió?
- Quin tipus de mitjans va utilitzar per construir una cultura de moviment o un sentiment de connexió? Amb quina finalitat?
- Vau emprar la negativa a cooperar com a tàctica? En quina fase? Amb quines conseqüències?
- Vau tractar d'alterar o obstruir directament una activitat contra la qual fèieu campanya? En quina fase? Amb quin objectiu? Amb quina participació? Amb quines conseqüències?
- Com va utilitzar els mitjans convencionals de protesta? Com els va combinar amb altres mètodes?

Organització

- Va acordar la campanya / el moviment una estructura formal?
- Quines estructures informals hi van tenir un paper important?
- Es va preocupar la campanya / el moviment de tenir una estructura participativa d'organització i de presa de decisions?
- Com es va vincular la campanya / el moviment amb altres grups/ moviments?
- Quina importància va donar a la formació de coalicions? Amb quins criteris es van forjar aquestes aliances?
- Com va abordar el moviment les necessitats d'aprendre, créixer, descansar i mantenir el compromís dels activistes?
- Com va abordar el moviment la possible contradicció entre les necessitats de seguretat i el desig de participació?
- Quin tipus de repressió esperava afrontar el moviment? Quines previsions va fer per donar suport a la gent més afectada?

- Tenia el moviment un calendari i un concepte clars de desenvolupament estratègic?
- Com va desenvolupar el moviment els seus recursos (humans, socials, econòmics)?

Objectius i resultats (no es un título, solo enunciado)

- Quins eren els objectius inicials de la campanya / el moviment?
- Com va desenvolupar els seus objectius? Per què?
- Tenia el propòsit d'apoderar els participants? De quina manera?
- Com es van formular els objectius, per exemple, amb quin tipus d'eslògan?
- Va tenir la campanya / el moviment flexibilitat per corregir els objectius, per exemple, per reaccionar a esdeveniments concrets o per treure profit de l'èxit?
- Com esperava transformar la campanya / el moviment la institució que detenia el poder o aquells qui es «beneficiaven» de ser dominants (per exemple, convertir-los, concertar algunes reivindicacions, obligar-los a acceptar reivindicacions, desintegrar-los/dissoldre'ls)?
- Fins a quin punt es van assolir els objectius a curt, mitjà i llarg terminis?
- Quins van ser els efectes secundaris (positius i negatius)?
- Va cometre l'adversari errors que van afavorir notablement la causa de la campanya / el moviment?

Apoderament

Totes les preguntes anteriors tenen alguna relació amb l'apoderament, però aquest apartat final torna a aquest tema amb més atenció. Les respostes han d'incloure les dimensions de poder interior, poder amb i poder respecte a.

- Qui es va apoderar? Per ser o fer què (participar, compartir la responsabilitat, prendre la iniciativa, mantenir el seu activisme)?

- Què va contribuir a aquest sentiment d'apoderament (per exemple, formació, confiança del grup, assoliment d'objectius estratègics)?
- Com va afectar l'experiència de les diferents fases d'un moviment el sentiment d'apoderament?
- I la gent participant que no es va sentir apoderada? Per què no ho va fer (a causa de factors externs o interns)?
- Com es van debatre o construir les estratègies d'apoderament en l'àmbit personal, de grup i social?
- Es va produir desapoderament de participants/grup? Com? De quina manera va afectar això la campanya?

6. Organització per a accions no violentes efectives

Emissió del missatge de protesta – Com fer que una acció sigui efectiva (*Jørgen Johansen i Brian Martin*)

Què fa que una acció de protesta sigui efectiva? Els organitzadors disposen de moltes opcions possibles: què, quan, on, com i qui. Prendre en consideració quins destinataris és probable que responguin us pot donar una orientació.

Els caps de govern vénen a la ciutat. Organitzem una protesta! Farem una concentració i una marxa multitudinàries. Aquells qui vulguin podran bloquejar el lloc de reunió. Divulgarem àmpliament les nostres preocupacions per la desigualtat, l'exploatació i l'agressió.

Però espereu un moment. Serà efectiu aquest tipus de protesta? Canviarà els punts de vista de la gent, mobilitzarà suport i contribuirà a edificar una societat millor? O, en canvi, suscitarà prejudicis, alienarà els possibles partidaris i prendrà energia a iniciatives més efectives? I, de tota manera, què vol dir 'ser efectiu'?

Aquestes preguntes no tenen respostes senzilles. Les accions poden tenir repercussions diferents. Moltes costen de mesurar i algunes passen desapercebudes del tot. Sospesar els pros i els contres és difícil: es tracta d'una qüestió emocional i racional alhora.

Context

Cal concebre les accions pensant en el context. El que és apropiat en una situació podria ser contraproduent del tot en una altra. La legislació, els mitjans de comunicació, la policia, la religió, la societat civil i molts altres factors són molt diferents a Burkina Faso, Alemanya, el Nepal, Indonèsia i la Xina.

A l'Índia, el 1930, Gandhi va decidir muntar una campanya al voltant de la sal, un símbol poderós per als indis per causa de les lleis britàniques. Què podrien fer servir els manifestants com a símbol poderós a la Swazilàndia o la Suècia actuals? Les accions s'han de concebre amb un coneixement profund de les condicions locals. Per regla general, no s'hauria de copiar mai els casos d'èxit, però poden servir d'inspiració i com a experiències útils de les quals aprendre.

Les vagues de fam indefinides es veuen d'una manera molt diferent en una cultura cristiana que en una societat hindú. Per als ateu i els cristians sacrificar la pròpia vida significa molt, mentre que un hindú espera tenir milers de vides més: una diferència important! En un país on un activista s'exposa a tortures, un empresonament de llarga durada o la pena de mort, la desobediència civil és un assumpte diferent d'allò on la conseqüència més probable sigui una multa o unes setmanes de reclusió en una presó decent. És prudent que els activistes actuïn diversament en països amb una censura estricta i mitjans controlats pel govern que en aquells on la premsa lliure i de l'oposició es fa ressò regularment de les manifestacions.

Opcions

Hi ha dos tipus principals d'accions: d'oposició i de promoció. El primer se centra en allò amb què els organitzadors no estan d'acord i el segon, en l'alternativa que els organitzadors ofereixen. Dins de cadascuna d'aquestes categories hi ha moltes opcions. En la majoria dels casos, és molt més senzill fer-se una imatge positiva quan es pot construir una alternativa. Dir «no» és comú i fàcil, però sovint es considera poc útil o com un procés de bloqueig. Presentar alternatives és més exigent, però sovint es veu recompensat en la mesura en què s'entén com un procés constructiu.

Dins d'aquestes categories principals torna a plantejar-se una disjuntiva: acció directa o acció indirecta. L'acció directa significa que els mateixos activistes fan alguna cosa respecte al problema/conflicte.

Podria ser el tancament d'un carrer per convertir-lo en un espai per a vianants. O podria ser ocupar una casa i transformar-la en un centre cultural. Quan els activistes de Genetix Snowball destrueixen plantes transgèniques dels camps de la Gran Bretanya, no solament exigeixen que aquests conreus s'il·legalitzin sinó que també eliminen les mateixes plantes. Aquesta mena d'accions són sovint il·legals i perilloses. El cas és que els mateixos activistes efectuen directament el canvi: adopten una acció directa. Les accions indirectes comporten demanar a algú, com ara polítics o empresaris, que responguin a una reivindicació o abordin una situació injusta. Penseu que en una dictadura fer reivindicacions pot ser una forma d'acció directa, per tal com suposa un exercici de llibertat d'expressió.

Tant les accions directes com les indirectes requereixen desenvolupar més tipus d'accions. La creativitat, la fantasia i l'experimentació són crucials. Així com els fabricants d'armament inventen cada any armes més sofisticades, els activistes han de desenvolupar noves formes d'acció. Els bons exemples s'haurien de provar, documentar i adaptar-ne l'ús a moments, llocs i circumstàncies.

Públic

En molts assumptes hi ha tres col·lectius principals: els activistes, els oponents i els tercers. Quan un grup vol desafiar un govern repressiu, els activistes són els qui participen en les protestes. Els oponents són el govern i les seves institucions, com la policia i l'exèrcit. Els tercers són els qui no intervenen directament en la lluita: el públic general i la majoria de la gent d'altres països. Les persones poden passar de ser tercers a esdevenir activistes, i a l'inrevés, com a conseqüència de les accions. Un objectiu és implicar més gent. En la majoria dels casos els mitjans de comunicació són transmissors d'informació/propaganda i missatges de l'esdeveniment a públics més amplis. (Per analitzar on se situa la gent, vegeu «Espectre d'aliats», p. 166; per a més informació sobre els mitjans, vegeu «El paper dels mitjans de comunicació», p. 64.)

Alineació entre mètodes / mitjà i públic

A més de fixar-se en quins són els públics, resulta útil observar la interacció entre els mètodes i els destinataris. El guru dels mitjans de comunicació Marshall McLuhan va dir: «El mitjà és el missatge». Per exemple, la televisió fomenta una certa manera de veure el món, sense tenir en compte què surt a la pantalla. La conversa personal promou una perspectiva diferent.

També en l'activisme el mitjà –concretament el mètode d'acció– és el missatge. Segons una perspectiva de la psicologia anomenada *teoria de la inferència corresponent*, el públic fa supòsits sobre les motivacions d'algú segons les conseqüències de les seves accions. Quan els activistes amenacen o usen la violència –per exemple, atemptats, assassinats o segrests–, molts observadors creuen que l'objectiu dels activistes és destruir la societat. El mètode, en aquest cas la destrucció, se suposa que reflecteix el fi. Per exemple, després de l'11-S, molta gent dels Estats Units va creure que l'objectiu d'al-Qaeda era destruir la societat nord-americana. Aquest era un missatge erroni. Molt pocs ciutadans nord-americans sabien que els principals objectius d'Osama bin Laden tenien a veure amb les polítiques del govern dels EUA al món musulmà.

El mateix passa en una escala molt més reduïda. Si un treballador d'un piquet escup a un gerent, el missatge és de menyspreu i de manca de respecte, la qual cosa pot distreure el públic del missatge que el salari és massa baix o les condicions laborals no són segures.

Les accions són més influents quan el mètode emprat –el mitjà– està d'acord amb el missatge. En el moviment de drets civils als EUA, negres ben vestits entraven als restaurants exclusius per a blancs i s'asseien amb educació i en silenci a les taules, sense respondre als insults ni a les provocacions policials. La seva presència i la seva actitud respectuosa van transmetre un missatge potent que estava en línia amb la seva meta a curt termini (l'accés igualitari als restaurants) i també amb l'objectiu a llarg termini de la igualtat racial. D'altra banda, els insults dels clients blancs i l'actuació agressiva de la policia, adreçada només als negres que

hi havia al restaurant, van transmetre el missatge que la segregació era un sistema de racisme, exclusió i agressió. Aquests missatges influents van contribuir a desacreditar la segregació entre el públic de la resta dels Estats Units i del món.

Com fer front als atacs

Els manifestants són sovint víctimes d'atacs: poden ser difamats, encalçats, assotats, detinguts, empresonats i fins i tot assassinats. Les seves comunicacions poden ser interceptades; les seves oficines, assaltades, i el seu material, confiscat o destruït. Aquests atacs són dolorosos i costosos, perjudicials per a la moral, i poden desencoratjar la participació. Però amb la preparació i les tàctiques adients, i una mica de sort, es pot aconseguir que alguns atacs es girin contra els mateixos agressors. No és senzill ni passa sovint, però pot ser molt contundent.

Els perpetradors i els seus partidaris regularment usen cinc mètodes per inhibir la indignitat dels seus atacs:

- Oculten l'agressió.
- Subestimen el destinatari.
- Reinterpreten el que ha succeït (amb mentides, minimitzant les conseqüències o acusant els altres).
- Usen els canals oficials per donar aparença de justícia.
- Intimidem i subornem els destinataris i els seus partidaris.

Per exemple, després que la policia hagi agredit els manifestants, el cos policial i els seus partidaris poden fer servir un dels cinc mètodes següents.

1. La policia, quan agredeix els manifestants, sovint procura fer-ho fora de la vista de testimonis i de càmeres.
2. La policia, els polítics i els comentaristes denigren els manifestants acusant-los de ser uns brètols sense escrúpols, mal educats i malparlats, de comprar la gent (manifestants professionals), de pinxos, escòria, delinqüents o terroristes.

3. Afirmen que la policia complia amb el seu deure, que els manifestants eren violents i alteraven la pau i que, de fet, van ser els agents les víctimes d'atacs.

4. Quan els manifestants eleven queixes formals o recorren als jutjats, rara vegada hi ha conseqüències greus per als policies maltractadors. Mentrestant, tot el procés dura tant de temps que la majoria de la gent perd l'interès alhora que els activistes estan atrapats en consideracions tècniques i resten apartats de l'activisme.

5. En molts casos els manifestants no declaren per por de represàlies policials; en un judici poden acceptar una compensació per resoldre l'assumpte, sovint amb una clàusula de silenci imposada.

Cadascun d'aquests cinc mètodes es pot posar en dubte. (Per a més informació sobre com fer front a les conseqüències psicològiques, vegeu «Com abordar l'estrès i la tensió de prendre posició», p. 83.)

Conclusió

A l'hora de decidir de què, quan i com protestar, resulta útil pensar en el públic i els missatges.

Context

Cal concebre les accions pensant en el context. El que és apropiat en una situació podria ser contraproductiu del tot en una altra.

Opcions

Hi ha dos tipus principals d'accions: d'oposició i de promoció. El primer se centra en el desacord amb una acció, política, etc., i el segon, en una alternativa.

Públics

Com interactuen el públic i els mètodes dels activistes? Oponents, tercers i els mateixos activistes són públics importants.

Alineació

Com s'alineen els mètodes dels activistes amb els seus objectius? Si hi ha una bona alineació, serà més probable que el missatge correcte es rebi.

Atacs

Com s'entendrà un atac? És essencial estar preparats per contrarestar els mètodes d'encobriment, subestimació, reinterpretació, canals oficials, intimidació i suborn.

Epíleg: documentació, valoració i difusió

Per tal que les accions resultin més efectives, els activistes han d'aprendre d'experiències passades. Cal que documentin i valorin el que fan i que posin aquesta informació a l'abast d'altres. (Vegeu «Valoració de l'acció», p. 118.) Així com els alumnes de les escoles de guerra aprenen sobre batalles històriques a partir de classes magistrals i llibres de text, els activistes han de construir un sistema semblant perquè les generacions següents aprenguin de la història dels moviments socials. Això requereix valoracions crítiques i serioses de la planificació, les accions i les conseqüències. Tan important és estudiar els errors com celebrar les victòries. Aquestes valoracions s'han de posar a l'abast d'altres activistes, tenint en compte els diferents idiomes i contextos. És una tasca ingent. Hi ha moltes accions de les quals aprendre!

Aquesta és una versió escurçada d'un article publicat a Gandhi Marg, vol. 29, núm. 4, gener-març del 2008, p. 503-519. Es pot accedir a l'article sencer a: www.uow.edu.au/arts/sts/bmartin/pubs/08gm.html

Com abordar l'estrès i la tensió de prendre posició

(Roberta Bacic, amb un agraïment a Clem McCartney)

La gent protesta per molts motius, però sovint és perquè ens trobem davant d'una situació a la qual hem de respondre i prendre posició. La realitat que afrontem –tant si és la nostra com la dels altres– ens empeny a actuar, reaccionar, desafiar o canviar el que experimentem i veiem. Però ens oblidem de considerar seriosament les possibles conseqüències de totes aquestes decisions. Les conseqüències positives són sovint apoderadores. Les negatives poden ser desapoderadores. Hem de pensar en les unes i en les altres amb antelació per preparar-nos per als passos següents, però també perquè no ens sorprenguin i patim encara més estrès.

Conseqüències de prendre posició

En prendre posició, ens podem posar en situacions que ens pressionin i comportin perill. Si això passa, les experiències negatives seran quasi inevitables; el més probable és que reaccionem amb por. En situacions d'inseguretat i angoixa, aquestes sensacions es barrejaran: por de ser denunciats, por de ser torturats, por de ser sorpresos en una reunió il·legal, por de ser traïts, por de no assolir el nostre objectiu, por del desconegut (què passarà si em detenen?) i també del que es coneix, tant si és una amenaça telefònica com estar assabentats del que ha succeït a algú altre. Hem de saber què es pot fer per evitar aquestes conseqüències o per abordar-les quan es produeixin. Tres elements principals poden ajudar-nos a funcionar: la confiança i la solidaritat amb els nostres companys manifestants; un bon entrenament, i la preparació i l'avaluació emocionals.

Algunes de les conseqüències per a les quals hem de preparar-nos

- *Abordar les conseqüències de la por*

Quan pensem en conseqüències traumàtiques, immediatament ens vénen al cap els efectes físics, com ara ser maltractats, detinguts, assotats o veure violats els nostres drets humans. Aquest risc és més gran en unes societats que en d'altres; la gent que protesta en estats molt militaristes i autoritaris és especialment valenta. Però normalment tots sentim almenys una certa inquietud i por i som conscients del risc de patir dolor o malestar físic. Aquestes pors poden paraitzar-nos. Però no fer-ne cas no és bo. Si no estem preparats, les nostres reaccions naturals en la situació poden de fet ocasionar un mal pitjor. Per exemple, podem sentir l'impuls de fugir, però si arrenquem a córrer perdem la disciplina, i els nostres oponents podrien tenir la temptació d'atacar en aquell moment. Així doncs, estar preparats racionalment, emocionalment i pràcticament és important. Entrenar-se en el control de la por resulta molt útil. (Vegeu l'exercici «Conseqüències de la por», p. 168.)

- *La força de definir-se en públic*

Hem de ser conscients que triem posicionar-nos fora de l'opinió convencional. No costa gaire compartir els nostres sentiments en privat amb aquells qui combreguen amb les nostres idees, si bé ens pot preocupar la possibilitat que ens traeixin. Definir-se en públic és més difícil. Prenem una posició no solament contra l'Estat sinó també contra actituds socials comunes. La veritable raó per què necessitem protestar és posar en dubte aquestes convencions, però saber-ho no fa que sigui més senzill. Ens estem exposant. Pensem en les Dones de Negre a Israel, que es van limitar a plantar-se com a testimonis muts davant d'allò que no podien acceptar a la seva societat. Ara aquesta forma de testimoniatge s'ha fet servir a Sèrbia, a Colòmbia i en altres indrets. La solidaritat amb els nostres companys és molt important en aquestes situacions, com també ho és fer lloc per airejar i abordar els nostres sentiments. Fins i tot aquells qui semblen segurs de si mateixos poden inquietar-se per allò que han d'identificar i abordar. (Un exercici de «Files de conflicte», p. 157, és útil per practicar.)

- *Preparar-nos per abordar l'angoixa*

Altres riscos i conseqüències poden ser més subtils, però per aquesta mateixa raó també més angoixants. Pot ser que afrontem una manca de respecte i humiliació o rebre burles i provocacions d'espectadors o de les forces de l'Estat. Novament em vénen al cap les Dones de Negre; un públic hostil els va escopir i les va insultar, però van romandre mudes i sense reaccionar. Això pot ser emocionalment angoixant. Assajar una situació per endavant mitjançant el joc de rol (vegeu l'exercici de la p. 171) ens ajuda a preparar-nos emocionalment i a entendre més bé les motivacions (i la por) dels nostres oponents. La solidaritat i la confiança en els nostres companys de protesta tornen a ser importants i s'augmenten en part per mitjà d'aquests assaigs. Menys angoixant emocionalment, per tal com és menys immediata, és la publicitat negativa. La premsa, que pot difamar-nos amb tota mena d'imprecisions, podria posar en dubte la nostra bona fe i les nostres motivacions. Preparar-nos per a aquesta mena d'humiliació fa que sigui més fàcil abordar-la quan arribi.

- *Posar-se al lloc de l'altre*

Fins i tot podem buscar la humiliació perquè formi part de la declaració que volem expressar, com quan els manifestants intenten posar-se en la situació de la gent que defensen. Molts grups han fet teatre al carrer representant els papers dels presoners i els guàrdies de Guantánamo; afloren llavors sensacions inesperades, que de vegades als participants els costa dominar. Per exemple, és possible que els «presoners» comencin a sentir-se violats al mateix temps que els guàrdies veuen que accedeixen a l'experiència amb massa entusiasme o noten una sensació de fàstic. Sigui com sigui, els participants poden sentir-se deshonrats i corromputs. Per abordar aquestes possibilitats han d'estar preparats per a aquestes reaccions dintre seu i rebre després una orientació sensible. Un altre exemple són les protestes contra la ramaderia intensiva, quan alguns voluntaris fan servir els seus cossos per simular talls de carn. La reacció pot ser sentir-se molt entusiasmats i alliberats pel fet de prendre posició o bé trasbalsats per la situació en què s'han posat.

• *Abordar la desil·lusió*

De vegades tenim pocs problemes abans i durant la protesta, però més tard rebem un cop fort si ens sembla que no tenim cap repercussió. Les multitudinàries protestes contra la guerra d'Iraq del 15 de febrer de 2003 no van aturar el conflicte. Els nostres pitjors temors es van complir. No és estrany que molta gent se sentís desil·lusionada i desapoderada. Naturalment, es van preguntar: «Ha valgut la pena fer-ho?». Potser en un futur no voldran prendre part en altres accions sobre aquest o altres temes, entenent que no serveix de res. Què es pot fer per abordar aquest desencís? Necessitem oportunitats per reflexionar junts sobre el que ha passat i què podem aprendre de l'experiència (vegeu «Valoració de l'acció», p. 118). Cal que adaptem les nostres expectatives. Les protestes són importants per demostrar la nostra força, però no aturaran una guerra per si mateixes.

• *Gestionar l'èxit*

Així com ens preocupa que una situació pugui resultar pitjor del que s'esperava, també ens podria costar, paradoxalment, abordar allò que sobre el paper sembla positiu o reeixit. En són exemples quan les forces de seguretat actuen més humanament del que esperàvem o les autoritats accedeixen a trobar-se amb nosaltres i semblen disposades a escoltar les nostres reivindicacions. Aquests desenllaços poden tenir un efecte desestabilitzador si ens hem preparat per a la confrontació. Què passa amb tota l'adrenalina que hem acumulat dins del cos? Com afecten aquests fets la nostra anàlisi? Ens hi hem equivocat? Hauríem de confiar més en el sistema? O ens deixem entabanar amb bones paraules? El nostre moviment pot obtenir més solidaritat quan fem front a una oposició ferotge i pot fracturar-se quan això no es materialitza. Per tant, hem d'estar preparats per saber quines respostes podrien ser més efectives i provar què és possible. Aleshores, quan passi això (si passa), serem més capaços de valorar la situació i actuar degudament.

• *Quan el grau d'agressivitat augmenta*

Molts de nosaltres ens hem escandalitzat de l'agressivitat que sorgeix durant una protesta noviolenta, i no solament dels qui s'hi oposen. Podem descobrir un rampell d'agressivitat en nosaltres mateixos quan som maltractats per les autoritats. Encara que no reaccionem, aquesta sensació pot fer que ens sentim molt incòmodes i dubitatius. O bé altres manifestants poden començar a provocar aldarulls, i hem de ser capaços de trobar una resposta adequada. Ens hi afegim, marxem o ens mantenim fermes, continuant la protesta noviolentament com havíem previst? Aquestes situacions no deixen gaire temps per pensar, de manera que cal considerar les possibilitats amb antelació. Hem de tenir clares les nostres alternatives per poder prendre decisions serenes. (Vegeu els exercicis «Preses de decisions» i «Joc de rol», p. 169 i 171.)

Contextos diferents

Al Nord, podríem protestar en estats i cultures que es defineixen com a liberals i democràtics. O podríem trobar-nos sota un règim autoritari. Però no hauríem de suposar que és més fàcil protestar en les democràcies liberals, per tal com alguns d'aquests estats poden ser molt estrictes a l'hora de tractar les protestes.

Altres factors poden determinar la possibilitat de protestar i els seus límits. La societat pot ser tancada o oberta. En una societat tancada els riscos són més grans perquè els dissidents poden desaparèixer, i hi ha poques possibilitats d'exigir responsabilitats. Pot ser que tingui un sistema judicial, independent del govern, que faci de fre a les violacions dels drets humans. La cultura d'una societat és també un factor important, per tal com pot valorar la conformitat i el respecte a l'autoritat. O una societat pot sentir-se feble i vulnerable a les pressions de la modernitat o a la influència d'altres estats; en aquestes situacions, qualsevol forma de protesta es pot considerar deslleial i destructiva.

Si bé protestar és més difícil en unes situacions que en d'altres, totes les qüestions que s'exposen aquí poden donar-se en qualsevol context, però amb una intensitat diversa. (Per a més informació sobre contextos, vegeu també «Emissió del missatge de protesta», p. 76.)

Conclusió

Si ens preparem per a la barreja d'emocions i reaccions que pot resultar de la nostra protesta, cultivem la solidaritat amb els nostres companys i ens orientem sobre les conseqüències de les nostres accions, estarem en millor situació per continuar la lluita per una societat millor, encara que sapiguem que això no s'aconseguirà mentre visquem, si és que mai s'aconsegueix.

Tanmateix, si no ens preparem bé ni abordem bé les conseqüències, potser acabarem no ajudant a ningú, ni tan sols a nosaltres mateixos. Podríem desanimar-nos i decidir rendir-nos o escollir altres tipus d'estratègies que poden ser contraproductives, com ara els corrents polítics dominants i l'ús de la força. O podríem incórrer en el vici de protestar perquè sí, sense cap sentit estratègic. En aquest cas, potser semblarà que encara estem compromesos amb la lluita i els altres poden admirar la nostra perseverança, però haurem perdut el propòsit de tota l'energia que esmercem. La nostra ineficàcia i manca d'objectiu poden dissuadir els altres de participar-hi. Si bé –com crec– tenim el deure de protestar, també tenim el deure de preparar-nos com cal: per identificar els riscos per al nostre benestar físic i emocional i per adoptar mesures per garantir que podem superar aquests riscos i continuar la lluita d'una manera positiva i efectiva, mantenint-nos fidels als nostres ideals. Finalment, però no per això menys important, continuem provant-ho, divertim-nos una mica fent-ho i, amb tot plegat, donem una oportunitat a la pau. No som els primers que ho fem, ni serem els darrers.

Humor i accions noviolentes (*Majken Sorensen*)

Generalment fem servir l'acció noviolenta per a problemes greus. Així doncs, pensar en una acció en un to humorístic pot semblar una manera estranya d'abordar un assumpte i no pas la primera opció. Malgrat tot, humor i seriositat poden estar molt més estretament relacionats del que sembla al principi. Gairebé tot l'humor bo s'alimenta de contradiccions i absurds; l'acció noviolenta tracta sovint d'assenyalar la contradicció entre el món tal com és i el món com volem que sigui. L'humor és poderós perquè gira el món tal com el coneixem de cap per avall i defuig la lògica i el raonament que constitueixen una part inevitable de la resta de les nostres vides.

Com començar?

Si l'humor no us ve fàcilment, no us desespereu: es pot aprendre. Observeu el vostre oponent. Si hi ha alguna contradicció entre el que diu i el que fa, pot donar lloc a un bon acudit? Com més us cenyiu a la veritat sobre el que el vostre oponent diu i fa, més bé funcionarà l'humor. Gairebé tots els dictadors afirmen que allò que fan és «pel bé del poble». Aquest tipus de declaració podria ser contradita pels seus actes.

Emprar l'humor amb prudència

- No us excediu: l'humor s'ha d'utilitzar amb moderació i funciona més bé si es complementa amb un missatge seriós.
- Trieu l'objecte del vostre humor amb cura!

Si feu una acció política, necessiteu un missatge polític, i cal que us hi mantingueu fidels. L'aspecte de les persones, la seva manera de parlar o la seva sexualitat no són bons temes. Generalment fer acudits d'aquestes coses no és el camí per arribar a l'altra gent i a més desvia l'atenció de la declaració política que voleu fer. Al final d'aquest apartat hi ha dos exemples d'accions que s'ajusten als aspectes polítics sense desviar-se.

Per què utilitzar l'humor?

Fer servir l'humor en les vostres accions pot resultar útil de diverses maneres. En primer lloc, hauria de ser divertit per als qui participen en l'acció. L'humor té la capacitat d'impedir i combatre la fatiga activista, encara que no és una solució màgica.

Emprar l'humor és també una manera d'augmentar la possibilitat de captar l'atenció dels mitjans de comunicació, els possibles partidaris i els espectadors. És més probable que els periodistes que saben que obtindran imatges bones i una història animada compareguin quan anuncieu que passarà alguna cosa.

Si formeu part d'un moviment petit que vol créixer, l'humor demostrarà als possibles membres que, si bé treballeu en una qüestió seriosa, també sou capaços de gaudir de la vida.

La força de l'humor

L'humor és una manera potent de relacionar-se amb el vostre adversari, per tal com l'absurditat de les vostres accions transformarà tant la relació com la lògica de l'argumentació racional. Tant la policia com l'oponent poden tenir dificultats per respondre a bones accions humorístiques. Aquestes actuacions poden brindar una oportunitat idònia per propiciar una «acció dilema», la qual cosa significa que facin el que facin els vostres adversaris, han perdut i és probable que semblin més dèbils als ulls tant dels espectadors com de la gent del seu bàndol. Però estigueu preparats per a reaccions furibundes si humilieu algú. Si feu que als vostres oponents els costi trobar una reacció apropiada (adequada des del seu punt de vista), la frustració podria donar lloc a una reacció violenta.

Exemples d'accions humorístiques

Dos exemples poden il·lustrar alguns dels aspectes exposats anteriorment. No us recomanem que els copieu directament, per tal com és possible que el vostre context sigui molt diferent. Però poden demostrar-vos la força que pot arribar a tenir l'humor.

A Noruega, el 1983, un grupet d'objectors totals organitzats en el col·lectiu «Campanya contra el servei militar obligatori» (KMV en noruec) es van negar a fer tant el servei militar com el substitutori. Volien donar lloc a un debat públic i canviar la llei que els imposava 16 mesos de reclusió. L'Estat es negava a anomenar-ho *presó* i deia, en canvi, que els objectors «complirien el servei en una institució administrada per les autoritats carceràries». Per evitar tenir presos polítics, oficialment no hi havia judicis, ni reus ni sancions. Les causes dels objectors totals passaven pels jutjats només per identificar l'objector, i el resultat era sempre el mateix: 18 mesos de presó. De vegades ni tan sols s'hi presentava el fiscal perquè el desenllaç era clar en tots els casos. El KMV va aprofitar això en una de les seves accions.

Un dels activistes es va disfressar de fiscal i va exagerar el seu paper, exigint que l'objector total rebés una condemna encara més llarga a causa de la seva professió (era advocat). Durant la vista al jutjat, ningú no va notar res d'estrany malgrat les exageracions del «fiscal». Una setmana després el KMV va enviar la seva gravació oculta en vídeo del judici als mitjans de comunicació, i la conseqüència va ser que la majoria del públic noruec se'n va fer un tip de riure.

Aquest exemple il·lustra clarament la força de capgirar les coses. Un amic de l'acusat es fa passar pel fiscal i demana un càstig més sever del que permet la llei i parodia el tribunal. En aquesta acció, els activistes del KMV van satiritzar l'absurditat de celebrar un judici sense res de què parlar; van aconseguir captar l'atenció tant dels mitjans de comunicació com de la gent del carrer. A més de capgirar els rols, la paròdia del procés també va revelar la contradicció entre allò que l'Estat noruec deia i allò que feia. Si els polítics designen Noruega com una democràcia i afirmen que no té presos polítics, per què s'envia gent a la presó per les seves creences? I per què aquesta reclusió ni tan sols s'anomena condemna, sinó que se li aplica una terminologia administrativa per designar el servei substitutori? Aquesta situació és absurda. Dramatitzant-la en un marc humorístic, el KMV es va saltar totes les explicacions racionals i va fer entendre a la gent que això no tenia sentit.

Ara bé, aquest cas també posa en relleu l'aspecte important que l'activista que faci servir l'humor ha de ser conscient del context en què l'utilitza. Si voleu evitar llargues estades a la presó, imitar aquest tipus d'acció no és recomanable.

En el segon exemple, passem de la Noruega democràtica a la Sèrbia dictatorial de l'any 2000, abans de la caiguda de Slobodan Milošević. Per donar suport a l'agricultura, Milošević va fer posar guardioles en botigues i establiments públics i va demanar a la gent que donés un dinar (la moneda sèrbia) per sembrar i plantar conreus. Com a resposta, el jove moviment Otpor va organitzar la pròpia col·lecta, anomenada *Dinar za Smenu*. La paraula sèrbia *smenu* té moltes accepcions; pot significar canvi, dimissió, destitució, pensió o purga. Aquesta acció, consistent en un barril gran amb una foto de Milošević, es va repetir diverses vegades a diferents llocs de Sèrbia. Després de donar un dinar, la gent rebia un pal amb el qual podia copejar el barril. Una vegada, un cartell indicava que si la gent no tenia diners per culpa de les mesures de Milošević, havien de copejar el barril dos cops. Quan la policia va retirar el barril, una nota de premsa d'Otpor va anunciar que la policia havia detingut el barril i que l'acció havia tingut un èxit rotund. Afirmaven que havien recollit prou diners per a la jubilació de Milošević, i que la policia lliuraria els diners al dirigent.

Això és un exemple d'una acció dilema, ja que Otpor no va deixar lloc perquè Milošević i la policia poguessin reaccionar. Si la policia no s'emportava el barril, perdia credibilitat. Quan se'l va endur per fer alguna cosa, Otpor va continuar la broma denunciant la detenció d'un barril i dient que la policia lliuraria a Milošević els diners per a la seva jubilació. Fes el que fes el règim perdia.

Podeu trobar la dissertació de Majken sobre humor i noviolència al web del Centre for Peace and Reconciliation Studies, Universitat de Coventry: www.coventry.ac.uk/researchnet/external/content/1/c4/11/36/v1202125859/user/Humour%20as%20Nonviolent%20Resistance.pdf

Treball en grup

Un repte per a qualsevol moviment no violent rau en com preparar les seves accions. Des de l'ocupació el 1976 de la central nuclear de Seabrook a Nou Hampshire, EUA (vegeu «Seabrook-Wyhl-Marckolsheim», p. 126), una sèrie de campanyes noviolentes occidentals han optat per fer servir un model d'acció de grups d'afinitat combinat amb una presa de decisions consensuada. Aquest apartat presenta aquest estil.

Grups d'afinitat

Els grups d'afinitat són grups autònoms de 5 a 15 persones. En aquest sentit, un grup d'afinitat és una colla de persones que no solament es tenen afinitat, sinó que a més es coneixen els punts forts i els punts febles i es donen suport mutu mentre participen (o tenen la intenció de participar) junts en una campanya no violenta. Els grups d'afinitat i els consells de portaveus (vegeu la p. 93) posen en dubte els processos d'organització i de presa de decisions verticals i directius i apoderen els participants perquè emprenguin accions directes creatives. Permeten a les persones actuar juntes d'una manera descentralitzada i no jeràrquica atorgant la potestat de prendre decisions al grup d'afinitat. Els grups d'afinitat s'han usat de manera constructiva en accions multitudinàries contra la globalització als Estats Units (Seattle 1997), en protestes antinuclears a Europa i Amèrica del Nord (a partir dels anys 1970) i en altres accions de protesta noviolentes grans i petites a molts països.

Amb qui es crea un grup d'afinitat?

La resposta més senzilla és: amb gent que coneixeu i que té opinions semblants sobre el tema (o els temes) en qüestió i sobre els mètodes que cal emprar per abordar-lo. Pot ser gent que hàgiu conegut en un seminari educatiu, amb la qual trebal·leu, amb què us relacioneu o amb la qual

viviu. El punt que cal subratllar, però, és que compartiu alguna cosa més que el tema que us uneix i que us teniu confiança mútua.

Un aspecte important de formar part d'un grup d'afinitat és assabentar-se dels punts de vista respectius sobre la campanya o el tema i dels mètodes d'acció que preferiu. Això pot comportar passar temps plegats, parlar dels temes i dels mètodes d'acció o fer junts algun tipus de formació enfocada a l'activisme (com ara assistir a un taller) o decidir com fer front a les tàctiques d'un oponent o de la policia (per exemple, contramanifestacions, campanyes de desinformació, agents infiltrats). Hauríeu de desenvolupar una idea comuna d'allò que voleu de l'acció / la campanya individualment i col·lectivament, com creieu que anirà, quin suport necessiteu dels altres i què els podeu oferir. Hi ajuda que estigueu d'acord en determinats aspectes bàsics de l'acció: com serà d'activa, espiritual, noviolenta i profunda una relació, fins a quin punt voleu arriscar-vos a ser detinguts, quan podríeu haver de pagar una fiança, la vostra perspectiva política global, els vostres mètodes d'acció, etc.

Procés de grup

Treballar en grup, tant si és a la nostra pròpia família, en tallers o en organitzacions permanents, és una de les activitats socials més bàsiques i constitueix una gran part de la feina a favor del canvi social. Així doncs, és important que els grups que treballen pel canvi desenvolupin mètodes democràtics, satisfactoris i efectius de fer les tasques necessàries, tant per al propi ús com per compartir-los amb els altres.

Eliminar les estructures autoritàries i jeràrquiques és una manera de democratitzar els grups, però això no vol dir rebutjar totes les estructures. Un bon grup ha d'afavorir la creativitat, la comunitat i l'efectivitat, en una combinació que ajudi la noviolència a prosperar en nosaltres i en la nostra societat. Un bon funcionament de grup és el resultat d'estructures cooperatives i de la participació intel·ligent i responsable dels membres del col·lectiu.

Acords / Regles bàsiques

Encara que es tracti d'un grup informal en el qual tothom està relaxat, és intel·ligent un acord comú sobre les regles bàsiques. Un contracte de grup o un conjunt de normes per al taller o el grup, amb el qual tothom estigui d'acord, és una guia molt útil per al procés d'un col·lectiu. S'hi pot recórrer en el cas que sorgeixin dificultats. I, naturalment, es pot adaptar o canviar. El grup decideix què incloure-hi. Per exemple, es podria convenir començar les reunions a l'hora, fomentar la participació igualitària, prendre decisions consensuades, fer torns per afavorir el treball de grup, establir que només parli una persona a la vegada, parlar només en nom propi, respectar la confidencialitat, no excloure cap pregunta o titllar-la d'estúpida, no permetre les desqualificacions, oferir-se voluntari només un, etc. Ara hi ha molta gent familiaritzada amb aquestes regles bàsiques, de manera que un dinamitzador podria elaborar una llista perquè el grup l'adaptés. És important aconseguir un acord actiu de tots els membres del col·lectiu per fer un contracte entre ells.

Una qüestió que pot requerir un aclariment és el significat de *confidencialitat* per a aquest grup. Significa no compartir res del taller, o vol dir que es pot compartir els temes generals i el que s'ha fet però sense especificar el que ha dit algú, o es refereix només a no repetir experiències personals de membres del grup? Com més llarg sigui el taller o més intens o personal sigui el tema, menys gent amb experiència participarà en el treball de grup. O com més sensible sigui el tema, més temps necessitareu per aclarir i convenir les regles bàsiques. Recordeu que si la situació del grup canvia, es pot revisar el contracte i decidir modificar les regles. Aquesta és una diferència important entre les regles que s'imposen a un grup i les que un col·lectiu convé per seguir per voluntat pròpia.

(Vegeu també «Principis de l'acció noviolenta», p. 41.)

Dinamització de reunions de grup

Sovint, els grups decideixen utilitzar dinamitzadors perquè els ajudin a cobrir les seves necessitats. Els membres del grup acostumen a fer torns per exercir aquesta funció. Un dinamitzador accepta la responsabilitat d'ajudar el grup a complir una tasca comuna, per exemple, avançar en l'ordre del dia en el temps disponible i adoptar les decisions i les disposicions necessàries. Un dinamitzador no pren decisions pel grup, sinó que suggereix maneres que l'ajudin a tirar endavant. Actua de manera que permet als altres ser conscients que tenen la responsabilitat, que els seus assumptes són dirigits i que cada persona ha de complir una funció.

És important subratllar que la responsabilitat del dinamitzador és amb el grup i amb la seva feina, més que amb els individus que integren el col·lectiu. A més, una persona molt implicada en els temes tindrà més dificultats per actuar com un bon dinamitzador. Per a una informació més detallada sobre dinamització de grups, vegeu «Dinamització de reunions: el mètode no màgic», de Berit Lakey (www.reclaiming.org/resources/consensus/blakey.html) i la informació de l'apartat 4, «Tasques i eines per organitzar i dinamitzar cursos de formació» (vegeu la p. 36).

Papers especials en una reunió de grup

Fer torns en els diversos rols d'un grup ajuda els individus a experimentar diferents facetes de la conducta del col·lectiu i enforteix un grup d'afinitat. A més del paper del dinamitzador de reunions (que ajuda el grup amb el seu ordre del dia), hi ha altres rols que donen suport al treball del grup. Aquests papers especials esdevenen molt útils si el col·lectiu és més gran o si vol dedicar una atenció especial a millorar el procés del grup en temes concrets.

- Un codinamitzador perquè ajudi el dinamitzador.
- Algú que prengui notes sobre les decisions i procuri fer-ne arribar una còpia a tothom perquè sàpiguen quines decisions ha pres el grup.
- Algú que controli el temps per ajudar el grup a saber com va segons l'horari previst i com avança cap al compliment de l'ordre del dia.

De vegades, poden ser útils altres papers, sobretot si el grup té problemes que es repeteixen. Per exemple, un «observador del procés» podria fixar-se en les pautes de participació en les reunions i fer suggeriments per millorar la dinàmica, o també aportar qüestions sobre conducta opressiva, jocs de poder o discriminació (de raça, de gènere, de classe, d'edat) dins del grup. Un «observador de l'ambient» podria prestar una atenció especial als rerefons emocionals, la comunicació no verbal (inclosa la conducta conflictiva) o els nivells d'energia del grup, per tal de fer suggeriments per millorar l'ambient del col·lectiu abans que sorgeixi algun problema.

(Adaptat de *Tri-denting It Handbook*, tercera edició, disponible a <http://tridentploughshares.org/>)

Papers en un grup d'afinitat durant una acció

Durant una acció noviolenta, un grup d'afinitat decideix quines funcions requereix l'acció i la gent decideix què farà. Els rols de suport són fonamentals per a l'èxit d'una acció i per a la seguretat dels participants. Els rols que s'enumeren en aquest manual (vegeu «Papers durant, abans i després d'una acció», p. 112) són comuns però no s'haurien d'entendre com un patró per a totes les accions. Activitats diverses requeriran funcions diferents. Cada grup hauria de pensar en les tasques que necessitarà i com garantir que es compleixin aviat en la planificació. De vegades la gent pot encarregar-se de més d'una funció; per exemple, un observador jurídic podria prestar també primers auxilis, fer d'enllaç amb la policia o fins i tot de contacte amb els mitjans de comunicació. La clau és procurar que tots els papers necessaris estiguin coberts, que tothom entengui l'abast dels seus compromisos abans de començar i que ningú no accepti tasques (de suport o d'una altra naturalesa) que no sigui capaç de dur a terme. (Font: <http://www.scotland4peace.org/Peace%20Education/Handout%20Six%20-%20Roles,%20Safety%20and%20Afinity%20Groups.pdf>)

Presa de decisions

Dins dels moviments noviolents, i sobretot durant accions noviolentes (directes), la presa de decisions requereix una atenció especial. La noviolència és més que l'absència de violència; està estretament vinculada a qüestions de poder, als mètodes de presa de decisions. Per tal d'evitar noves formes de domini en un grup, els seus processos de debat i presa de decisions han de ser participatius i apoderadors. La presa de decisions per consens pretén animar tothom a participar i expressar les seves opinions, tractant de trobar suport per a les decisions del grup implicant tots els seus membres. És probable que els integrants d'un col·lectiu donin molt més suport a una decisió consensuada. El consens es pot fer servir en moltes situacions diferents del grup i resulta especialment útil quan un col·lectiu es prepara per dur a terme accions noviolentes conjuntes. Alguns grups adopten un sistema en el qual primer intenten arribar al consens, però si no ho poden fer dins d'un límit de temps raonable, voten. De tota manera, normalment això no és necessari en grups d'afinitat petits.

Participant en accions del Women's Peace Camp a Greenham Common (Anglaterra) als anys 1980, Starhawk, l'escriptora feminista nord-americana i formadora en noviolència, es va trobar amb un xoc cultural. «En contrast amb el nostre estil de consens de la Costa Oest [dels EUA], en el qual intervenen dinamitzadors, ordres del dia, plans i processos formals, les seves reunions no semblaven tenir cap estructura. (...) Vaig descobrir una deliciosa sensació de llibertat i una electricitat en els debats, sense el destorb de les formalitats. El procés de consens que havia conegut i practicat semblava, mirant enrere, massa controlat i massa controlador. (...) Al mateix temps, el procés a l'estil de Greenham també té inconvenients. La preferència del grup per l'acció més que per parlar genera una tendència inherent cap a accions més extremes i més militants. Sense dinamització, les dones més cridaneres i més vehements són les que acostumen a dominar els debats. Les dones que tenen pors, preocupacions o plans alternatius creuen sovint que no les escolten. Cada grup ha de desenvolupar un procés de presa de decisions que s'adapti a les seves circumstàncies úniques.

L'equilibri entre planificació i espontaneïtat, entre processos formals i discussions informals, és sempre viu, dinàmic i canviant. No hi ha cap sistema que funcioni per a tots els grups.» (Starhawk, *Truth or Dare: Encounters with Power, Authority and Mystery*, Harper Collins, 1987)

La informació següent tracta principalment de la presa de decisions per consens, però és important tenir en compte les advertències de Starhawk sobre quan no convé emprar el consens: *a)* quan el grup no pensa de la mateixa manera (per exemple, quan els membres no valoren la unitat del grup per sobre dels seus desigs individuals, el consens es converteix en un exercici frustrant); *b)* quan no hi ha bones opcions (per exemple, si el grup ha de triar entre ser abatuts a trets i ser penjats); *c)* quan l'amenaça és molt a prop («nomenar un líder temporal pot ser el més prudent»); *d)* quan el tema és trivial («trieu a cara o creu»); *e)* quan el grup disposa d'una informació insuficient.

La presa de decisions per consens és un procés

El consens és un procés per prendre decisions en grup mitjançant el qual una colla de gent pot arribar a un acord comú. Es basa en l'atenció, el respecte i la participació de tothom. L'objectiu és trobar una decisió amb la qual tots els membres del grup estiguin d'acord; que tots estiguin disposats a donar suport a la decisió final. Cal tenir clar, però, que el ple consens no implica necessàriament que tothom estigui satisfet del tot del resultat final; de fet, la satisfacció total o l'acord unànimе es donen en molt pocs casos.

Les decisions per majoria poden desembocar en una lluita de poder entre diferents faccions dins d'un grup que competeixen en comptes de respectar les opinions de cadascú. Fan servir el seu enginy per subestimar els altres. En canvi, el procés de consens aprofita la creativitat, les idees, l'experiència i les perspectives de tot el grup. Les diferències entre les persones estimulen una recerca més profunda i una saviesa més gran.

Així doncs, com funciona la presa de decisions en col·laboració? Les opinions, les idees i els dubtes de tots els participants s'escolten i

es debaten. S'aporten parers divergents i se'n pren nota. No es perd cap idea i l'aportació de cada membre es valora com a part de la solució. Aquest debat obert i respectuós és indispensable per permetre al grup arribar a una decisió a partir de la qual –en l'acció noviolenta– la gent es posarà a si mateixa i els seus cossos «a primera línia».

El consens pot ser emocionant perquè els membres del grup busquen activament maneres de trobar un acord comú. Sovint resulta difícil, perquè tothom ha de superar l'actitud que «la meua idea és la millor solució». El consens no solament serveix per arribar a solucions millors, sinó també per fomentar el creixement de la comunitat i la confiança dins del grup. El consens és un procés en desenvolupament i no tan sols un mètode de votació diferent.

Posicions dins del consens

Per tal com l'objectiu no és una decisió unànime, el consens ha de fer lloc als membres del grup que no s'adhereixen del tot a una proposta. Els participants en un procés de presa de decisions estan més disposats a donar suport a una idea respecte a la qual poden tenir dubtes o objeccions si el grup accepta i escolta activament les seves inquietuds. Si a una persona només se li permet triar entre donar suport, no donar suport o mantenir-se al marge, disposa de molt menys espai per prendre part del consens.

Dins del consens d'un grup poden donar-se cinc posicions:

- Aquesta és una idea excel·lent i li dono tot el meu suport. (Acord total)
- Tinc alguns dubtes, però li donaré suport. (Suport)
- Tinc molts dubtes, però puc acceptar-la. (Acceptació)
- Tinc objeccions, però puc tolerar-la. (Tolerància)
- No puc fer-la, però no impediré que el grup la faci. (Mantenir-se al marge)

Naturalment, si un gran nombre de persones no dóna suport, no accepta la decisió o se'n manté al marge, aleshores el consens és feble i segurament obtindrà resultats minsos.

En tot cas, el grup hauria d'animar la gent a expressar els seus dubtes i objeccions i hauria d'intentar abordar aquests parers. Això es pot fer modificant la proposta o potser oferint confiança o aclariment sobre determinats aspectes. Al mateix temps, els individus que no estan completament d'acord amb el punt que es debat haurien d'analitzar les seves opinions per saber si poden donar suport, acceptar o bé tolerar la decisió que es proposa o si podrien fins i tot mantenir-se'n al marge.

És possible que determinats membres del grup tinguin objeccions fermes o estiguin en desacord però al mateix temps participin i donin el seu consentiment a la decisió a la qual un gran nombre d'integrants del col·lectiu presta suport. Saber això és clau i constitueix una part important per arribar al consens. Hi ha una gran diferència entre estar en desacord amb els altres membres del grup i bloquejar el consens. El desacord forma part del procés de debat.

Bloqueig del consens

La decisió de bloquejar el consens per part d'un individu no s'ha de prendre a la lleugera. Si bloquegeu una decisió que rep el suport ferm de la resta del grup, en el fons esteu dient al col·lectiu que aquesta decisió és tan summament errònia que no voleu permetre que tiri endavant. Si, després del debat, el grup s'apropa a un acord comú, però un o més individus tenen objeccions tan fermes que no poden prendre part del consens, és que tenen una de les opinions següents:

- Aquesta és una decisió del tot inacceptable, immoral o inhumana. No li puc donar suport de cap manera i no puc permetre que el grup la tiri endavant. (Bloqueig)
- M'oposo rotundament a això i ja no puc treballar amb aquest grup. (Retirada del grup)

Si una persona té objeccions fermes, i sobretot si decideix bloquejar el consens, és important que expressi d'una manera precisa i clara els aspectes concrets de l'objecció i els motius per bloquejar el consens. De fet, aquesta persona hauria de sentir-se obligada a fer un suggeriment millor, el qual pugui ser acceptat per tothom. Això ajudarà els altres a entendre l'objecció i pot portar a aclarir les diferències. En tot cas, és molt important que una persona revisi les seves objeccions i inquietuds per saber si pot retirar el bloqueig i mantenir-se al marge d'aquesta decisió, amb la qual cosa permetrà al grup acceptar-la.

Les actes d'una decisió de consens

Després d'arribar a una decisió de consens, pot resultar útil demanar a tots els qui no han pres la posició d'«acord total» que expressin les seves inquietuds, els seus dubtes o les seves objeccions. Reflectir aquestes preocupacions, reserves o objeccions en les actes, juntament amb la mateixa decisió, demostra clarament que el grup valora la diversitat d'opinions i anima tothom a tenir en compte aquestes inquietuds en debats futurs o en un seguiment de la decisió. Els grups que es prenen seriosament les opinions minoritàries gaudeixen normalment d'una major cohesió en les seves activitats i accions.

Si el grup no pot arribar a un acord consensuat

Si el grup no pot arribar al consens, potser no disposa de prou informació per prendre una decisió. Potser cal més temps per al debat? S'hauria de posposar la decisió? Necessita el grup demanar una proposta nova? Hi ajudaria que una comissió més reduïda elaborés algunes propostes alternatives?

Aspectes importants per a l'ús del consens

Hi ha molts formats i moltes maneres de crear consens, i una gran diversitat d'experiències demostra que pot funcionar. Ara bé, per poder arribar al consens cal complir algunes condicions:

- **Meta o interès comú:** Tots els membres del grup han d'estar units en un objectiu o interès comú, tant si és una acció, viure en comunitat o enjardinar el barri. Hi ajuda establir clarament quina és la meta global del grup i anotar-la. En situacions en què sembla difícil arribar al consens, resulta útil recórrer a aquest objectiu comú i recordar quina és la finalitat del grup. El consens requereix compromís, paciència i bona disposició per anteposar la meta o l'interès comú.
- **Compromís per crear consens:** Com més gran sigui el compromís per utilitzar el consens, més bé funciona. Pot ser molt perjudicial per al procés d'un grup que alguns individus vulguin tornar a les decisions per majoria i només esperin l'oportunitat per dir «us vaig advertir que no funcionaria».
- **Temps suficient:** Aprendre a funcionar d'aquesta manera demana temps. A mesura que un grup sigui més competent en el procés, el temps necessari per prendre decisions per consens es reduirà. Si el grup conté fermes opinions divergents, caldrà més temps per arribar al consens.
- **Procés clar:** Procureu que el grup tingui clar el procés que farà servir per abordar un tema concret. Acordeu per endavant els processos i les directrius. En molts casos, això requerirà disposar d'un dinamitzador o més perquè ajudin el grup a avançar pel procés.

Processos per arribar al consens

Els temes de debat han d'estar ben preparats. L'assumpte per decidir ha d'estar clarament expressat.

- Cal expressar públicament les diferents opinions. Tothom ha de tenir l'oportunitat de manifestar el seu parer o la seva preocupació.
- Les normes preestablertes poden limitar el nombre de vegades que una persona demana intervenir i/o el temps que parla, per garantir que tots els participants puguin dir-hi la seva.

- Els debats impliquen escoltar activament i compartir informació. Es comparteixen múltiples preocupacions i informacions fins que el sentir general del grup és clar.
- Les perspectives dels dissidents no solament s'escolten, sinó que també s'accepten i s'inclouen activament en el debat.
- Les diferències es resolen amb el debat. Els dinamitzadors hi contribueixen identificant punts d'acord i assenyalant desacords per fomentar un debat més profund.
- Els dinamitzadors ajuden el procés de consens articulant el sentit del debat, preguntant si hi ha altres inquietuds, sondejant les posicions dins del grup i proposant un resum de la decisió consensuada.
- Les idees i les solucions es comparteixen amb el grup i no pertanyen a un individu. El grup en el seu conjunt és responsable de la decisió, i la decisió pertany al col·lectiu.

Passos pràctics per arribar al consens

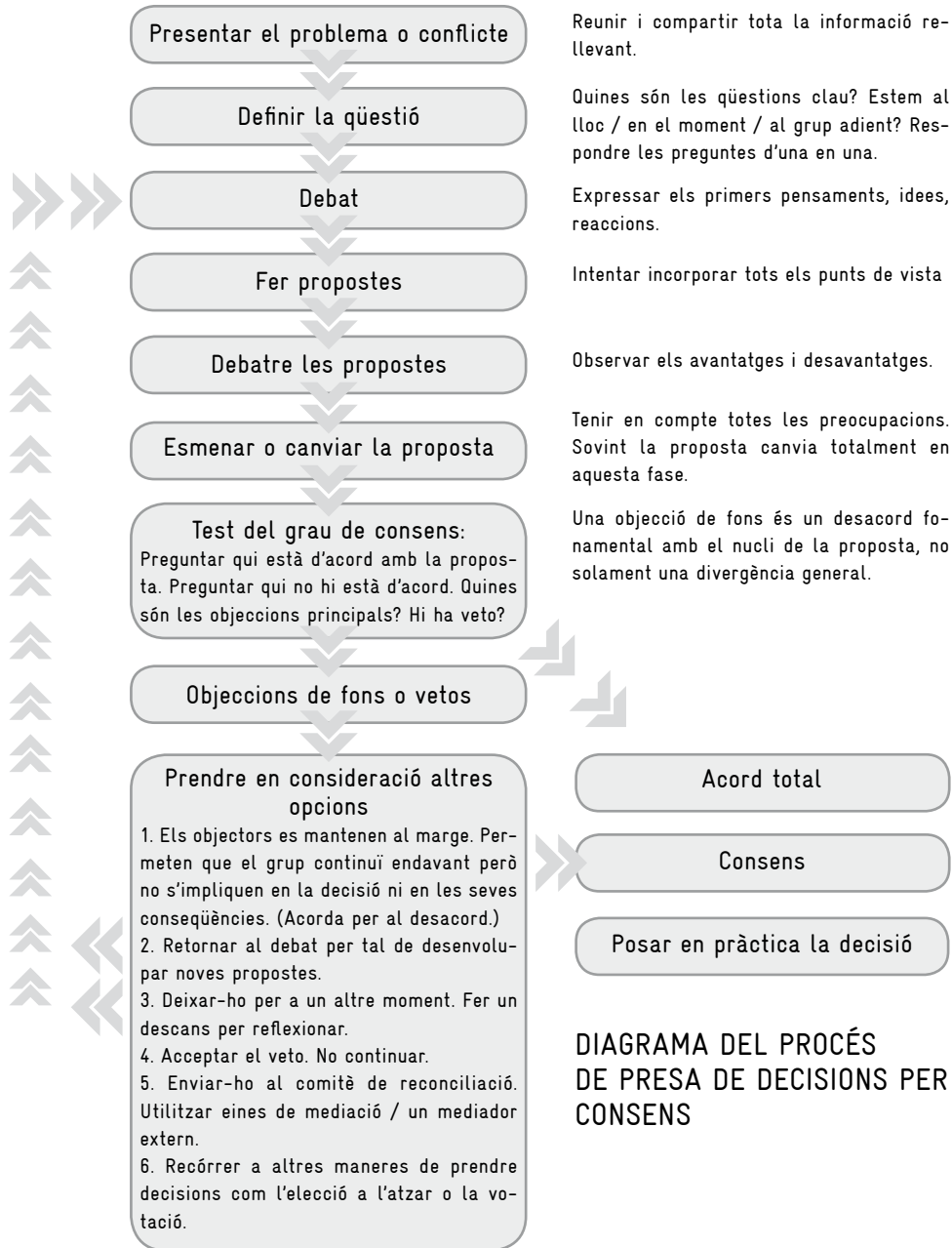
Hi ha molts models de consens (vegeu el diagrama de la p. 106). El procediment bàsic següent s'ha pres de *Peace News*, una revista per a activistes per la pau, de juny del 1988:

1. El problema, o la decisió que cal prendre, es defineix i s'anomena. Resulta útil fer-ho de manera que se separin els problemes / les preguntes de les qüestions personals.
2. Feu una pluja d'idees sobre possibles solucions. Anoteu-les totes, fins i tot les més esbojarrades. Mantingueu-vos desperts per fer suggeriments ràpids i espontanis.
3. Feu lloc a preguntes o aclariments sobre la situació.
4. Debateu les opcions anotades. Modifiqueu-ne algunes, elimineu-ne d'altres i elaboreu una llista breu. Quines són les preferides?
5. Exposeu la proposta o la selecció de propostes perquè tothom la tingui clara. (De vegades pot ser útil dividir-se en subgrups petits per anotar cada proposta de manera clara i succinta.)

6. Debateu els pros i els contres de cada proposta i procureu que tothom tingui l'oportunitat de contribuir-hi.
7. Si hi ha una objecció de pes, torneu al pas 6. (Aquesta és la part que requereix més temps.) De vegades cal tornar al pas 4.
8. Si no hi ha cap objecció de pes, exposeu les decisions i examineu l'acord.
9. Identifiqueu les objeccions secundàries i incorporeu esmenes.
10. Debateu.
11. Comproveu si hi ha consens.

A pàgina següent:

DIAGRAMA DEL PROCÉS DE PRESA DE DECISIONS PER CONSENS

Sobretot en el cas de temes controvertits, pot resultar útil fer un sondeig de les posicions de consens del grup en diferents moments al llarg del debat. Un sondeig de posicions de consens no és més que una prova de les opinions dins del grup, no pas la crida final a posicions de consens. Una manera senzilla de fer un sondeig ràpid és demanar que s'aixequin les mans amb 5 dits per mostrar acord total, 4 dits per expressar suport, 3 dits per manifestar acceptació, 2 dits per demostrar tolerància, 1 dit per mantenir-se al marge i el puny clos per bloquejar el procés.

(Per a un exercici per a la pràctica del consens, vegeu «Preses de decisions», p. 169.)

Consens en grups grans: el consell de portaveus

El model de presa de decisions per consens que s'ha descrit abans funciona bé dins d'un grup. Però les accions no violentes més ambicioses requereixen la cooperació de diversos grups d'afinitat; un mètode per fer-ho consisteix a usar un consell de portaveus. Es tracta d'una eina per prendre decisions per consens en grups grans. En aquests consells, els portaveus dels grups més petits s'ajunten per prendre decisions compartides. Cada grup hi és representat pel seu portaveu. El col·lectiu es comunica amb l'assemblea mitjançant aquesta persona, la qual cosa permet representar centenars de persones en un debat més reduït. Allò que el portaveu està autoritzat a fer és dictat pel seu grup d'afinitat. És possible que els portaveus hagin de consultar amb els seus grups abans de debatre o acordar temes determinats.

Heus aquí un esbós del procés per emprar el mètode del consell de portaveus. (Nota: Els passos 1 i 2 també poden tenir lloc ja en els grups d'afinitat petits.)

1. Grup sencer (tots els participants de tots els grups d'afinitat): Introduir el tema i furnir tota la informació necessària.
2. Explicar tant el procés de consens com el del consell de portaveus.

3. Formar grups reduïts (els grups d'afinitat). Podrien ser una selecció a l'atzar dels presents a la reunió, grups d'afinitat existents o grups basats en la procedència o en l'idioma compartit.
4. Els grups reduïts debaten el tema, recopilen idees, discuteixen els pros i els contres i elaboren una proposta o més.
5. Cada grup reduït escull un portaveu (un membre que representarà l'opinió del grup al consell de portaveus). Els grups reduïts decideixen si el portaveu és un missatger del col·lectiu (per exemple, transmet informació entre el grup petit i l'assemblea de portaveus) o si pot prendre decisions en nom del col·lectiu al consell de portaveus.
6. Els portaveus de tots els grups es reuneixen en l'assemblea de portaveus. Per torn, presenten l'opinió dels seus grups reduïts. Després els portaveus mantenen un debat per mirar d'incorporar les diverses propostes en una idea factible. Durant aquest procés, poden necessitar temps per consultar amb els seus grups per aclarir idees o per veure si una proposta modificada seria acceptable per a ells. El portaveu ha de parlar en nom del grup reduït, no pas exposar el seu punt de vista personal.
7. Una vegada que el consell de portaveus ha elaborat una o més propostes possibles, els portaveus es reuneixen amb els seus grups i estudien el grau d'acord i les objeccions. Els grups també poden suggerir més modificacions a les propostes.
8. Els portaveus tornen a trobar-se en l'assemblea i comproven si els grups estan d'acord. Si no hi estan tots, el cicle de debat continua, alternant entre temps de reunió dels grups reduïts i les reunions del consell de portaveus.
9. Els grups reduïts poden canviar el seu portaveu, i sovint ho fan, per donar a diferents membres del col·lectiu l'oportunitat d'exercir aquesta funció.

(Per a un exercici sobre l'ús d'un consell de portaveus, vegeu «Preses de decisions», p. 169.)

Experiències i problemes

Durant els 30 últims anys el model de grups d'afinitat i presa de decisions per consens s'ha fet servir en un ampli ventall d'accions noviolentes de petit i gran abast, com ara les accions contra les centrals nuclears dels anys 1970 (Seabrook, Nou Hampshire, EUA; Torness, Escòcia), moltes accions contra l'energia nuclear i a favor del desarmament a Alemanya els anys 1980 i 1990, i accions antiglobalització el 1999 (Seattle, Washington, EUA). Algunes de les accions més nombroses que van utilitzar el model de grups d'afinitat / consell de portaveus / presa de decisions per consens van arribar a aplegar 2.000 participants o més (per exemple, el 1996 a Seabrook, EUA; la protesta del 1997 contra els transports de residus nuclears a Wendland, Alemanya; vegeu www.castor.de/diskus/gruppen/x1000mal/5rundbri.html#Auswertung%20des%20SprechenInnenrates). Moltes d'aquestes experiències apunten a un entorn polític transformat, sobretot un augment de la participació descentralitzada en accions i campanyes noviolentes. Això té conseqüències en la manera com ara s'organitzen els grups per emprendre accions de gran abast.

Molt pocs grups d'afinitat treballen a llarg termini. Per exemple, la campanya antinuclear alemanya «X milers de camí» té pocs grups d'afinitat en actiu, si bé encara existeixen i formen el nucli de l'acció. La majoria dels activistes s'afegeixen a les activitats d'aquesta campanya individualment o en grups reduïts, i només formen grups d'afinitat quan arriben a l'acció. Així doncs, calen un o dos dies de preparació abans de cada acció per constituir una comunitat que estigui llesta i capacitada per actuar. I fins i tot aquesta comunitat és poc més que un nucli ampli de participants. La majoria dels activistes s'hi sumen espontàniament i sense gaire preparació, i l'acció s'ha de planejar d'una manera que ho possibiliti (Jochen Stay, «Preconditions and Social-Political Factors for Mass Civil Disobedience», *The Broken Rifle*, núm. 69, març del 2006: <http://wri-irg.org/pdf/br69-en.pdf>). Aquesta estructura és més adequada quan un dels objectius és integrar un bon nombre d'activistes nous. Generalment l'acció comporta menys risc i s'anuncia públicament.

Una altra opció és basar accions més ambicioses en l'autonomia de grups d'afinitat individuals, els quals planifiquen i executen una sèrie d'accions d'abast reduït al mateix temps pel seu compte. L'acció «de gran abast» s'aconsegueix així mitjançant la suma d'accions paral·leles. Aquesta estructura és més apropiada per a accions d'alt risc o quan es pot esperar un grau més elevat de repressió.

Si bé l'estructura de grup d'afinitat / consell de portaveus s'ha utilitzat amb èxit per a diverses campanyes i accions, encara es pot desenvolupar més. Els grups que encara no tenen experiència en aquesta estructura podrien practicar-ne l'ús. També calen més experiència i més valoració quan es fa servir amb grups encara més grans.

Llista de control per planificar una acció

Preparació per a l'acció

Algunes vegades prepareu una acció única, potser com la vostra contribució a la campanya d'algú altre, o com un fet aïllat per si mateix. Altres vegades la vostra acció formarà part d'una estratègia de campanya més àmplia, en la qual cada acció serà un pas cap als objectius de la campanya general. Us oferim tot seguit una llista perquè la tingueu en compte a l'hora de planificar una acció.

Abans de l'acció

Context

- Quina és l'anàlisi de la situació?
- Quina estructura usarà el grup? Qui pren les decisions i com?
- Quin és l'objectiu estratègic (és a dir, en qui tractem d'influir i què volem que faci)?
- Quin és l'objectiu polític (quina és l'acció o l'esdeveniment)?
- Com comunica aquest esdeveniment les metes del grup abans, durant i després?

- Com defineix el grup el seu compromís amb la noviolència? (Hi ha directrius o declaració de principis de noviolència?) (Vegeu les p. 40 i 43.)
- Quin serà el guió? (inclosos el lloc i l'hora)
- Qui s'encarregarà de la coordinació general de l'esdeveniment?
- Quan i com espereu que s'acabi l'acció?

(Vegeu «Desenvolupament d'estratègies efectives» i «Elements d'una campanya» per a més idees i exercicis, p. 157.)

Difusió

- Tractarà el grup de treballar amb altres grups o comunitats? En aquest cas, amb quins grups i qui establirà els contactes? (Vegeu l'exercici «Espectre d'aliats», p. 166.)
- Disposarà el grup d'un fullet per explicar al públic allò que fa? En aquest cas, qui el redactarà?
- Quina publicitat fareu? Intentareu arribar a més gent perquè s'hi sumi? En aquest cas, qui ho farà?
- Quin tipus de feina fareu amb els mitjans de comunicació? Enviareu una nota de premsa amb antelació? Hi haurà portaveus durant l'esdeveniment, disposats a parlar amb els mitjans? Hi haurà un dossier de premsa amb «temes de debat»? Necessitareu una subcomissió de premsa? (Vegeu «El paper dels mitjans de comunicació», p. 64.)

Preparació dels participants

- Quines oportunitats de preparar-se tenen els participants en l'acció? Hi ha sessions orientatives, de desenvolupament de grups d'afinitat, de formació en noviolència, de formació en habilitats, d'informació jurídica?
- Estan els participants autoritzats a prendre decisions sobre el guió? Com es fa? És el procés de grup clar per a tothom?
- Teniu clar que es necessiten moltes funcions perquè una acció sigui efectiva, no solament les d'aquells qui executen l'«acció directa»?

Preparació logística

- Està ben planificada la logística referent a l'hora i el lloc?
- S'ha preparat tot el material i hi ha un pla de distribució?

Durant l'acció

- Hi ha un sistema de comunicació entre els qui exerceixen les diverses funcions, com ara enllaç amb la policia, observadors jurídics, portaveu per als mitjans informatius, equip mèdic, persones en risc de detenció, personal de suport i manifestants? (Vegeu «Papers durant, abans i després d'una acció», p. 112.)
- Qui documenta l'acció amb fotografies i vídeos?
- És clar el procés de presa de decisions?

Després de l'acció

- Si s'ha detingut gent, hi ha suport jurídic i a la presó? (Vegeu «Suport jurídic», p. 114, i «Suport a la presó», p. 116.)
- Es fa un seguiment de la tasca dels mitjans, distribuint informació sobre l'acció als mitjans principals i alternatius?
- Ha valorat el grup l'acció? (Vegeu «Valoració de l'acció», p. 118.)
- Té previst el grup documentar l'acció (creant un estudi de casos)? (Vegeu «Guia d'estudi de casos de campanyes», p. 70.)
- Quins són els següents passos del grup? Portarà aquesta acció al desenvolupament d'una campanya? Si forma part d'una campanya, com canvia la situació?

Papers durant, abans i després d'una acció

Cada acció requereix una sèrie de tasques diferents, algunes de molt visibles (per exemple, la gent que talla un carrer, el portaveu de premsa) i d'altres de menys visibles, en un segon terme. Totes aquestes tasques són igual d'importants i juntes fan possible una acció.

Abans d'una acció

- Coordinador, activista o organitzador.
- Captadors de fons.
- Recerca.
- Observació del lloc o del recorregut.
- Difusió i organització.
- Logística i suport.
- Dinamitzador de reunions.
- Confecció de propaganda, cartells i pancartes, pintors, grafistes, etc.
- Difusió als mitjans de comunicació (conclusió de les notificacions i les notes de premsa). (Vegeu «El paper dels mitjans de comunicació», p. 64.)
- Preparadors de dossiers de premsa.
- Redactors.

Durant una acció

- Gent que s'arrisca a la detenció (cometent desobediència civil).
- Personal de suport directe.
- Enllaç policial.
- Persones encarregades de mantenir la pau / observadors.
- Equip de desplegament / Esquer.
- Portaveu de premsa.
- Difusió als mitjans de comunicació.
- Equip de comunicacions.
- Manifestants / Portadors de cartells / Consignes / Càntics.
- Repartidors de fullets.
- Càmera de vídeo.
- Fotògraf.
- Metge / ATS / Equip mèdic.
- Observador(s) jurídic(s).
- Persona de contacte per a suport a la presó.

Després d'una acció

- Suport jurídic. (Vegeu «Suport jurídic», p. 114.)
- Advocat.
- Documentalista / Historiador / Arxiver. (Vegeu «Guia d'estudi de casos de campanyes», p. 70.)
- Captadors de fons.
- Portaveus.
- Redactors de cartes als polítics i als consells editorials dels diaris.

Adaptat de: Rant Collective: www.rantcollective.net

Suport jurídic

Els sistemes jurídics són diferents a cada país. No obstant això, per a accions en les quals els participants poden ser detinguts, sempre és útil disposar d'un equip de suport jurídic. Aquest assessorament per formar un equip així, a la Gran Bretanya s'ha adaptat del primer apartat d'un informe molt més extens de l'Activist Legal Project a www.activistslegalproject.org.uk.

El suport legal pot trobar-se al rerefons d'una acció, però és fonamental. Podeu ser els darrers a tornar a casa després d'una acció, sovint havent passat hores a les comissaries esperant l'alliberament d'activistes. No compartireu el glamour ni sortireu a les fotografies, però sense suport jurídic algunes accions no són possibles. Potser si vosaltres no hi fóssiu, la meitat dels qui es posen a «l'avantguarda» de l'acció no hi participarien!

Els objectius del suport jurídic

- Assegurar-se que tots els participants en l'acció estan preparats per si els detenen.
- Coordinar-se amb la policia i els procuradors per garantir que els activistes detinguts rebin el suport adequat durant l'arrest.
- Garantir que, un cop alliberats, els activistes rebin el suport emocional i pràctic que necessiten.

El paper del grup de suport jurídic

El nombre de persones participants en el grup de suport jurídic dependrà de l'abast de l'acció i del nombre de detencions que es preveu. Cal cobrir algunes funcions indispensables:

- Redactar un informe jurídic per a l'acció, el qual inclogui informació sobre el procediment de detenció, què passa a la comissaria, possibles delictes, possibles conseqüències, fiança i audiència al jutjat de primera instància
 - Redactar i distribuir *bustcards* a la gent que participa en l'acció (les quals contenen números de telèfon en cas de detenció).
 - Atendre una línia telefònica (el número de suport jurídic) esperant les trucades dels detinguts a les comissaries de policia.
 - Coordinació: confeccionar i actualitzar una llista definitiva dels detinguts, incloent-hi les dades de contacte i si han estat alliberats.
 - Suport a comissaria: donar suport als detinguts a les comissaries, coordinar-se amb els procuradors a les comissaries i rebre els detinguts després del seu alliberament.
 - Logística: organitzar vehicles, xofers i possiblement allotjament per recollir, traslladar i hostatjar els detinguts alliberats.
- Organitzar una reunió amb els acusats després de l'acció.

A diferència dels observadors jurídics, que s'arrisquen a ser detinguts en sumar-se als activistes sobre el terreny, el grup de suport jurídic no s'hi hauria d'exposar en cap moment. No ajudareu a ningú des d'una cel·la policial!

Per a més informació de com organitzar el suport jurídic per a una acció multitudinària, vegeu «Setting Up a Legal Team» al web dels Estats Units: www.midnightspecial.net.

Per a més informació i tallers de suport legal poseu-vos en contacte amb: Legal Activist Project, info@activistslegalproject.org.uk o <http://www.activistslegalproject.org.uk>.

Suport a la presó: l'experiència del MOC a Espanya

(*Moviment d'Objecció de Consciència al País Basc, KEM-MOC*)

L'experiència del MOC (Moviment d'Objecció de Consciència) en l'ajut a la gent empresonada es basa en la campanya de desobediència civil contra el servei militar obligatori (la campanya d'insubmissió, 1971-2002), en la qual milers d'insubmisos van ser empresonats. Durant aquest període es van suggerir i posar a prova diverses maneres de prestar suport als presos. Una de les més ben valorades, sens dubte, va ser la dels grups de suport.

Imaginem-nos un cas concret per il·lustrar com funcionen aquests grups. Bixente Desobediente és un insubmís que s'enfronta a una condemna de 2 anys, 4 mesos i 1 dia de presó. Ha de concertar una trobada amb els seus propparents (família, amics) i algun representant del moviment. A la primera reunió hi assisteixen la seva xicota, la seva germana, tres amics del barri, un company de la universitat, un cosí, un noi que va conèixer en un grup de debat antimilitarista i un veí. Aquest grup analitza la seva decisió de ser insubmís i parla dels seus motius i de les conseqüències que podria comportar. Com que no tots els assistents entenen conceptes com ara *desobediència civil*, *noviolència*, *acció directa* i *antimilitarisme*, el grup també els examina. En les reunions següents, es marquen metes. Després de moltes pluges d'idees i debats, estableixen els objectius següents:

• *Suport emocional*

Donar suport emocional a Bixente és important durant l'espera abans del judici, al mateix jutjat i a la presó. Un suggeriment és llogar un autocar perquè tothom qui vulgui pugui anar al jutjat a presenciar el judici. Altres suggeriments són anar a veure Bixente a la presó i animar altres persones a escriure cartes. La idea és que no se senti sol i mantingui contacte continu amb amics que li donen suport. Aquest suport també hauria d'arribar a les persones que li són pròximes, com els seus pares.

• *Suport logístic*

Tant abans del judici com a la presó, Bixente necessitarà suport material. Abans del procés, s'amaga per evitar la detenció preventiva, així que algú li ha de portar les seves coses des del seu domicili anterior a l'actual perquè no el capturin. A la presó, necessita llibres i paper per continuar els seus estudis. Això també és feina del grup de suport.

• *Tasca política*

El MOC, el moviment al qual Bixente pertany, es fa càrrec de la tasca política. Ara bé, el grup de suport pot col·laborar en aquesta feina afegint-se a les accions de protesta organitzades pel MOC, sobretot les que tenen a veure amb el seu judici i el seu empresonament. Al mateix temps, el grup de suport pot arribar políticament als llocs on Bixente és conegut (com ara el seu barri i la universitat) per treure el màxim profit de la desobediència de Bixente i d'altres presos. El grup de suport també pot confeccionar una llista d'adreces electròniques per informar la gent d'aquesta situació i un web amb informació sobre el cas de Bixente, l'antimilitarisme, l'objecció fiscal a les despeses militars, l'educació per la pau i enllaços relacionats. De tant en tant, Bixente pot escriure una carta que es faci circular. El grup de suport hauria de coordinar-se amb el MOC (per exemple, enviant un dels seus membres a les reunions del moviment) i comprovar si les seves accions estan en línia amb la campanya global del MOC.

Els grups de suport constitueixen un gran ajut, no solament per al pres, sinó també per al MOC. Comparteixen la feina i serveixen de punts d'entrada perquè la gent s'uneixi al moviment. La coordinació entre el grup polític, el grup de suport i el pres és fonamental. Una comunicació estable i freqüent és important. Els criteris polítics vénen del moviment polític i no pas de la cel·la; tot i així, les visites a la presó dels membres dels dos grups són importants per desenvolupar i coordinar la tasca política.

Valoració de l'acció

La valoració ens permet aprendre de les nostres experiències. Normalment la gent avalua un esdeveniment de manera informal, per mitjà de reflexions personals, de converses amb amics o de reunions amb un nucli d'organitzadors (líders). El que proposem aquí, però, és una estructura per aprofitar els ensenyaments derivats d'un esdeveniment. En comptes de deixar la valoració a l'atzar o de limitar-la a una elit, s'hauria de planificar com una activitat planificada i col·lectiva que valorés les aportacions de la gent que ha desenvolupat funcions diferents, que proporciona diversos tipus d'experiència i que té diferents graus de compromís. Convindria animar a participar en la valoració a tothom qui ha participat en una acció o ha organitzat un esdeveniment.

Quan les valoracions formen una part habitual de la nostra tasca, tenim l'oportunitat de fer una reflexió sincera sobre el procés i el contingut de la feina i la manera de millorar-la en el futur. Tingueu en compte que hi haurà diferències d'opinió considerables i que no és necessari que el grup arribi a un acord. També és important assenyalar què ha sortit bé i què ha anat malament, però comenceu amb valoracions positives sempre que pugueu. L'estructura de l'avaluació s'hauria de planificar amb cura.

Alguns dels punts més evidents que surten en una valoració poden ser quantitatius: hem repartit tants fullets, hem captat tantes persones, hem obtingut tanta presència als mitjans de comunicació, hem tallat una carretera durant tant de temps... Si aquesta informació és important en l'avaluació del desenvolupament de la campanya, procureu que la supervisi algú, que disposeu d'una manera de comptar el nombre de manifestants, que un equip de premsa reculli informació sobre la cobertura mediàtica. Ara bé, de vegades el joc dels nombres pot distreure del propòsit principal, sobretot en el cas de protestes repetides. Potser van arribar més manifestants, però l'acció va tenir menys ressò i els manifestants que s'estrenaven es van sentir inútils, es van avorrir, es van espantar o es van

desanimar per algun altre motiu. Potser es va impedir l'accés a una base militar durant més temps, però l'acció va arribar a menys gent o d'alguna manera va ser menys apoderadora. Els criteris per a la valoració han de vincular-se amb els fins estratègics d'un esdeveniment concret.

Aquí teniu una llista perquè us ajudi a avaluar una acció; també es pot fer servir en altres àmbits de la vostra feina.

1. Perspectives, estratègia i objectius

- Hi havia una perspectiva / estratègia / objectiu general?
- Tenia a veure amb el problema / conflicte?
- Els participants saben qui va iniciar l'acció?
- Els participants coneixien la perspectiva / estratègia / objectiu?

2. Principis i disciplina

- Hi va haver un debat i un acord clars sobre la disciplina per a l'acció?
- Se'n va fer el seguiment durant l'acció?
- Les tàctiques previstes i les executades eren coherents amb la disciplina?
- Algun dels participants va sentir que ells o altres incomplien la disciplina acordada?

3. Preparació i formació

- La preparació / formació va ser oportuna?
- La preparació / formació va ser adequada?
- Va ajudar als participants a superar allò inesperat?
- Va cobrir les necessitats dels participants?
- Va complir les expectatives dels participants?
- Va desenvolupar l'esperit de grup necessari?

4. Tàctiques

- Les tàctiques planificades van ser adequades?
- Les tàctiques es van dur a terme tal com es van planificar?

- Van complir les necessitats i les expectatives dels participants?
- Els problemes inesperats es van resoldre adequadament?
- Es va fer tot d'una manera coherent amb la disciplina / perspectiva / objectiu?

5. Organització

- L'estructura/organització de l'acció va complir el seu objectiu / estratègia / perspectiva / disciplina?
- Es va organitzar de manera democràtica?

6. Repercussió

A. Sobre els participants

- Va ser pertinent?
- Va incitar / generar participació?
- Es van sentir els participants amb el control de l'acció?
- Va augmentar la iniciativa i la confiança dels participants?

B. Sobre els destinataris

- Es va entendre?
- Es van assolir els objectius?
- Va tancar o obrir possibilitats de més accions i més comunicació?
- Hi va haver reaccions d'individus (oponents) que diferien de les institucions de les quals formaven part?
- Com es van relacionar aquestes reaccions amb els objectius de l'acció?

C. Sobre els altres

- La van entendre?
- Se'n van sentir alienats?
- Va tenir conseqüències inesperades?
- Es va moure la gent en la nostra direcció (neutralitzats, atrets, canviats)?

Aquest tipus de valoració es va desenvolupar al Seminari Internacional sobre Formació per a l'Acció Noviolenta que es va celebrar a Cuernavaca, Mèxic, el juliol del 1977.

7. Històries i estratègies

Aquest apartat és una recopilació d'històries i estratègies sobre l'ús de la noviolència arreu del món. Les històries ens ajuden a aprendre d'experiències passades; la motivació per actuar pot ser influïda per allò que s'ha fet en altres llocs o inspirada per la creativitat i l'èxit d'altres. Moltes de les històries descriuen com la gent va aprendre estratègies de campanyes en altres indrets del món o es van inspirar pel contacte amb activistes d'altres regions. En alguns casos la visita d'un membre d'un altre grup va ser el catalitzador; en d'altres, la lectura de materials creats en altres llocs o l'assistència a un esdeveniment internacional van donar origen a idees per a campanyes. A més, moltes de les històries expliquen com les campanyes es van enfortir mitjançant la cooperació internacional.

Si bé els contextos d'aquestes històries difereixen, totes tenen la noviolència com a denominador comú. Alguns casos se centren en l'educació i en la promoció de la noviolència dins de l'escena activista d'un país, com a Turquia i a Corea del Sud. La tasca solidària –com ara amb Sud-àfrica durant el moviment antiapartheid– pot ser un model per a altres situacions. L'aprenentatge a través de les fronteres va tenir lloc entre Seabrook, Wyhl i Marckolsheim i entre Israel i Sud-àfrica. La participació internacional va ser clau per a les marxes antimilitaristes internacionals, la campanya del Bombspotting i les activitats del 15 de maig a Turquia. La tasca de construir alternatives a la violència i contra les violacions de drets humans a zones de conflicte va rebre l'ajuda de contribucions clau dels moviments noviolents de Xile i Colòmbia.

Quan planifiqueu la vostra campanya, sempre és bo indagar si uns altres han fet alguna cosa semblant abans i aprendre'n dels encerts i els errors. I recordeu-vos de documentar les campanyes per compartir les

vostres històries. Esperem que les següents serveixin d'inspiració per a les vostres estratègies noviolentes. La Internacional de Resistents a la Guerra, que va tenir un paper important a l'hora de relacionar la gent en molts d'aquests casos, recomana l'intercanvi i el suport entre els moviments noviolents i antimilitaristes, entenent que és crucial fundar un moviment internacional contra la guerra i a favor de la pau i la justícia.

Campanya de solidaritat internacional amb Sud-àfrica (Howard Clark)

Les primeres crides a un boicot internacional de la Sud-àfrica de l'apartheid es van fer ja el 1958; a la Gran Bretanya, el moviment antiapartheid llançat el 1959 ho va veure com una gran estratègia. En l'àmbit intergovernamental, el sistema d'apartheid de Sud-àfrica va ser molt censurat, sobretot arran de la matança de Sharpeville del 1960. El 1961 Sud-àfrica va ser expulsada de la Commonwealth (en aquell temps anomenada *la Commonwealth britànica*), i el 1962 les Nacions Unides van fundar una comissió especial contra l'apartheid, que l'any següent va acordar un embargament «voluntari» d'armes. Però l'apartheid no es va acabar fins als anys 1990.

Hi van haver tres àrees principals de sancions internacionals contra Sud-àfrica: econòmica, que incloïen el comerç i les inversions; cultural, i esportiva. Els boicots cultural i esportiu van tenir sobretot una repercussió psicològica sobre Sud-àfrica. L'exclusió de Sud-àfrica, un país boig per l'esport, dels Jocs Olímpics a partir del 1964 i, sobretot, de les competicions internacionals de rugbi i criquet del 1970 en endavant, va ser provocada per una combinació de pressió d'altres estats africans i manifestacions, incloent-hi la interrupció de partits de tennis i de rugbi.

L'impacte de les sancions econòmiques continua sent objecte de debat, sobretot perquè dos estats poderosos (la Gran Bretanya i els EUA) van trampejar reiteradament les declaracions d'organitzacions intergover-

namentals com les Nacions Unides o la Commonwealth. Tot i això, hi va haver onades de moviments a favor de sancions populars –que van començar probablement amb la reacció a la matança de Sharpeville– quan fins i tot els líders del Partit Laborista britànic van donar suport al gest moral de negar-se a comprar fruita sud-africana.

La meua participació personal va començar més tard. Com a estudiant el 1969, vaig ser un dels qui volien traslladar l'impuls obtingut del boicot esportiu a un boicot econòmic. El nostre sindicat estudiantil ja havia aprovat resolucions contra la compra de fruita de l'apartheid per part de la universitat. Després vam emprendre una campanya contra el Barclays Bank, el banc més popular entre els estudiants britànics en aquella època i, casualment, també l'entitat que feia servir la meua universitat. El nostre primer èxit va consistir a dissuadir els estudiants nous d'obrir el seu primer compte bancari a Barclays i convèncer-ne d'altres perquè canviessin de banc. El segon va ser mantenir una vaga de lloguer: ens vam negar a pagar el lloguer de les habitacions d'estudiants en un compte del Barclays Bank. Finalment les autoritats universitàries van capitular, la qual cosa va provocar la dimissió de membres destacats de la junta de govern del centre. Arreu del país branques sindicals, clubs, associacions i esglésies van debatre el canvi de banc. Vaig tenir problemes tant amb els quàquers com amb la Peace Pledge Unions per haver escrit a *Peace News* el 1972 que no tenien legitimitat per parlar de noviolència a Sud-àfrica llevat que fessin el pas de traslladar els seus comptes bancaris. També les autoritats van decidir fer-ho. El 1986 –setze anys després de començar la campanya de boicot de Barclays– el banc va vendre les seves sucursals sud-africanes. Finalment, també la cadena de supermercats Cooperative va decidir no vendre productes sud-africans.

Aquest tipus de boicot va ser molt influït per onades de preocupació per l'apartheid. Una d'aquestes onades es va iniciar després de les matances de Soweto del 1976 i l'assassinat de Steve Biko quan estava detingut el 1977; una altra es va produir als anys 1980 amb l'aparició a Sud-àfrica del Front d'Unió Democràtica i de portaveus com Desmond Tutu. Al mateix

temps hi havia en un segon pla activistes antiapartheid locals que introduïen resolucions en els seus sindicats i les seves esglésies, reconeixent que els uns i les altres eren grans inversors corporatius capaços d'exercir pressió sobre les empreses.

A la Gran Bretanya, el boicot antiapartheid va ser una llarga marxa, generalment poc espectacular. Després de convèncer les corporacions municipals perquè hi fessin alguna cosa, ens va tocar veure com el govern de Margaret Thatcher els treia la potestat de prendre decisions en aquests terrenys polítics. Malgrat tot, vam mantenir viva la qüestió de les relacions britàniques amb l'apartheid en la mentalitat de la gent.

La història va ser diferent en altres països. Als anys 1970 els britànics observàvem envejosos l'èxit del boicot holandès al cafè d'Angola, una colònia portuguesa molt vinculada a Sud-àfrica. La dècada de 1980, els treballadors d'una de les principals cadenes de supermercats d'Irlanda –Dunne's– es van quedar sense feina en una disputa de quatre anys sobre la venda de productes de l'apartheid, un conflicte que no es va resoldre fins que el govern irlandès va declarar il·legals els productes sud-africans.

Els EUA van ser un camp de batalla especialment important. El moviment de sancions populars tenia tres focus principals: les universitats, els bancs i les corporacions municipals i estatals. Els seus assoliments van ser notables. El 1985, després d'una campanya de 19 anys, el principal banc relacionat amb Sud-àfrica –Chase Manhattan– va anunciar que no renovaria els seus préstecs a projectes sud-africans. El 1991, 28 estats, 24 comtats, 92 ciutats i les Illes Virgínia havien adoptat lleis o mesures que imposaven algun tipus de sancions a Sud-àfrica. Al final del 1987 més de 200 empreses nord-americanes s'havien retirat formalment de Sud-àfrica, si bé moltes van trobar altres maneres de continuar els seus negocis. (Per exemple, General Motors va autoritzar la producció local, mentre que els ordinadors IBM tenien un distribuïdor sud-africà.) El més important d'aquestes campanyes, però, va ser l'educació pública que es va dur a terme per mitjà seu i el sentiment de solidaritat engendrat amb el moviment antiapartheid dins de Sud-àfrica.

**Seabrook – Whyl – Marckolsheim:
baules transnacionals d'una cadena de campanyes**
(*Joanne Sheehan i Eric Bachman*)

Quan 18 persones van entrar a les obres de construcció de la central nuclear de Seabrook, a Nou Hampshire, l'1 d'agost de 1976, va ser la primera acció noviolenta col·lectiva contra l'energia nuclear als EUA. Molts oponents a l'energia nuclear consideraven massa radicals aquestes tàctiques. Uns dies després, quan 180 persones van cometre desobediència civil en aquell indret, els organitzadors, la Clamshell Alliance, van utilitzar l'entrenament en noviolència i l'estructura de grups d'afinitat per primera vegada. En el futur, aquests elements van arribar a ser ben coneguts i practicats arreu del moviment noviolent pel canvi social. El 30 d'abril de 1977 més de 2.400 persones, organitzades en centenars de grups d'afinitat, van ocupar l'indret. Durant els dos dies següents se'n va detenir 1.415, moltes de les quals van passar dues setmanes a la presó. Aquesta acció va inspirar el moviment antinuclear i va crear un nou model internacional per organitzar accions que consistien en entrenament per a l'acció directa noviolenta i la presa de decisions per consens en una estructura de grups d'afinitat no jeràrquica.

En realitat, la inspiració per a l'acció de Seabrook va venir d'Europa. Al començament dels anys 1970, la població d'Alemanya i França estava preocupada pels plans de construir una central nuclear a Whyl, Alemanya. Ben a prop, a l'altra banda de la frontera, a Marckolsheim, França, una empresa alemanya va anunciar la intenció de construir una fàbrica de plom a la vora del Rin. La gent que vivia a Whyl i a Marckolsheim es van posar d'acord per cooperar en una campanya transfronterera i l'agost del 1974 van fundar una organització conjunta, el Comitè Internacional de 21 Grups Ecologistes de Baden (Alemanya) i Alsàcia (França). Junts van decidir que, allà on comencessin primer les obres de construcció, ocuparien el lloc no violentament per aturar les instal·lacions.

Quan els obrers van començar a construir una tanca per delimitar la fàbrica de plom de Marckolsheim, el 20 de setembre de 1974 les dones de la zona es van situar als forats per als pals de la tanca i van aturar la construcció. Activistes ecologistes van plantar una tenda, de primer fora del perímetre de la tanca, però no van trigar a traslladar-se a dins i ocupar el lloc. El suport a la campanya provenia de molts indrets. La revista anarcopacifista alemanya *Graswurzelrevolution* havia ajudat a difondre la idea d'accions noviolentes de base. Un grup local de Friburg, Alemanya, pròxima a les instal·lacions, va presentar la noviolència activa als que s'organitzaven a Whyl i Marckolsheim. El 1974, un taller de tres dies a Marckolsheim incloïa entrenament noviolent; 300 persones van practicar jocs de rol i van planificar què havien de fer si la policia s'hi presentava.

Gent de les dues ribes del Rin –agricultors, mestresses de casa, pescadors, mestres, ecologistes, estudiants i d'altres– van erigir una «casa de l'amistat» de fusta i de planta rodona al solar. L'ocupació de Marckolsheim va continuar durant l'hivern fins al 25 de febrer de 1975, quan el govern francès va retirar el permís de construcció de la fàbrica de plom.

Mentrestant, havia començat la construcció del reactor nuclear a Whyl, Alemanya. La primera ocupació de l'indret va començar el 15 de febrer de 1975, però la policia la va aturar al cap d'uns dies. Després d'una concentració transnacional de 30.000 persones el 23 de febrer, es va iniciar la segona ocupació de les obres de Whyl. Animats per l'èxit a Marckolsheim, els activistes ecologistes, incloses famílies senceres de la regió, van continuar aquesta ocupació durant vuit mesos. Més de 20 anys de conteses judicials van posar fi als plans de construcció de la central nuclear de Whyl.

L'estiu del 1975, dos activistes nord-americans, Randy Kehler i Betsy Corner, van visitar Whyl després d'assistir a la conferència trienal de la Internacional de Resistents a la Guerra als Països Baixos. Hi van portar la pel·lícula *Lovejoy's Nuclear War*, la història del primer acte de desobediència civil contra una central nuclear als Estats Units. Van tornar al seu país portant als EUA i als qui s'organitzaven per aturar la

central nuclear de Seabrook la inspiradora història de les ocupacions de la comunitat alemanya. Va seguir més intercanvi d'informació. Durant l'ocupació de Seabrook el 1976, gent de la IRG a Alemanya es comunicava cada dia per telèfon amb la Clamshell Alliance. Els activistes noviolents alemanys havien estat emprant el consens, però l'estructura de grups d'afinitat era nova per a ells, i hi van veure un mètode excel·lent per organitzar accions.

El 1977, els activistes i formadors alemanys Eric Bachman i Günter Saathoff van fer una gira de conferències pels Estats Units, i van visitar grups antinuclears al nord-est del país i a Califòrnia, on hi havia protestes contra una central nuclear a Diablo Canyon. Activistes d'ambdós costats de l'Atlàntic van continuar aquest procés de fertilització creuada.

Les instal·lacions de Marckolsheim i Whyll no es van arribar a construir mai. Si bé un dels reactors nuclears proposats es va instal·lar a Seabrook, des d'aleshores no s'ha començat cap central nuclear nova als Estats Units. Tant Whyll a Alemanya com Seabrook als EUA van constituir fites importants per al moviment antinuclear i van estimular moltes altres campanyes semblants.

La Clamshell Alliance a Seabrook, que es va inspirar en les accions a Europa, va esdevenir al seu torn una font d'inspiració per a d'altres als EUA i a Europa. Als Estats Units, l'acció de Seabrook va inspirar la reeixida campanya per aturar la central nuclear de Shoreham, Long Island, Nova York, que ja s'havia construït en un 80%. Això va començar quan un grup d'afinitat de membres de la Lliga de Resistents a la Guerra va tornar de l'ocupació de Seabrook i va començar a organitzar-se a la seva comunitat. Uns activistes britànics que van prendre part en l'ocupació de Seabrook, juntament amb d'altres que se'n van informar a *Peace News*, van decidir fomentar aquesta forma d'organització a la Gran Bretanya, la qual cosa va donar lloc a la Torness Alliance, que s'oposava a l'últim projecte nuclear en «zona verda» en aquell país. A Alemanya, una sèrie de centrals nuclears i plantes de reprocessament de combustible nuclear es van aturar o es van tancar per causa de les protestes creixents. Al co-

mençament dels anys 1980, es van organitzar grans accions noviolentes tant a la Gran Bretanya com a Alemanya en oposició a la instal·lació de míssils de creuer nord-americans, fent servir el model de grups d'afinitat. I la història ha continuat, utilitzant grups d'afinitat en moltes accions noviolentes arreu del món (incloses les segües del 1999 a Seattle per parar les reunions de l'Organització Mundial del Comerç).

Marxes antimilitaristes internacionals (*Milan*)

La Marxa Noviolenta Internacional per la Desmilitarització (IMD) va ser un esdeveniment anual a Europa del 1976 al 1989 que va ajudar a difondre la idea d'organitzar-se per mitjà de grups d'afinitat i utilitzar l'entrenament noviolent i la presa de decisions per consens.

Vaig assistir a quatre d'aquestes marxes i vaig participar en l'organització de tres: la de 1983 a Brussel·les contra la IDEE (l'exhibició de sistemes de defensa electrònica), la del 1984 a Grebenhain (Fulda-Gap, de bloqueig de maniobres militars) i la del 1985 a Dinamarca (contra les armes nuclears).

El meu primer bloqueig va tenir lloc el 1979 a Ramstein. Estàvem organitzats en grups d'afinitat, prenent decisions per consens i amb un consell de portaveus (un portaveu de cada grup d'afinitat). Posteriorment gairebé tots els campaments, marxes i accions més grans s'han organitzat d'aquesta manera. Semblava que aquesta idea de formes no jeràrquiques d'organitzar accions noviolentes directes s'anava estenent, però també podria ser senzillament que aquest era el tipus d'esdeveniments en els quals jo triava participar.

El 1982 vaig assistir al meu primer «entrenament per a formadors», on vam aprendre més sobre el sistema de grups d'afinitat i la presa de decisions per consens. Durant la dècada de 1980 hi havia una gran demanda d'entrenaments noviolents i un dels temes habituals era «formes no jeràrquiques d'organitzar accions noviolentes directes».

Vaig trobar que el perfil intercultural de la IMD era molt apoderador i crec que molts participants van tornar a casa entusiasmats per difondre aquestes idees i formes d'organització. A més, podíem fer servir l'atractiu d'un esdeveniment internacional per captar més gent i gent diferent que com hauria succeït amb un acte organitzat només en l'àmbit local.

En aquestes marxades també vam connectar temes relacionats. Per exemple, vaig aprendre sobre la teràpia Gestalt com una manera de confrontar patrons personals que limiten la nostra creativitat. Això passa avui dia amb les accions / els campaments del G8. Un reporter va comentar que «potser la repercussió política més forta d'aquests temps tindrà lloc quan aquests homes i dones joves tornin a casa seva, a la seva vida “normal”, transformats per aquesta experiència, apoderats i educats per les accions que han fet i pel suport que han donat i han rebut».

Una bona experiència és com una llavor que descansa un temps en terra fèrtil i després creix, fins a convertir-se potser en una mosca bonica o una planta nutritiva. En el meu cas –i crec que en el de molts d'altres– la IMD va plantar aquestes llavors.

Xile: les idees de Gandhi van encoratjar la gent a desafiar la dictadura xilena (*Roberta Bacic*)

L'11 de setembre de 1973 la junta xilena, amb el suport de la CIA i l'administració Nixon, va enderrocar el govern democràticament elegit del president socialista Salvador Allende. Priscilla Hayner, al seu llibre *Unspeakable Truths, Confronting State Terror and Atrocity* (2001), esbossa el devastador efecte de la dictadura resultant: «El règim es va adherir a un anticomunisme virulent per justificar les seves tàctiques repressives, les quals incloïen detencions massives, tortura (l'estimació del nombre de persones torturades va de 50.000 a 200.000), assassinats i desaparicions». La dictadura va assassinar, torturar i enviar a l'exili milers d'oponents polítics i idealistes.

En aquestes condicions, com a conseqüència de les amenaces i del terror, un silenci de mal averany planava sobre Xile. Alguns ens preguntàvem si les idees de Gandhi sobre el poder de la noviolència podien ajudar en la lluita per desafiar el terror. (La noviolència es refereix a la filosofia i l'estratègia de la resolució de conflictes, un mitjà per combatre la injustícia, i –en un sentit més ampli– un estil de vida, desenvolupat i emprat per Gandhi i pels seus seguidors arreu del món. La noviolència és una acció que no practica ni autoritza la injustícia.)

Proclamant la veritat

Alguns de nosaltres vam decidir inspirar els altres perquè es manifestessin contra la dictadura «proclamant la veritat». Afrontàvem un sofriment doble: l'angoixa que comportava suportar la violència de la dictadura i el patiment causat per la por que ens silenciava. Era insuportable no cridar mentre aquells que estimàvem eren assassinats, torturats i fets desaparèixer. S'imprimien pamflets i fullets clandestins. A la nit es pintaven a les parets eslògans que denunciaven les violacions de drets humans, amb greu risc per a la pròpia seguretat. Subjacent a aquestes accions hi havia el principi de la noviolència activa: per tal com la injustícia existeix, el primer que hem de fer és denunciar-la, o altrament en som còmplices. Les accions clandestines van contribuir a difondre el principi de dir la veritat i actuar en conseqüència. Però, tot i els riscos, havíem d'anar més enllà de les protestes clandestines: havíem de traslladar les protestes contra la junta xilena a l'esfera pública.

Activant el moviment públic contra la tortura

José Aldunate, un sacerdot jesuïta que va esdevenir el líder del moviment contra la tortura Sebastián Acevedo a Xile, diu en les seves memòries: «Un camarada va venir i ens va exposar el fet (de la tortura). Vam aprendre sobre la tortura i sobre les dinàmiques de la noviolència. Vam veure una pel·lícula sobre Mahatma Gandhi. Jo estava més motivat per [protestar contra] la pobresa, però em vaig sotmetre a la disciplina del grup. Vam de-

liberar i vam decidir emprendre una manifestació noviolenta per denunciar la tortura (...), per trencar les barreres del silenci i l'ocultació respecte a la tortura; teníem l'obligació de denunciar-la en públic. Havíem de sacsejar la consciència de la població».

El 14 de setembre de 1983, deu anys després que el règim prengués el poder, el moviment contra la tortura va néixer en una acció davant de la seu del Centre Nacional d'Investigació a Santiago. Unes 70 persones van tallar el trànsit i van desplegar una pancarta que deia «Aquí s'hi tortura». Van cridar les seves denúncies i van cantar un himne a la llibertat. El grup va tornar a aquest mateix escenari per denunciar els crims del règim contra la humanitat almenys un cop al mes fins al 1990. El moviment es limitava a denunciar la tortura. Deixava a altres entitats la missió d'investigar i fer declaracions.

Per tal d'actuar, havíem de desafiar públicament les disposicions de l'estat d'emergència que la junta havia decretat per aterrir la població. Havíem de superar la nostra sensació d'impotència, d'aïllament i de por. Però també havíem d'adoptar algunes mesures de seguretat. El moviment no tenia lloc de reunió, ni secretaria ni infraestructura. Es trobava als carrers i a les places quan era el moment d'actuar. No tenia llista de membres. Els participants venien per invitació personal, per tal com el moviment havia d'evitar la infiltració de la policia secreta i d'altres institucions repressives. Es passaven instruccions d'unes persones a les altres. Els participants bàsicament rebien formació en el decurs de les mateixes accions, les quals valoràvem sobre el terreny.

Els participants feien front a sancions legals i il·legals quan eren detinguts i processats, com passava sovint. Gasos lacrimògens, assots, detencions i judicis eren pràctiques de represàlia comunes que s'utilitzaven contra els manifestants. La tortura era també una possible conseqüència de ser detingut. No solament s'exposaven a aquestes sancions els participants en el moviment Sebastián Acevedo, sinó també els reporters i els periodistes que volien informar de les accions i de les qüestions que posaven al descobert. Algunes d'aquestes accions van arribar a aplegar

fins a 300 participants. En total van participar-hi 500 persones. Hi havia cristians i no cristians, sacerdots, monjos, gent dels barris baixos, estudiants, persones grans, mestresses de casa i membres de diversos moviments de drets humans: gent de tota classe, ideologia i forma de vida.

L'objectiu principal era posar fi a la tortura a Xile. Els mitjans triats van ser sacsejar les consciències i despertar la consciència de la nació fins que el règim renunciés a la tortura o el país es desempallegués del règim. El 1988, després d'una campanya generalitzada contra la intimidació, la campanya noviolenta «Chile Sí, Pinochet No» va ajudar a derrotar, amb gran consternació de Pinochet, un plebiscit concebut per ratificar el seu govern. Els esforços per suprimir la cultura de la impunitat que va sorgir durant els anys de Pinochet i per contribuir al procés de reconciliació nacional continuen, però la protesta noviolenta va proporcionar un mitjà important, entre d'altres, per enderrocar la dictadura.

Israel: el New Profile aprèn de l'experiència dels altres (*Ruth Hiller*)

A mitjan de la dècada de 1990 hi havia una nova consciència política a Israel. Cada cop més gent s'oposava a la presència d'Israel al Líban i a la pèrdua de vides israelianes. Alguns desconfiaven de la incursió del govern en terres palestines. Les manifestacions tenien lloc cada dia, sobretot als encreuaments de les carreteres principals, per pressionar Israel perquè sortís del Líban. Uns quants grups encapçalaven els moviments de base d'aquella època: Four Mothers, Mothers and Women for Peace i Dones de Negre.

El meu fill havia decidit negar-se a fer el servei militar, i jo m'hi havia de comprometre més. Vaig començar a buscar persones que examinessin les coses de manera crítica, esperant trobar un grup de suport. Tenia un veí que era activista social; vam començar a assistir a les manifestacions que es feien en una cruïlla situada a prop de casa. Allà vaig

sentir una dona que interpel·lava la multitud perquè es comprometés encara més. L'endemà li vaig trucar. Em va parlar d'un grup d'estudi que havia començat a reunir-se un cop al mes. Aquest grup era format per dones blanques (d'origen europeu en comptes de mizrahi, etiòps o israelianes palestines) de classe alta i mitjana, la majoria com jo, que buscaven la manera de concebre el canvi juntes. Algunes ja eren actives en el moviment per la pau; algunes havien perdut familiars a la guerra.

En el grup vaig aprendre a mirar les coses amb un ull crític i feminista. Rela Mazali, escriptora feminista i activista en els moviments per la pau i de drets humans durant molts anys, feia de dinamitzadora. Portava materials que analitzàvem per entendre per què les coses són com són. Per què és Israel una potència militar? Per què hi ha tanta discriminació a Israel? Quines semblances hi ha entre la piràmide de poder de l'exèrcit i la vida civil a Israel? Què és la persecució? Quins són els rols de les dones i les mares? Què és l'heretatge jueu i quin paper té avui a Israel? (I molts altres temes relacionats.)

Parlàvem de moviments eficaços dels quals podíem aprendre. Ens vam fixar en dos grups sud-africans diferents però relacionats que treballaven per posar fi a l'apartheid. Són exemples importants del poder de grups petits que treballen en un moviment en espiral i guanyen força.

Vam estudiar la Campanya per l'Abolició del Reclutament Militar a Sud-àfrica, llançada per diversos grups d'objectors de consciència el 1983 per oposar-se al reclutament al servei de l'apartheid. El 1985, després del desplegament de tropes blanques a pobles negres, el nombre de reclutes que no van respondre a les crides al servei militar va augmentar un 500 per cent (extret d'una crònica breu a www.wri-irg.org/co/rtba/southafrica.htm). Vam debatre la Campanya d'Abolició del Reclutament Militar per mitjà de l'estudi i la investigació de Rela en les seves contínues lectures sobre desmilitarització, primer mitjançant el llibre de Jacklyn Cock *Women & War in South Africa*. Després vam continuar amb un intercanvi de correus electrònics amb ella i altres dones.

També vam estudiar el Black Sash Movement, un grup de dones blanques noviolentes que usaven la seguretat de la seva situació de privilegi per desafiar el sistema d'apartheid. Exhibien faixa negra per expressar la seva indignació pel sistema racista. Les lligaven a arbres, pals o antenes de cotxe, a qualsevol lloc on tothom les pogués veure. Vam intentar utilitzar una faixa taronja semblant a la negra que s'emprava a Sud-àfrica, i les lligàvem allà on podíem. Però no va arribar a tenir èxit; en aquell moment no va funcionar. (El Black Sash Movement havia estat una inspiració per a les Dones de Negre, un grup que es va fundar a Israel el 1987.)

Però vam trobar un altre aspecte de la seva tasca molt útil. Mentre llegíem sobre això, també ens vam assabentar d'unes dones sud-africanes, una de blanca, una de negra i una d'origen indi, que el 1999 van dinamitzar un seminari que va aplegar dones israelianes d'esquerra. Els sud-africans no es podien congrega en grups de més de tres persones. Per tant, es reunien en grups de tres, i després una d'elles es trobava amb dues persones més. Les sud-africanes treballaven en aquest moviment circular i feien servir aquesta manera més profunda d'establir contactes per difondre el seu missatge i entaular diàlegs sobre com posar fi al reclutament. Vam aprendre lliçons importants: és qüestió de parlar amb la gent, no d'engegar sermons. Encara que trobeu algú que només està d'acord amb vosaltres en una cosa, treballeu en això. Una amb una, o una amb un grup molt reduït, és més efectiu. Organitzar requereix molta energia. La vida quotidiana és dura; costa molt ser activista. Però esmerçar temps en aquest tipus de procés pot ser profund i efectiu.

«Per al nostre primer dia d'estudi obert a l'octubre del 1998 —recorda Rela— vaig escriure els principis més importants formulats i seguits per la Campanya d'Abolició del Reclutament Militar i vaig fer una breu xerrada en què proposava també possibles similituds i diferències tal com jo les veia. Vam tornar a aquestes qüestions de tant en tant en diversos moments de les nostres reunions, debats, organització, etc.» Mirant enrere, ens adonem que aquesta va ser la nostra reunió fundacional. No tractà-

vem de fundar un moviment. En realitat volíem ajuntar-nos per aprendre. Els esdeveniments d'aquell dia i el fet que més de 150 persones compareguessin per debatre i aprendre van deixar clar que hi havia gent amb la qual podíem treballar.

El fet que el meu fill sigui pacifista pot haver estat un factor important en els debats del nostre grup sobre la qüestió del reclutament i el dret a la llibertat de consciència. Algunes creien que l'objecció de consciència era massa radical i més endavant van deixar el grup. Però unes 12 de les 30 dones inicials que havien estat membres del que s'havia convertit en dos grups d'estudi encara avui són actives al New Profile. L'agost del 2000, el New Profile va debatre la posada en marxa d'una campanya d'abolició del reclutament militar. Però un mes després va començar la intifada, la qual cosa va fer descarrilar la idea. Tot just hi tornem ara amb la nostra nova campanya «Pensar abans d'allistar-se». El New Profile entén el reclutament com una part de la militarització d'Israel. Tot i que l'ocupació s'acabés, encara hem de desmilitaritzar la societat israeliana.

El New Profile ha mantingut un equilibri entre aprenentatge i actuació. Tenim dies d'estudi intern a més de sessions obertes. Tenim cercles d'aprenentatge de cinc a set cops l'any. De vegades ens centrem en una qüestió molt concreta durant la nostra sessió plenària mensual. Acostuma a fer-se sense conferenciants convidats i se centra en diversos aspectes del que es pot convertir en una base per a l'acció. Però per a dies d'estudi diferents i cercles d'aprenentatge podem convidar conferenciants. De vegades la dinamitzadora és algun membre del grup que ha après sobre un tema concret o és experta en la matèria. Volem descobrir més i aprendre'n col·lectivament; el New Profile no és jeràrquic. Hem continuat sent una organització activa, després de treballar durant deu anys sense un consell directiu. No s'ha fet mai res sense ajuda ni sense anàlisi. Res no canvia de la nit al dia; per fer que es produeixi un canvi de veritat, hem de ser persistents. El nostre estudi dels moviments efectius ho va deixar clar.

(Vegeu també «Un exemple de vinculació de pau i qüestions de gènere», p. 34.)

Turquia: construint una cultura noviolenta (Hilal Demir i Ferda Ülker)

Antecedents

Militarisme i patriarcat estan profundament arrelats en la cultura turca. En l'actualitat, la guerra al sud-est es basa en la discriminació ètnica contra els kurds, si bé es qualifica oficialment com una «guerra contra el terrorisme». Qualsevol intent de posar en dubte el militarisme s'entén com a traïció. Les persones més afectades per les conseqüències negatives de la violència són principalment les dones, els infants i la gent gran, com també les minories religioses, ètniques i polítiques. La violència està tan internalitzada en la societat turca que les perspectives alternatives han esdevingut impensables, fins i tot entre aquells qui normalment posen en dubte la jerarquia i promouen la llibertat i la igualtat.

La influència de l'exèrcit es pot veure en els exemples següents:

- Només després d'haver fet el servei militar es considera un home com un home «de veritat».
- El Consell de Seguretat Nacional (inclosos els caps de l'Estat major) va impedir el 1997 que els guanyadors de les eleccions formessin govern («el cop d'Estat postmodern»).
- Poder econòmic: la companyia de serveis financers de l'exèrcit turc, OYAK, és un dels inversors més poderosos de Turquia.
- Les enquestes d'opinió demostren que l'exèrcit és la institució que més confiança inspira en la gent.

L'exèrcit sota el comandament de Mustafa Kemal va fundar la república turca el 1923, després de l'esfondrament de l'imperi otomà. Els principis de Kemal continuen sent fonamentals per a l'Estat, reflectits en el codi penal, el manteniment d'un exèrcit poderós i la creença en la indivisibi-

litat de la nació. Això genera actituds repressives. Poca gent considera que el domini de l'home sobre la dona sigui un problema, i generalment s'accepta la violència física contra els subordinats, els presos i dins de la família.

Inicis

El terme *noviolència* es va emprar per primer cop en els principis de l'Associació de Resistents a la Guerra d'Esmirna (IWRA per la sigla en anglès) el 1992. Dins d'aquesta associació, la violència va ser sempre un tema de debat, sobretot com trobar maneres pràctiques de viure noviolentament en una cultura violenta. Primer vam utilitzar l'entrenament en noviolència per preparar-nos per a les visites a la presó quan un membre del grup, Osman Murat Ülke, va ser empresonat per objecció de consciència. Al començament ningú de fora no ens va venir a trobar per parlar de noviolència. Ara hi ha més interès, tot i que l'Associació de Resistents a la Guerra es va dissoldre el 2001 per l'esgotament dels seus membres.

El compromís amb la noviolència de la IWRA ens posava en marcat contrast amb altres grups d'esquerra que no es prenen el nostre enfocament seriosament i consideraven la noviolència com un recurs feble i ineficaç. Implicàvem sobretot activistes antimilitaristes, anarquistes i feministes. Potser el millor acolliment de la noviolència venia del moviment de lesbianes, gais, bisexuals i transsexuals (LGBT), que tot just començava a estructurar-se i adoptava mètodes noviolents.

En aliances polítiques, la nostra interacció més fructífera va tenir lloc amb el moviment de les dones. Quan vam començar, vam fundar un grup de dones feministes i antimilitaristes anomenat *Feministes Antimilitaristes*, que intentava contactar amb grups de dones. Malgrat alguna decepció inicial, vam arribar a moltes dones independents i vam començar a muntar sessions de formació amb organitzacions de dones. Aquest canvi d'actitud tenia a veure amb canvis/transformació dins del moviment de les dones, concretament amb el desig de fer les coses a la seva manera en comptes de seguir les directrius tradicionals de l'es-

querra. Posar en dubte la violència es va convertir en una prioritat per a les dones, i la noviolència semblava oferir una resposta. A mesura que més dones buscaven l'apoderament personal, la nostra cooperació amb elles i amb els grups de dones s'enfortia.

El grup polític més pròxim va ser el moviment d'objecció de consciència perquè es basava en els esforços dels activistes que treballaven per promoure la noviolència. Si bé aquesta associació continua vigent, creiem que una tendència individualista dins del moviment fa que el debat de la noviolència sigui menys efectiu. Tot i que la majoria dels objectors de consciència turcs són resistents totals (és a dir, rebutgen tant el servei militar com el servei substitutori civil), l'actitud del moviment respecte a la noviolència és de vegades equívoc, sobretot a causa del suport que els objectors de consciència reben del moviment kurd i dels grups d'esquerra.

La Iniciativa de Formadors Noviolents d'Esmirna

La Iniciativa de Formadors Noviolents d'Esmirna (INTI per la sigla en anglès) es va fundar inicialment com una part de la IWRA amb el suport addicional d'altres. La nostra tasca va rebre el suport i va millorar en qualitat gràcies a la cooperació amb formadors alemanys, la qual va incloure cursos de formació a Kurve Wustrow, a Alemanya; una formació internacional per a formadors organitzada a Foca, Turquia, l'abril del 1996, i l'acompanyament de dos formadors alemanys que van viure a Esmirna del 1998 al 2001.

Quan la IWRA es va dissoldre el desembre del 2001, la iniciativa dels formadors va continuar, organitzant tallers a Esmirna i arreu del país on ens convidaven, com ara Diyarbakir, a la regió «conflictiva» del sud-est. Avui dia cinc formadors –quatre dones i un home– treballen bàsicament com a voluntaris, i perceben només les despeses de desplaçament, tot i que de vegades tenim diners per pagar un coordinador amb dedicació parcial. El juny del 2006 vam encetar un curs de formació per a formadors amb 20 participants d'arreu del país.

L'objectiu de la INTI és potenciar i establir els principis i les estructures de la noviolència com una alternativa al militarisme, el nacionalisme, la jerarquia i el patriarcat. Les nostres activitats públiques van començar organitzant manifestacions i seminaris sobre la noviolència i l'objecció de consciència, editant pamflets (tot i que la policia va confiscar alguns dels nostres treballs a les impremtes) i buscant la cooperació internacional. En el camp de la formació hem treballat amb activistes de grups extraparlamentaris, de drets humans, de dones i LGBT, i de partits polítics. A més, el grup ha cooperat amb el Centre de Drets Humans de l'Associació d'Advocats d'Esmirna per formar advocats i policies en qüestions de drets humans. En general, els temes de què es tracta en la nostra formació inclouen la creació d'estructures no jeràrquiques per a tasques polítiques de base i d'oposició, la presa de decisions per consens, el debat sobre les estructures militaristes dins la societat (partint de la família) i les alternatives noviolentes. Les conductes i les accions individuals dels participants són sempre el punt principal i bàsic dels nostres tallers. Reflexionem sobre anàlisis teòriques i experiències pràctiques de noviolència i accions noviolentes (començant per Henry David Thoreau i Mohandas Gandhi fins a exemples actuals). Hi incloem reflexions sobre plantejaments anarquistes sobre la noviolència, el «Teatre dels Oprimits» d'Augusto Boal i les estratègies noviolentes de Gene Sharp.

El nostre grup creu que és possible eliminar tota mena de desigualtats, discriminació i, per tant, violència i desenvolupar accions i mètodes noviolents per al canvi social i polític. Així doncs, partint del principi que «la noviolència no és una aspiració per assolir en el futur, sinó el mitjà per assolir aquest objectiu», el nostre grup va començar a posar en dubte pràctiques de la vida diària que poden semblar neutrals. Durant més de deu anys el nostre grup ha estat aprenent, practicant i ensenyant els mitjans i els mètodes de la noviolència, una actitud envers la vida que ara desenvolupem com un principi vital.

En primer lloc, oferim sessions formatives introductòries d'un dia per a diverses organitzacions i per a activistes individuals que posen

en dubte la violència dins dels seus programes. Segon, oferim sessions d'entrenament sobre temes concrets sol·licitats per grups a partir de les seves necessitats, com ara prejudicis, resolució de conflictes, comunicació i sexisme. Tercer, treballem per oferir una sessió intensiva d'una setmana d'entrenament per a formadors amb persones que han pres part en les dues primeres sessions formatives i que volen ser formadors; això va respondre a una demanda cada cop més gran d'aquest tipus de mòdul. Des del 2002, hem dirigit la primera i la segona parts de la formació amb diversos grups, treballant amb dones, el col·lectiu de LGBT i grups de drets humans, ecologistes, pacifistes i antimilitaristes d'Esmirna, Ankara, Antalya, Adana i Diyarbakir.

Les persones que van participar en les nostres primeres dues sessions de formació i volien ser formadors ja havien començat a posar en dubte la violència i havien intentat incorporar mètodes noviolents a les seves institucions i a les seves pràctiques individuals. Tot i així, entenien que els mancaven informació i experiència sobre l'acció noviolenta. Per exemple, a Diyarbakir vam copsar la necessitat d'aprendre sobre el desenvolupament de solucions noviolentes per a activitats fonamentals (com els assassinats «per honor», la violència contra les dones, etc.). Els participants necessitaven apoderament per a la seva tasca i una major capacitat per fer servir la noviolència per trobar solucions noves als problemes vigents.

Som conscients que és impossible cobrir tots els principis de la noviolència en una setmana d'entrenament. Una de les solucions que vam trobar va ser continuar el diàleg i buscar possibilitats per a reunions futures de supervisió i realimentació. A més, durant la nostra tercera sessió d'entrenament, tenim la intenció de crear una xarxa entre els formadors d'arreu de Turquia i d'establir uns principis operatius per a aquesta xarxa. Aquest plantejament d'una xarxa de formadors garantirà que el nostre diàleg sigui sostenible i ens permetrà continuar compartint coneixements i experiència entre els formadors en noviolència i difondre l'entrenament noviolent en col·laboració tant en l'àmbit local com nacional.

Els nostres objectius

Aspirem a millorar i enfortir la cultura de la democràcia i els drets humans introduint el concepte de *noviolència*, a posar en dubte la cultura de la violència (la qual té un caràcter militarista i patriarcal a Turquia) per tal de sembrar les llavors d'una cultura noviolenta, i a crear consciència de la lluita contra la discriminació en tots els àmbits. L'entrenament permetrà als formadors treballar per a aquests fins adquirint experiència pràctica i augmentant la seva capacitat per dinamitzar els propis grups de formació.

Campanyes noviolentes

Examinant exemples de campanyes noviolentes a Turquia, podem dir que aquestes activitats no s'han organitzat d'una manera noviolenta del tot. Si bé la noviolència era un dels principis fonamentals, determinades organitzacions mancaven d'algunes de les qualitats d'una acció veritablement noviolenta, com ara preparar-se per a l'esdeveniment amb entrenament en noviolència. Una de les campanyes més llargues en aquest sentit va ser el Festival Militourism. Aquest festival, que se celebra cada any pel 15 de maig (el Dia Internacional de l'Objecció de Consciència), consistia a visitar símbols militaristes destacats a diverses ciutats, organitzar actes alternatius i declaracions d'objecció de consciència. Una altra va ser la campanya «Li fem front», dirigida a assimilar la guerra que es desenvolupa a Turquia. Es va estendre durant un any sencer, amb accions importants cada tres mesos. L'objectiu era impedir que la gent fes cas omís d'aquesta guerra a través de l'ús de mitjans noviolents com el teatre al carrer. Una altra acció noviolenta va ser el Dia de l'Arròs, celebrat a Ankara, el centre de l'administració oficial, i concretament davant d'una caserna militar. Ens hi vam congreguar per dir «existim, som aquí». Com a activistes que subvertíem els rols socials en les nostres activitats, vam utilitzar el símbol del Dia de l'Arròs per potenciar la solidaritat entre grups i posar fi a la nostra invisibilitat. A més d'aquestes activitats principals, es van mobilitzar organitzacions i accions més petites amb objectius polítics a curt termini.

Les aplicacions del «Teatre dels Oprimits» d'Augusto Boal

Dos llibres d'Augusto Boal s'han traduït al turc i diverses revistes han parlat de la seva obra i del «Teatre del Oprimits». Generalment fem servir els seus mètodes en les sessions de formació en noviolència, sobretot el «teatre escultura» i la «dramatització simultània». També els utilitzem en la nostra vida personal. Les tècniques de Boal ofereixen respostes senzilles i creatives a situacions estereotipades; per exemple, si algú us mira com si fóssiu un objecte sexual, per què no us furgueu el nas?

Teatre escultura (o teatre imatge)

Aquest mètode empra el llenguatge corporal per explorar conceptes. Es demana als participants que «esculpeixin» el seu cos (o els dels altres) per expressar una idea. Després s'ajunten en un grup per formar una «escultura» o imatge de grup. Hem explorat conceptes com la *guerra* i la *pau*; per exemple, fent servir la forma dels cossos dels participants i la seva relació entre ells per expressar diversos aspectes de conflicte en les dinàmiques de la guerra. També demanem al grup que «dinamitzi» l'escultura col·lectiva de la guerra per transformar-la en pau. Això estimula un ambient agradable i actiu en el qual es pot parlar dels obstacles que afrontem durant la transició de la guerra a la pau.

Teatre fòrum (o dramatització simultània)

Un mètode consisteix a representar un guió en el qual passa alguna cosa que es vol evitar o canviar. Després es torna a representar el guió; els membres del públic poden interrompre l'escena, cridant «congela't» i fent suggeriments sobre alguna cosa que un dels personatges pot fer d'una manera diferent. Llavors la persona que ha cridat representa el paper d'aquell personatge i posa a prova la idea. Hem utilitzat això amb grups de fins a 20 dones emprant una escena d'assetjament sexual en una parada d'autobús o durant el trajecte. Es pregunta a les participants: «Què pot fer per impedir l'assetjament?». Quan una persona ofereix un suggeriment, entra

en escena per posar a prova la idea. Nosaltres, personalment, practiquem la línia d'acció que hem après d'aquest estudi i compartim l'experiència amb altres grups i persones. (Vegeu l'exercici «Teatre fòrum», p. 173.)

Teatre invisible

És una representació que es fa al carrer o en algun indret inesperat en comptes d'un teatre. Un bon lloc d'Esmirna on dur-la a terme és al ferri, sobretot a l'hora punta. Un 25 de novembre –el Dia Internacional contra la Violència de Gènere– vam representar l'escena d'un home que assetjava una dona. Uns altres membres del nostre grup es van barrejar amb els passatgers i van iniciar un debat, i al final del curt trajecte amb el ferri van explicar que l'assetjador representava un paper i en realitat era un amic nostre, però que les dones fan front a aquesta situació cada dia. Després de la nostra segona experiència de teatre invisible, vam convidar els passatgers a una roda de premsa posterior. Algunes dones que hi van assistir van voler mantenir-se en contacte. Una vegada vam fer teatre invisible sobre infants i violència, però quan vam acabar un participant es va queixar que l'havíem sotmès a una dramatització molesta contra la seva voluntat.

Teatre diari

Aquest mètode s'utilitza generalment durant accions al carrer, sobretot quan es fan declaracions a la premsa o peticions contra violacions de drets humans. Brinda una oportunitat per captar l'atenció de la gent. Vam fer el nostre propi diari, que semblava un rotatiu turc normal i corrent, i el vam llegir al públic dalt d'un escenari. Vam emprar aquesta tècnica per exposar al públic i cridar l'atenció sobre una realitat de la nostra vida quotidiana: que encara hi ha guerra i que, si bé els mitjans de comunicació no se'n fan ressò, cal que en siguem conscients.

Epíleg

Encara que sovint ens han marginat al llarg de la breu història de la no-violència a Turquia i no hem estat tan efectius com ens hauria agradat, ens

estem fent més visibles gràcies a les aliances forjades amb els moviments de dones i LGBT. Hi ajuda el fet que el debat sobre l'objecció de consciència ha començat a arribar a l'esfera pública. Les peticions creixents de diferents grups polítics per incorporar la formació i els mètodes noviolents als seus programes confirmen aquesta tendència.

Per a més informació sobre el «Teatre dels Oprimits», visiteu www.theatreoftheoppressed.org.

Corea del Sud: reptes i assoliments de treballar amb la noviolència (Jugmin Choi)

No fa gaire temps, els moviments socials coreans van començar a utilitzar el concepte *forma de lluita noviolenta*. Tot i així, molts activistes socials tenen una visió negativa de la noviolència, com una forma de lluita feble, passiva i no resistent, en part a causa de la nostra història.

Durant més de 30 anys després de l'ocupació colonial japonesa i posteriorment la guerra de Corea, un règim militar autoritari va governar Corea del Sud. El règim responia a les creixents aspiracions a la llibertat i la democràcia amb terrorisme armat, i per això algunes persones es van armar, tot parlant de *violència resistent*. En l'actualitat, l'Estat encara fa servir la violència, sobretot contra els activistes, però cada cop més activistes comencen a acceptar que hi ha una forma de lluita noviolenta.

Hi ha hagut algunes formes de resistència noviolenta des dels anys 1980, com la dels estudiants que s'oposaven a ser enviats a la frontera septentrional, els soldats que denunciaven la violència que van patir durant el servei militar i els civils que protestaven dels interrogatoris de les patrulles policials. No obstant això, el concepte de *noviolència* es limitava a un mitjà de resistència.

Ara diuen que els objectors de consciència al servei militar obligatori són els primers pacifistes sincers a Corea que veuen la noviolència com una filosofia de vida. Han defensat el dret a rebutjar ordres excessives de

l'Estat (quan el nacionalisme i el militarisme són dominants) i han apel·lat a la bondat essencial de la gent, tot demanant-li que posi en dubte els fonaments de l'exèrcit, les armes i la guerra. La gent es va commoure profundament en veure objectors de consciència disposats a complir 18 mesos de presó en lloc de prendre les armes. Han arribat a conèixer el significat de l'acte d'objecció de consciència, tot presenciant les contínues guerres provocades pels EUA i Israel.

El grup de treball per a l'objecció de consciència a Corea se centra ara a proporcionar l'assistència necessària, com ara assessorament jurídic i psicològic, als qui es preparen per objectar i també difondre informació sobre l'objecció de consciència per mitjà d'activitats molt diverses, com ara rodes de premsa, fòrums, campanyes i accions directes. El nombre d'objectors de consciència a Corea encara és baix, i les exigències per a aquells qui fan una declaració d'objecció de consciència donen a entendre que necessiten suport.

El moviment d'objecció de consciència no té una posició clara respecte a l'acció noviolenta. Per exemple, el 2003, quan Kang Chul-min va declarar la seva objecció de consciència mentre complia el servei militar, hi va haver opinions contradictòries sobre la conveniència d'organitzar una seguda en solidaritat amb ell. Van sorgir debats semblants respecte als estudiants universitaris que feien declaracions d'objecció de consciència abans que els cridessin al servei militar. Molts no veuen l'objecció de consciència com una forma d'acció noviolenta directa que hauria de connectar amb altres formes d'acció directa.

Altres grups que adopten el pacifisme noviolent com una filosofia de principis van tenir un paper important en la lluita contra l'ampliació de la base militar nord-americana a Pyeongtaek. Van usar diverses tàctiques, entre les quals formes imaginatives d'acció noviolenta directa que contrastaven notablement amb mètodes de lluita anteriors. Alguns activistes van decidir formar un «poble de pau», ocupant edificis abandonats per fer lloc a la base i renovant-los com a biblioteca, cafeteria i casa d'hostes, on van exposar obres d'art donades per artistes. Quan les excavadores, escortades per policia antiavalots armada i forces de seguretat privada (sicaris), van

arribar per enderrocar els edificis que quedaven al poble, els habitants i els seus partidaris van aconseguir inicialment aturar l'enderroc pujant a les teulades, lligant-se a les cases i seient davant de les excavadores. Però a mesura que les forces del govern augmentaven en nombre –d'un contingent de 4.000 homes el març del 2006 a 22.000 el setembre–, centenars de vilatans i partidaris van ser detinguts o van resultar ferits. Tot i això, la gent encara va intentar conrear els camps sota l'ocupació militar, fins que hi van renunciar el febrer del 2007. L'última vetlla amb espelmes com a protesta va tenir lloc el març del 2007; el mes següent vilatans i partidaris hi van tornar per enterrar-hi una càpsula del temps marcada amb un banderí que deia *Tornada*.

La comunitat de pau de San José de Apartadó, Colòmbia: una lliçó de resistència, dignitat i valentia

(Rubén Darío Pardo Santamaría)

Fundada el 1997, la comunitat de pau de San José de Apartadó va néixer en unes condicions adverses per a la resistència noviolenta. Aquesta comunitat es troba situada en una zona d'Uraba, Colòmbia, on hi ha en joc importants interessos econòmics i on s'entaula un conflicte armat entre la guerrilla (les FARC), les forces estatals i els paramilitars (sovint confabulats amb l'Estat). És una zona on s'ha fet servir el terrorisme polític, els assassinats i la intimidació per eliminar líders i activistes. La mateixa comunitat de pau és formada per gent desplaçada, persones els pares i els avis de les quals també van ser víctimes de la violència. Al llarg de la seva existència, la comunitat de pau ha fet front a campanyes per desacreditar-la des de les més altes esferes del govern nacional i els mitjans de comunicació, sobretot sota la presidència d'Álvaro Uribe.

La comunitat de pau té més de 1.000 membres, tot i que uns 150 han estat assassinats per les forces de seguretat de l'Estat, els paramilitars o les FARC.

Cap a una estratègia de resistència civil

El que va començar com una necessitat urgent de trobar alternatives pràctiques per a la població desplaçada s'ha convertit en un projecte que ofereix una alternativa al model de societat actual. Té tres dimensions:

- Resistir a la guerra i al desplaçament forçat, establint un mecanisme per protegir els civils en un context de fort conflicte armat.
- Establir una base sostenible per a la cohesió de la comunitat, incloent-hi el desenvolupament d'alternatives econòmiques holístiques i ecològiques.
- Bastir la pau en l'àmbit personal quotidià de relacions noviolentes i en àmbits polítics condemnant l'ús de la violència i donant suport a una solució política negociada al conflicte armat, i mitjançant la difusió, tot estenent la idea de les zones de pau i oferint orientació a altres comunitats locals.

Estratègia econòmica

Una zona de guerra no té un proveïment normal d'articles de primera necessitat. Per tant, la comunitat ha de produir-se el seu propi menjar; coopera amb grups de comerç just per comercialitzar coca i plàtans. A més, ha organitzat reunions i cursos (sota el títol Universitat Pagesa o Universitat de la Resistència) per compartir informació sobre formes ecològiques d'agricultura.

Estratègia política

L'aparició de la comunitat de pau ha estat un desafiament radical a aquells qui pretenen dominar el territori, sobretot els actors armats de l'Estat, els paramilitars i la guerrilla. Per tal de sobreviure, la comunitat ha d'establir relacions que d'una banda redueixin la pressió sobre la comunitat de pau i de l'altra enforteixin la seva resistència mitjançant l'establiment de relacions en l'àmbit local, nacional i internacional.

Cohesió del grup

La declaració fundacional de la comunitat de pau exposa els principis de desmilitarització i neutralitat que representen el denominador comú del grup. El fet de signar aquesta declaració constitueix una força unificadora per al col·lectiu.

La formació ha estat indispensable per a la comunitat. De primer, en la preparació per fundar el grup, es van fer tallers amb gent desplaçada i possibles membres. Ara el comitè de formació se centra internament a reforçar el coneixement i el compromís amb els principis de la comunitat, analitzar la seva situació i valorar tot el procés de resistència civil. Imparteix habilitats de resolució de conflictes dins del mateix col·lectiu i es proposa enfortir la determinació dels membres de la comunitat a no allistar-se a cap grup armat. El comitè de formació treballa no solament amb les famílies, els coordinadors i els grups de treball de la comunitat, sinó també amb altres famílies de la regió.

Protecció

La comunitat participa en activitats per reduir el risc de violacions de drets humans dels seus membres i per enfortir el mateix procés de resistència civil. Això comporta:

- Documentar i denunciar públicament les infraccions perpetrades per tots els actors armats.
- Identificar els espais de la comunitat plantant cartells que declarin els seus principis.
- Divulgar informació mitjançant publicacions petites, vídeos, reunions nacionals i internacionals al seu territori, gires nacionals i internacionals i el seu web.
- Elevar peticions al govern de la nació i cada cop més als organismes internacionals, la qual cosa ha donat lloc de vegades a sentències favorables com ara restriccions a l'ajuda militar nord-americana i el procés de soldats acusats d'assassinar líders de la comunitat el febrer del 2005.

- Acompanyament de protecció: les Brigades Internacionals de Pau acompanyen regularment els transports que arriben i surten de la comunitat, mentre que altres grups internacionals, entre els quals Fellowship of Reconciliation dels Estats Units, donen suport a pràctiques a la comunitat, per exemple treballant a l'escola.

Proposta de noves zones neutrals

A diferència de les «zones segures» creades de comú acord entre les forces armades, a la comunitat de pau la mateixa població civil ha decidit crear un espai físic i de protecció social per als qui no participen en la guerra. Les comunitats de pau no són un simple espai de supervivència enmig de les bales, sinó llocs que tracten de construir la pau amb justícia social, un estil de vida basat en la dignitat, l'autonomia i la solidaritat.

Capacitat de resistir a la repressió

La comunitat de pau de San José de Apartadó ha estat una de les més afectades per la violència política a Colòmbia. La repressió política es proposa trencar els principis i les creences dels qui opten per la pau, escampar la desconfiança i la intimidació i paralyzar l'acció individual i col·lectiva. Mitjançant accions selectives i violència directa, aquesta repressió propaga la intimidació i la desconfiança entre la població, la qual cosa paralitza la capacitat de reacció de la gent.

La perseverança en la resistència de la comunitat, tot i la violència, es pot justificar en part per la manca d'alternatives millors per a la gent que s'ha vist obligada a desplaçar-se. No obstant això, també depèn d'altres factors més positius: una forta consciència social, en la qual les persones actuen com a subjectes no subordinats a ordres polítiques; la percepció que, malgrat els actors armats, el procés de resistència té possibilitats d'èxit; la confiança que la noviolència ofereix millors oportunitats de supervivència, i un compromís infrangible a no abandonar la lluita per la qual tants màrtirs han donat ja la vida.

Diferents tipus de resistència

- La comunitat de pau resisteix en molts àmbits:
- A la malària, la pobresa i la manca de serveis bàsics en aquestes zones de Colòmbia.
- Al terror dels grups armats legals i il·legals.

A la temptació de venjar-se en un territori on seria molt fàcil allistar-se a qualsevol actor armat i buscar revenja contra un enemic.

A la imposició d'un model de societat exclusiu i autoritari, alhora que proposa un projecte de vida basat en una visió de conjunt de la dignitat i el desenvolupament.

Conclusió

Entre els factors més importants que han permès als agricultors i als ramaders de San José de Apartadó mantenir la resistència noviolenta durant els últims deu anys figuren els següents:

- Acompanyament d'entitats de l'Església catòlica.
- Estructura organitzativa democràtica i flexible de la comunitat, la qual enforteix el sentiment de pertinença i la cohesió del grup.
- Millores en la vida de les dones i els infants en comparació amb èpoques passades.
- Forta disciplina interna, respecte per les normes de conducta acordades i lleialtat als principis fonamentals de neutralitat i noviolència.
- Aplicació de mesures internes de protecció.
- Obertura d'espais de consulta amb actors del govern.
- Posada en pràctica d'estratègies econòmiques per cobrir les necessitats bàsiques de la comunitat.
- Procés gradual d'integració i coordinació d'accions amb altres experiències locals de resistència civil a diferents regions de Colòmbia.
- Formació de líders nous.
- Exemple dels màrtirs motivant la resistència contínua.
- Protecció oferta per l'acompanyament internacional.

- Consolidació gradual d'una xarxa de suport internacional a molts països.
- Força moral de la comunitat i la seva resistència enfront de la violència dels grups armats.

El Bombspotting: cap a una campanya europea (Roel Stynen)

El 8 de juliol de 1996 el Tribunal Internacional de Justícia va declarar que «l'amenaça o l'ús d'armes nuclears seria generalment contrària a les regles del dret internacional». Això va oferir als moviments per la pau un argument addicional i una base jurídica per a accions de desobediència civil i accions directes contra les armes nuclears. A Bèlgica, petites accions de desobediència civil a la seu de l'OTAN i a la base aèria de Kleine Brogel van desfermar una campanya, el Bombspotting, que va plantejar la qüestió de les armes nuclears i el deure jurídic de desarmar-se.

El Bombspotting va ser la primera vegada que molts participants prenen part en una acció directa. Des del començament, els organitzadors van fer un gran esforç per permetre a la gent tenir un paper actiu en l'acció directa sense necessitat de dedicar molt de temps a la seva preparació. Alhora que convidem la gent a posar-se en contacte amb un grup regional i organitzem i fomentem activament la formació en acció noviolenta directa, mantenim la participació oberta al ciutadà mitjà, no solament a l'activista professional. Això vol dir que en les accions del Bombspotting, una estructura gran que mou centenars de voluntaris, es permet a la gent participar-hi fàcilment i sense un compromís gaire ferm.

Una manera important de com vam abaixar el llistó perquè la gent hi participés va consistir a muntar grups locals. Aquests grups, integrats per persones de condicions molt diverses, van portar el tema de les armes nuclears i la crida a l'acció directa per al desarmament nuclear des de les reunions de campanya als carrers. Els esforços de mobilització locals van ser molt més efectius que la campanya de promoció nacional de l'oficina.

Treballant amb grups locals, vam assegurar que la gent potencialment interessada d'arreu pogués tenir un contacte cara a cara amb el personal que col·laborava amb la campanya en l'àmbit de base.

Durant anys vam convidar activistes internacionals a participar-hi, però aleshores vam haver d'afrontar reptes nous. Com podíem contribuir a exercir pressió sobre els governs dels estats membres de l'OTAN? Això encara és objecte de debat. Som lluny d'una campanya veritablement internacional, però hem fet esforços i hem mantingut debats dels quals altres poden aprendre. Quan es convida personal internacional a unir-s'hi, és fàcil que s'escapin coses bàsiques –com ara alimentació, allotjament, llocs de reunió, transport– que poden fer augmentar l'estrès. Hem d'assegurar-nos que els participants internacionals disposen de tota la informació necessària per prendre decisions. Hem de tenir en compte els problemes idiomàtics, com ara procurar que el personal que atén un número de telèfon central o d'assistència jurídica parli diferents llengües. Els internacionals necessiten temps per adaptar-se i per preparar-se per a l'acció, tant a casa com poc abans que es dugui a terme. Per tal de preparar-nos, repassem les diferents fases de la seva estada i la missió en l'acció des del seu punt de vista. Quina informació necessita una persona? Què pot ajudar-la a sentir-se segura i a gust? També ens plantejem trobar-nos amb alguns dels convidats internacionals abans, per preparar l'acció junts.

Un exemple excel·lent d'un instrument concebut a aquest fi és el «Faslane 365 Resource Pack» (www.faslane365.org). Aquest fullet dona informació bàsica sobre l'objectiu i el context polític del bloqueig de Faslane durant un any com també consells pràctics sobre mobilització, tàctiques, formació i més, la qual cosa permet als grups que es preparin d'una manera autònoma per a la participació.

En la nostra experiència, l'entrenament en acció noviolenta directa amb participants internacionals ha resultat molt útil. Les sessions d'entrenament són una oportunitat per repassar exhaustivament els guions de les accions i per preparar-se per resoldre els problemes i les dificultats que puguin sorgir. Un pot tenir la sensació que participar en accions a

l'estranger no porta la pròpia campanya gaire més lluny. A més, requereix esmerçar-hi temps i pot costar molts diners. D'altra banda, viatjant a un altre país es pot millorar la visibilitat de la pròpia campanya en el terreny internacional. Tot sovint és una manera efectiva de conèixer gent amb la qual es pot treballar en el futur.

Un exemple és que la participació d'uns activistes francesos de Greenpeace els van inspirar per emprendre accions contra el desenvolupament de noves armes nuclears a França. El setembre, durant la primera gran manifestació contra el míssil M51, una trentena de bombspotters van prendre part en la primera inspecció ciutadana a l'estil bombspotting al Centre d'Essaies des Landes, a prop de Bordeus. Vam procurar consell i assistència en la preparació de l'acció, i al cap d'uns mesos els formadors en acció no violenta directa del Bombspotting hi van tornar per impartir un entrenament per a formadors.

Però l'acció a l'estranger no pot substituir mai l'acció al país propi. Per tant, és d'importància capital pensar què espereu de la intervenció d'internacionals en la vostra campanya o de la vostra participació a l'estranger.

Hi ha maneres d'augmentar la importància de la presència internacional. En l'acció Bombspotting XL del 2005, en què inspectors civils es van fixar com a objectius quatre instal·lacions diferents relacionades amb les armes nuclears a Bèlgica, hi havia presents activistes de tots els països membres de l'OTAN que acollien armes nuclears (el Regne Unit, els Estats Units, Itàlia, Alemanya, Turquia i els Països Baixos) i d'altres països (com ara Finlàndia, França, Grècia, Portugal i Espanya). La nostra tasca mediàtica va cridar l'atenció cap a aquesta presència, i les delegacions internacionals van fer la seva pròpia feina de premsa als seus països respectius. Quan es treballa així, no es tracta només de convidar internacionals i deixar que hi participin. Cal fer molta més feina, incloses la coordinació de les tasques de premsa i la divisió de funcions abans, durant i després de l'acció.

8. Exercicis per treballar la noviolència

Aquest apartat descriu exercicis que ajuden a desenvolupar les vostres campanyes i accions noviolentes. Aquests exercicis es poden utilitzar durant les sessions d'entrenament en noviolència, els tallers o les reunions del grup. Els exercicis fan que el temps que passem junts sigui més participatiu i contribueixen al procés d'aprenentatge i de desenvolupament de les competències entre els participants.

Els exercicis que hem recollit provenen de diverses fonts de la nostra rica història. Moltes vegades s'han adaptat i transformat amb el temps. Esperem que feu el mateix, i que els modifiqueu perquè responguin a les vostres necessitats. Si bé molts dels exercicis d'aquest apartat es poden fer servir amb fins diferents, donem algunes recomanacions d'on i com utilitzar-los millor, a més de consells per al dinamitzador/formador.

Esperem que aquests exercicis us siguin d'utilitat en el vostre procés d'elaboració de campanyes noviolentes i que us motivin a buscar-ne i desenvolupar-ne més que continuïn enriquint el repertori del moviment noviolent.

Propietat intel·lectual

Només alguns d'aquests exercicis reconeixen el «mèrit» de formadors o grups de formació concrets. Ens disculpem per endavant amb qualsevol que cregui que hauria de constar com l'autor d'un exercici concret. Si us plau, feu-nos-ho saber perquè puguem rectificar-ho al web i en futures edicions impreses. No obstant això, la majoria dels exercicis que s'usen en la formació en noviolència s'han transmès d'un grup a l'altre i s'han adaptat d'acord amb situacions o estils nous.

FILES DE CONFLICTE

Temps: 15 minuts mínim

Meta o objectiu de l'exercici:

- Donar a la gent l'oportunitat de resoldre un problema o un conflicte per mitjà de la noviolència. Assajar què se sent trobant-se en els dos bàndols d'un conflicte. Aquest és un bon exercici introductori per a moltes situacions.

Com es fa / Dinamització:

Demaneu a la gent que formi dues files del mateix nombre de persones, i que es posin de cara. (Podeu afegir-hi una altra fila perquè faci el paper d'observadors.) Demaneu a la gent que es posi en contacte amb la persona que té al davant perquè sàpiga amb qui interactuarà. Expliqueu que en aquest exercici només hi ha dos rols: tots els qui formen una fila tenen el mateix rol i la gent de l'altra banda en té un altre; cada persona es relaciona només amb la que té davant seu. Expliqueu els rols per a cada bàndol i descriuiu el conflicte i qui el començarà. Concediu als participants uns segons de silenci perquè es posin dins del seu paper i després demaneu-los que comencin. Segons la situació, pot ser un conflicte breu (menys d'un minut) o es pot deixar que duri més temps, però no més de tres o quatre minuts.

Feu que parin i avaluïn. Les preguntes de l'avaluació haurien d'incloure: què ha fet la gent, com s'han sentit, quines maneres han trobat de resoldre o fer front al conflicte, què han notat sobre el llenguatge corporal, què haurien volgut fer, etc. (Si heu disposat una tercera fila d'observadors, pregunteu-los què han vist.)

Repetiu l'exercici canviant de rols. Per tal que la gent no interactuï amb la mateixa persona, desplaçeu una fila fent que l'última persona de la fila se situï al començament i tots els integrants d'aquella fila es moguin un lloc.

Exemples de rols:

Algú té la intenció de participar en una acció noviolenta / algú pròxim que s'oposa a aquesta participació.

- Activista que bloqueja una instal·lació d'armament o una seu del govern / treballador enfadat.
- Manifestant / contramanifestant o espectador indignat.
- Manifestant compromès amb les directrius noviolentes / manifestant que infringeix les directrius noviolentes.

PLUJA D'IDEES

Temps: 15 minuts o més

Meta o objectiu de l'exercici:

- Tècnica de grup concebuda per generar un bon nombre d'idees en un espai de temps limitat.

Com es fa / Dinamització:

Plantegeu al grup una pregunta com ara «Què és la noviolència?» o «Com podem desenvolupar una estratègia de captació de fons?». Després demaneu al grup que proposi totes les idees i respostes que pugui.

Heus aquí cinc recomanacions per dur a terme una sessió de pluja d'idees:

1. Centreu-vos en la quantitat: com més gran sigui el nombre d'idees generades, més en tindreu per triar.
2. No critiqueu: la crítica i la discussió s'haurien de posposar fins després d'acabar la pluja d'idees.
3. Accepteu les idees insòlites: per elaborar una bona i llarga llista d'idees, cal acceptar les més singulars.
4. Combineu i milloreu idees: les bones idees es poden combinar per formar una sola idea òptima, tal com suggereix l'eslògan «1 + 1 = 3».
5. Generalment una pluja d'idees comença a poc a poc, va guanyant velocitat a mesura que unes idees en susciten d'altres i després torna a alentir-se. Per això alguns anomenen aquesta tècnica *popcorning* ('fer crispetes').

Després de recollir totes les idees (preferiblement per escrit perquè tothom les pugui veure), demaneu si hi ha preguntes o desacord sobre alguna idea. Obriu un debat. No cal que arribeu al consens en una sessió de pluja d'idees. Potser haureu d'ordenar les respostes per debatre-les més endavant.

En una sessió d'entrenament noviolent, no es tracta de trobar una sola definició que contesti la pregunta «Què és la noviolència?». Però durant la pluja d'idees, els participants poden compartir moltes respostes a aquesta pregunta. Pot ser instructiu fer al mateix temps una pluja d'idees sobre «Què és la violència?». Presteu atenció a les paraules clau. Assegureu-vos que termes com *força* i *ira* no apareixen només en la sessió sobre la violència.

DENUNCIEU-HO

Temps: 3 hores

Meta o objectiu de l'exercici:

- Motivar els membres d'un grup dominant perquè processin informació sobre la injustícia.
- Capgirar algunes dinàmiques de poder perquè el grup dominant pugui experimentar què se sent quan els altres tenen l'oportunitat de dominar ininterrompudament.
- Construir més solidaritat entre els qui tenen menys poder perquè puguin donar-se un suport millor en una organització o un taller.
- Establir una norma que els membres del grup dominant puguin fer servir per donar-se suport mutu per canviar en comptes de dependre dels qui tenen menys poder perquè «els ensenyin».

Com es fa / Dinamització:

Expliqueu al grup sencer que no totes les diferències de gènere s'esdevenen entre homes i dones, sinó que les dinàmiques del poder es basen també en l'orientació

sexual i en com encaixa una persona en les expectatives culturals dominants del seu sexe. Si bé aquest exercici inclourà debats separats entre homes i dones per expressar experiències i opinions, accepta compartir les dinàmiques de l'altre sexe. Expliqueu que les dones compartiran experiències vitals en resposta a una sèrie de preguntes. Els homes hauran d'escoltar tan bé com puguin, prestant tota l'atenció a allò que senten, sense fer preguntes. Després d'això, també es demanarà als gais i a tots aquells qui entenen que la seva orientació sexual els ha portat a experimentar una manca de poder en la seva situació que parlin de les seves experiències vitals.

Per tal de treballar amb eficiència, aquest procés requereix unes regles bàsiques comunes:

- Confidencialitat: Ningú no hauria de repetir fora de la sessió allò que ha dit algú altre.
- Els participants han de demanar permís a una persona si volen aprofundir un aspecte expressat per aquell participant.

Demaneu a les dones que vagin a una altra sala amb una dinamitzadora i es preparin per parlar. Primer treballaran amb el que senten fent això, tot advertint-los que no cal que parli tothom i que les experiències anteriors, amb aquest exercici han potenciat la unitat. Repasseu les preguntes següents i demaneu a les participants que expliquin casos personals sobre les seves experiències com a dones.

- De què estàs contenta o orgullosa respecte a la teva identitat de gènere?
- Què té de difícil i angoixant?
- Què vols que sàpiguen les altres, perquè puguin treballar millor amb tu i donar-te més suport?

Animeu-los a ser sinceres i a expressar les emocions que sorgeixin.

Al mateix temps, demaneu als homes que es quedin a la sala i treballin amb un dinamitzador, que els preguntarà primer pels seus sentiments. Pregunteu què han trobat d'útil a les seves vides per permetre'ls escoltar bé alguna cosa important que els hagi costat de sentir. Procureu fer parlar tants homes com pugueu. Escolteu i convideu a parlar els gais i altres que puguin tenir un estatus minoritari per causa de qüestions de gènere.

- Quan les dones estiguin llestes, tornen. Es posen dretes davant dels homes, que resten asseguts, i parlen a títol individual (no com a grup). Enraonen de cadascuna de les tres preguntes a mesura que la dinamitzadora les va presentant.
- Qualsevol home que cregui que la seva identitat de gènere li ha conferit un estatus minoritari en la seva cultura és convidat a aixecar-se i contestar les mateixes preguntes.
- Quan les dones han acabat, surten de la sala. La dinamitzadora les acompanya i les convida a fer una avaluació.
- El dinamitzador ajuda els homes a processar i assimilar el que han sentit i allò que n'han après.
- De comú acord, els dinamitzadors decideixen una hora per ajuntar els dos grups.

Una eina útil és un cercle tancat, en el qual tothom comparteix una idea –generalment alguna cosa que han après sobre ells mateixos– en una o dues frases. Els dinamitzadors poden omplir els buits relacionant-se amb els participants de l'altre grup. Després jugueu ballant o fent alguna activitat física en la qual tothom pugui participar i relaxar-se.

Això s'ha adaptat a partir de l'exercici desenvolupat per Training for Change, notes de George Lakey, que es pot trobar a <http://trainingforchange.org/content/view/282/39/>

DIÀLEG DE GÈNERE PER A PACIFISTES

Temps: de 30 a 45 minuts

Meta o objectiu de l'exercici:

- Crear un espai per al diàleg entre homes i dones en organitzacions pacifistes.
- Identificar punts de tensió entre homes i dones en organitzacions pacifistes.
- Desenvolupar un grau de confort i de compromís en abordar qüestions de gènere en organitzacions pacifistes.

Com es fa / Dinamització:

- I. Debat en grups reduïts sobre gènere, conflicte i pacificació.
 1. En grups reduïts i mixtos d'homes i dones, feu una llista de les diferents maneres com els homes i les dones experimenten el conflicte i la violència.
 2. En els mateixos grups reduïts, feu una llista de les diferents maneres com els homes i les dones participen en la tasca per la pau.
 3. En el grup gran, demaneu a cada grup petit que exposi els seus descobriments.
- II. Dividiu el grup gran en grups petits de només dones i només homes.
 1. Demaneu a cada grup que comparteixi els èxits i els fracassos en el treball amb el sexe oposat sobre qüestions de pau. Desafieu els grups que aportin tots els exemples reals que puguin, tant positius com negatius.
 2. Demaneu a cada grup que debati estratègies per treballar amb el sexe oposat sobre qüestions de pau.
 - Feu que cada grup exposi els seus descobriments i estratègies.
 - En parelles mixtes d'home i dona, demaneu als participants que es responguin l'un a l'altre sobre el que s'ha exposat. Cada persona hauria de parlar per torns dels seus sentiments respecte al diàleg mentre l'altra escolta i tracta d'entendre sense interrompre.

Aquest exercici s'ha adaptat de *Women in Peacebuilding Resource and Training Manual*, editat per Lisa Schirch. El Manual sencer es pot trobar a www.iiav.nl/publications/2004/womens_peacebuilding_manual.pdf o a <http://wri-irg.org/fr/node/8524>.

10/10 ESTRATÈGIES

Temps: 30 minuts o més

Meta o objectiu de l'exercici:

- Ajudar la gent a aprendre sobre la rica història de les campanyes noviolentes i a adquirir un millor coneixement de les campanyes, les tàctiques i els moviments.

Com es fa / Dinamització:

Demaneu a la gent que es divideixi en grups de cinc o sis persones (haurien de tenir el mateix nombre de membres). Demaneu a una persona de cada grup que anoti els números de l'1 al 10 en un full. Digueu als grups que competiran entre ells per veure qui fa la tasca més de pressa (al contrari del nostre estil habitual de cooperació). Demaneu a cada grup que enumeri 10 guerres tan aviat com pugui i que aixequi la mà quan hagi acabat. Anoteu el temps en silenci. Després demaneu-los que enumerin 10 campanyes noviolentes i que tornin a aixecar la mà quan acabin. Fixeu-vos que probablement es triga més a enumerar campanyes noviolentes que guerres (si bé aquí no parlarem més d'aquest aspecte).

Començant pel grup guanyador, escriviu una llista de campanyes noviolentes en una pissarra. Demaneu als altres grups que contribueixin a la llista. Segurament hi haurà una barreja de moviments, tàctiques, campanyes, etc. Enumereu-les totes; feu servir la llista per explicar les diferències per tal que els participants aprenguin sobre processos estratègics i com es desenvolupen les estratègies efectives. Per exemple, la llista pot incloure antiapartheid (un moviment), Marxa de la Sa» (una campanya) i segudes (una tàctica). Servint-vos de la llista, demaneu als participants que descriguin els elements de les campanyes, identifiquin les tàctiques i assenyalin què dóna lloc a un moviment. Feu servir una campanya ben coneguda com a cas d'estudi per aprendre sobre el desenvolupament estratègic de les campanyes noviolentes. També podeu emprar la llista per presentar a la gent campanyes que no coneixen. Aquesta llista pot esdevenir el punt de partida d'un debat més llarg. Adapteu el temps a les necessitats i els coneixements del grup.

L'ARBRE

Temps: 30 minuts màxim

Meta o objectiu de l'exercici:

- Identificar i analitzar la naturalesa i els elements d'un problema i trobar-hi respostes positives.

Com es fa / Dinamització:

Dibuixeu un arbre amb les arrels, el tronc i branques amb fruits. L'arbre representa el problema que analitzareu. Demaneu als participants que identifiquin les arrels (causes), els fruits (conseqüències) i el tronc (les institucions que sostenen el sistema). També podeu trobar al terra principis subjacents que alimenten aquestes causes primordials.

Arbre sa:

Quin és el fruit sa que volem produir? Quines arrels necessitem per tal d'obtenir fruits sans? Quines arrels hem de tallar? Quines estructures cal desenvolupar per aconseguir una societat sana? A què convé resistir? Quins valors hi ha d'haver al sòl per enfortir les arrels? Identifiqueu les metes per fer créixer un arbre sa o per tallar un arbre malalt. Podem contestar les preguntes anteriors d'una manera positiva?

Anàlisi de l'arbre problemàtic:

Trieu la institució del tronc de l'arbre que el vostre grup vol debilitar. Dibuixeu un altre arbre i identifiqueu-hi les causes primordials i les conseqüències. Feu servir el qüestionari anterior per analitzar la situació o utilitzeu les preguntes de la pàgina 41.

ELS PILARS DEL PODER

Temps: 30 minuts mínim

Meta o objectiu de l'exercici:

- Identificar els pilars que sostenen les estructures de poder que volem vèncer.
- Analitzar els pilars a fi de desenvolupar estratègies per debilitar-los.
- Identificar la vulnerabilitat de les estructures de poder.

Com es fa / Dinamització:

Describeix els pilars:

1. Dibuixeu un triangle invertit amb uns pilars que l'aguanten dret. Escriviu el nom del problema dins del triangle. Pot ser una institució o una injustícia (per exemple, guerra).
2. Demaneu al grup que identifiqui els pilars que representen les institucions i els factors que sostenen el problema (per exemple, l'exèrcit, les corporacions, els ciutadans patriòtics). Especifiqueu els elements de les estructures de suport (per exemple, l'exèrcit inclou el comandament, els soldats, els veterans, les famílies dels militars). Això ens ajudarà a analitzar com podem debilitar l'estructura.
3. Identifiqueu els principis subjacents que constitueixen els fonaments dels pilars (per exemple, el sexisme, la cobdícia, les mentides).

Anàlisi d'un pilar:

Trieu un pilar que el vostre grup vulgui enderrocar. Tingueu en compte la missió del vostre grup a l'hora de prendre la decisió. Dibuixeu una altra sèrie de pilars i escriviu el nom de la institució del pilar que heu escollit dins del triangle. Ara analitzeu què és el que sosté aquest problema. Això pot esdevenir el punt de partida per desenvolupar la vostra estratègia.

Expliqueu al grup que, si bé el problema sembla inamovible, el triangle invertit simbolitza la seva debilitat. No cal enderrocar pilars sencers per afeblir el poder; debilitar els pilars pot tenir un gran efecte.

ESPECTRE D'ALIATS**Temps:** 20 minuts mínim**Meta o objectiu de l'exercici:**

- Entendre qui són els nostres aliats i els nostres oponents.
- Ajudar a adonar-se que les tàctiques s'han de planejar en la mesura en què atreuen o no aliats clau i impulsen la gent a ser aliats actius.
- Fomentar esforços de mobilització més optimistes tot adonant-nos que no cal fer que l'oposició comparteixi el nostre punt de vista.
- Convidar la gent a la fascinadora complexitat del disseny d'estratègies.

Com es fa / Dinamització:

Aquest exercici utilitza un diagrama per examinar la idea que la majoria de les situacions de canvi social comporten una lluita entre aquells qui volen el canvi i els qui no el volen. Representeu els qui volen el canvi amb un punt a una banda del full (per exemple, a l'esquerra) i els oponents, amb un punt a l'altra banda. Expliqueu que les societats (o les ciutats o els estats) normalment inclouen una gamma de grups que es poden situar en un espectre, des del més pròxim al punt de vista dels partidaris fins al més allunyat. Traceu una línia horitzontal que representi aquest espectre. Dibuixeu una mitja lluna o mig pastís amb porcions. Les porcions més pròximes a cada extrem representen els aliats i els oponents actius; les altres, els aliats i els oponents passius, i el grup del mig, les parts neutrals.

Utilitzeu la qüestió en la qual trebal·leu. Si aquesta és una formació general, demaneu un exemple d'una qüestió que els membres del grup treballin o en què estiguin interessats. Feu una petició relacionada amb l'assumpte. Pregunteu quins sectors de la societat podrien estar inclinats a prestar més suport, menys suport i a situar-se al mig. Doneu-ne exemples: sindicats, grups de gent empobrida, cambra de comerç, etc. A mesura que els participants identifiquen grups i la seva situació a l'espectre, escriviu-los en el «pastís». Identifiqueu per què la gent és neutral; debateu si hi ha maneres de fer que esdevinguin aliats. Fixeu-vos

també on la gent ja s'ha mogut d'una porció a una altra i debateu per què (per exemple, els soldats i els veterans tenen tendència a donar suport a les guerres al començament, però a mesura que la guerra avança l'oposició creix).

Doneu la bona notícia: en la majoria de les campanyes pel canvi social, no cal fer que l'oponent comparteixi el nostre punt de vista, encara que l'adversari sigui qui deté el poder. Només cal moure algunes o totes les porcions del pastís un pas cap a nosaltres. Si desplaçem cada porció un pas, és probable que guanyem, encara que els extremistes de l'altra banda no es moguin.

A mesura que el grup desenvolupa la seva estratègia i les seves tàctiques, ha d'identificar a quina porció vol adreçar-se i com pot moure la gent. En la presa de decisions sobre el destinatari, feu preguntes com ara: Amb quins grups tenim més accés o credibilitat? A quins sectors no arribem? Atès el propòsit del nostre grup, quins sectors són els més indicats per convèncer?

Aquest exercici es pot fer en només 20 minuts, però potser dedicareu molt més temps a emplenar les porcions i analitzar la situació.

Tret de: www.trainingforchange.org/

CONSEQÜÈNCIES DE LA POR**Temps:** 1 hora o més**Meta o objectiu de l'exercici:**

- Compartir i analitzar les causes i les conseqüències de la por.

Com es fa / Dinamització:

Demaneu als membres del grup que parlin d'una experiència en què han tingut por. Dividiu-los en grups petits perquè tothom pugui participar-hi. Una persona hauria de prendre notes sobre les conseqüències de la por. Després, en un grup gran, escriviu les idees principals a la pissarra. Una altra possibilitat és demanar

a la gent que dibuixi una situació en què ha tingut por. Comenteu el dibuix, tot centrant-vos en l'experiència subjectiva (què van pensar els participants, què van sentir, què va succeir dins del seu cos, com van reaccionar, etc.), no solament reconstruint els fets.

És important acabar l'exercici debatent el valor de les diverses alternatives que podem usar contra la por, per concloure d'una manera positiva. L'exercici pretén ajudar la gent a compartir experiències, identificar les seves reaccions i saber com afrontar millor els problemes.

JOC DE CONFIANÇA DE L'ARBRE I EL VENT

Temps: 30 minuts

Meta o objectiu de l'exercici:

- Posar en relleu situacions d'inseguretat o de por i guanyar confiança en un mateix i en el grup.

Com es fa / Dinamització:

Formeu un cercle estret de sis o set persones, amb una altra al mig. Demaneu a la persona del mig que planti els peus fermament al terra, tanqui els ulls i es deixi caure cap a un costat (com un arbre empès pel vent). Demaneu als altres membres del grup que parin les mans davant del cos i es passin la persona del mig de l'un a l'altre, sense moviments bruscos i sense deixar-la caure. És important que tots els integrants del cercle es coordinin per fer que «l'arbre» es mogui d'una banda a l'altra. Al cap d'un minut, demaneu a una altra persona del grup que es posi al mig. És important que hi participin tots, perquè puguin compartir les experiències.

Quan totes les persones hagin passat pel mig, escriviu en un full gran les sensacions i les experiències que tothom ha tingut durant el joc. Relacioneu aquestes impressions amb la por. Compareu algunes situacions reals en què es presenta la por o algunes de les seves conseqüències amb allò que el grup ha dit. Resumiu les conseqüències de la por i què es pot fer per vèncer-la.

PRESA DE DECISIONS

Temps: 30 minuts mínim

Meta o objectiu de l'exercici:

- Preparar la gent per fer front a situacions de crisi i per desenvolupar un estat mental que els permeti pensar de pressa en situacions d'estrès, tot centrant-se en problemes clau mentre aprenen a no fer cas dels menys importants per tal de prendre decisions sobre l'acció.

Com es fa / Dinamització:

Doneu un guió a un grup no més gran de vuit persones (pot ser un grup petit, amb altres que observen). Per exemple: «Una dona es desmaia en les files d'una marxa. Sou els encarregats de mantenir la pau. Què feu?». Concediu 15 segons perquè les tres o quatre persones que hi prenen part en parlin. Després, debateu-ho amb tots els participants. Pregunteu: «Com heu arribat a una decisió? Què ha ajudat el procés? Quina ha estat la dificultat principal?».

Un altre pas consisteix a practicar aquest exercici amb un consell de portaveus. Formeu uns quants grups reduïts que facin de «grups d'afinitat». Doneu-los un guió nou i demaneu a cada grup que esculli un portaveu. Tan bon punt cada grup d'afinitat hagi pres una decisió, feu que els diferents portaveus es reunixin per decidir entre ells. Després que hagin arribat a un cert consens, demaneu a cada portaveu que consulti amb el seu grup d'afinitat sobre la decisió del consell. Cada grup pot fer recomanacions per introduir canvis, si cal. Després feu que l'assemblea de portaveus es torni a reunir per arribar a una decisió final que pugui ser acceptada per tots els grups d'afinitat.

Si us plau, penseu que una limitació important de fer massa exercicis de decisió ràpida, sobretot poc abans de dur a terme una acció, és que pot propiciar una actitud d'emergència, i per tant elevar la tensió fins al punt que la gent s'es-panti. Els exercicis de decisió ràpida s'haurien de temperar amb altres experiències formatives per evitar aquesta perspectiva de perill imminent.

ESPECTRE ENCREUAT**Temps:** 20 minuts mínim**Meta o objectiu de l'exercici:**

- Ajudar un grup a determinar què és una acció noviolenta efectiva.
- Mostrar les diferents percepcions de la noviolència.
- Posar a prova o desenvolupar una proposta concreta d'acció noviolenta efectiva amb la qual el grup estigui d'acord.

Com es fa / Dinamització:

Feu una creu gran (+) al terra amb cinta adhesiva, prou llarga per dibuixar una quadrícula en la qual es puguin situar els membres del grup. Escriviu *noviolent* i *violent* als extrems oposats d'una línia i *efectiu* i *no efectiu* als extrems oposats de l'altra. (En comptes de cinta adhesiva, podeu limitar-vos a col·locar les paraules escrites en un paper a l'extrem dels quatre costats.) Presenteu un possible guió d'acció; demaneu a la gent que se situï en un lloc de la quadrícula que representi allò que en pensen (per exemple, noviolent però no efectiu). Demaneu a algunes persones que expliquin per què s'han col·locat allà on són. Feu-los saber que si «els mou» allò que es diu, poden canviar de lloc.

Si la finalitat d'aquest exercici és crear una acció noviolenta efectiva per a una situació determinada, feu servir suggeriments de guió que moguin la gent cap al cantó noviolent i efectiu. Mentre en parleu, feu una llista del que la gent considera necessari per fer que l'acció sigui més efectiva i noviolenta (per exemple, formar tots els participants, una bona feina mediàtica, etc.). Si la finalitat és mostrar les diferents percepcions de la noviolència, suggeriu una àmplia gamma de guions (tant vostres com dels mateixos participants).

Feu preguntes perquè el grup pensi més a fons en què és efectiu i noviolent. Segons quina sigui la seva finalitat, aquest exercici es pot fer en només 20 minuts per mostrar què pensa la gent sobre les accions; es pot allargar fins que es desenvolupi un guió d'acció noviolenta satisfactori si aquest és l'objectiu. També és un bon exercici per combinar-lo amb la pluja d'idees.

JOC DE ROL**Temps:** 20 minuts mínim**Meta o objectiu de l'exercici:**

- El joc de rol és un exercici de simulació en què els participants representen papers en una situació donada com a preparació per trobar-se amb una situació semblant o per valorar-ne una de passada. El joc de rol es fa servir per desenvolupar un sentit tàctic, competència individual i cohesió de grup. El principal avantatge del joc de rol sobre qualsevol altra eina és que per la seva naturalesa implica en l'experiència les emocions de la gent a més del seu intel·lecte. Per tal com els participants se senten més compromesos en el joc de rol que en el debat d'una situació, hi aprenen més i segurament més de pressa. Els jocs de rol són una eina versàtil que es pot fer servir amb fins ben diversos; per exemple, per analitzar situacions, teories i tàctiques; per entendre la gent i les seves funcions; per elaborar idees sobre els pensaments i els sentiments dels oponents; per preveure situacions noves; per revelar pors, inquietuds i altres sentiments que la gent té respecte a una acció; per desenvolupar la competència i la confiança individuals i de grup, i per desenvolupar la moral del col·lectiu.

Com es fa / Dinamització:

Si bé els jocs de rol poden ser molt complicats i involucrar molts participants, sovint són concebuts per examinar una situació limitada i no pas una acció sencera. Tingueu en compte què necessita assajar el grup per preparar-se per a una acció. (Vegeu «Papers durant, abans i després d'una acció», p. 112, per determinar quins rols poden ser necessaris.)

Prepareu l'escena. Sovint només calen quatre coses molt senzilles per preparar l'escena i caracteritzar els rols, per tal que tots els participants entenguin quin és l'escenari físic en el qual tindrà lloc el joc. Facilitau als participants una descripció del seu paper, incloent-hi sobretot els motius i els interessos de la funció, en comptes d'un guió per representar. Concediu a la gent uns minuts perquè es posin en el paper i, si formen un grup, per planificar les seves tàctiques.

Aclariu quan comença el joc i quan s'acaba. Demaneu als actors que comencin en l'escena donada i que representin el seu paper tal com el veuen.

Val més acabar el joc així que hagin sortit prou temes importants. És important que els formadors intervinguin per evitar danys físics o emocionals als participants, possiblement aturant de seguida el joc si es presenten situacions que posin en perill els actors.

Després d'aturar el joc de rols, concediu als participants una pausa breu perquè abandonin els seus papers. Tot seguit comenceu una valoració. Aquesta és una part essencial de l'exercici del joc de rol. Sovint és profitós començar deixant que els participants comparteixin les emocions que han sorgit durant el joc. Si no tothom ha pogut veure la seqüència sencera, hi ajuda fer un repàs molt breu dels fets. Els participants poden compartir allò que han après durant l'exercici. Els observadors poden transmetre les seves opinions sobre el que ha succeït, què ha anat bé, què cal millorar, què ha fet augmentar o minvar la tensió, etc.

Marqueu el to de la valoració, ajudant els membres del grup a compartir els seus sentiments o tensions i allò que han après o observat sobre les tàctiques, l'estratègia, els objectius, la teoria de la noviolència i la seva aplicació. Rebutgeu les valoracions de com de «bé» han fet els participants el seu paper. No hi ha cap resposta «correcta» a una situació donada, de manera que és important ajudar el grup a expressar les seves idees i solucions alternatives a aquella situació. Per a un joc de rol curt, generalment amb vint minuts ja n'hi ha prou. Sovint resulta útil començar un altre joc de rol que permeti al grup provar alternatives que han sortit en la valoració en comptes de continuar el debat. Una manera de fer-ho és repetir la mateixa trama bàsica amb persones diferents representant els papers o canviar la situació incorporant-hi papers nous, com les reaccions de la policia i de la multitud.

Una valoració hauria d'allargar-se només mentre sorgeixin qüestions noves i els participants examinin problemes i alternatives.

TEATRE FÒRUM

Temps: 45 minuts mínim

Meta o objectiu de l'exercici:

- Examinar diferents guions i opcions; desenvolupar alternatives noves.

Com es fa / Dinamització:

El teatre fòrum és una forma de joc de rol que es pot fer servir en una acció pública (vegeu «Turquia: construint una cultura noviolenta», p. 137). La idea bàsica és representar un guió, que potser desembocarà en un desenllaç indesitjable o en violència, i després tornar a escenificar el mateix guió. Aquesta vegada, però, un participant en el joc de rol o un observador pot cridar «congela't» i representar un paper en el guió per provar de fer alguna cosa d'una manera diferent.

Un breu exemple de teatre fòrum

Trama: Dos membres del vostre grup van a veure un funcionari de l'estat per denunciar un acte de violència contra el vostre col·lectiu. No se sap si la policia i aquell qui ha atacat el vostre grup han col·laborat. Abans d'entrar al despatx del funcionari, demaneu als membres del grup que determinin de quina documentació sobre l'atac disposen i què volen aconseguir. Demaneu a la persona que fa de funcionari que adopti una determinada actitud (des de més o menys compassiva, fent veure que es prendrà l'assumpte seriosament, fins a una hostilitat i un contraatac palesos) i un motiu (com ara el desig de fer callar el grup o d'investigar-lo tant com pugui). Demaneu al funcionari que comenci la reunió amb alguna cosa una mica desbaratadora, com ara prendre la iniciativa (o si més no dient-los que està molt ocupat i potser demanant-los que li ensenyin els carnets d'identitat). També s'hauria de plantejar fer algun gest amable o intimidador (amable seria recordar la seva joventut quan era activista o declarar la seva amistat amb els pares d'alguns membres del grup; intimidador seria demostrar que té coneixement de les vides privades dels membres del grup).

Repertori: 2-4 membres del grup, 1 funcionari, 1 recepcionista del funcionari

Joc de rol: Representeu el guió una vegada. Quan torni a escenificar-se, demaneu al funcionari que introdueixi nous reptes per al grup. Recordeu a la gent que si té una idea nova per provar, ha de cridar «congela't» i passar a ocupar el lloc d'un dels membres del grup.

Temes de debat: Quins eren els objectius raonables per als membres del grup? Com podien prendre la iniciativa en la situació? Què estaven disposats a revelar sobre el grup i els seus membres? Posaven en risc altres companys o les seves famílies? Si han convençut el funcionari perquè prometés fer-hi alguna cosa, com podien consolidar-ho en un acord i fer que es complís? Com haurien pogut preparar-se millor per a aquesta visita?

EINES PER ARRELAR-SE, PROTEGIR I BLOQUEJAR

Temps: 10 minuts per a cadascun

Meta o objectiu de l'exercici:

- Aprendre eines que puguin ajudar-vos a protegir-vos vosaltres mateixos i els altres del grup i a reduir la tensió d'una situació.

Com es fa / Dinamització:

- **Centrar-se:** Quan us centreu, esteu tranquils, estables, presents en el moment i costa desequilibrar-vos físicament o emocionalment. També podeu tenir un efecte tranquil·litzador sobre els qui us envolten. Per tal de centrar-vos, fixeu-vos en el vostre centre de gravetat. El teniu just a sota del llombrígol, ben endins del cos. Concentreu-vos en aquest punt quan us sentiu trasbalsats o pressionats per tal d'arrelar-vos i tornar a connectar-vos amb la vostra força interior.

- **Assenyalar l'agressor:** Podeu fer molt visible un atac violent fent que tots els del voltant s'asseguin i deixin de sobte l'agressor ben visible per a tothom, inclosos els mitjans de comunicació.

- **La pila:** Per protegir algú que és atacat al terra. Una persona s'agenolla i forma un pont amb el seu cos sobre la víctima; després els altres s'amunteguen sobre el pont. No esclafeu la persona atacada!

- **Intervenció entre agressor i manifestant:** Mantingueu les mans obertes i visibles, procurant no tocar l'agressor o, si més no, no agafar-lo. El sol fet d'interposar-vos pot ser suficient per aturar un atac. Parleu a l'agressor en un to tranquil·litzador.

- **Envoltar (U) i allunyar un agressor:** Amb unes quantes persones més, interposeu-vos entre l'agressor i el manifestant, formeu una U al voltant de l'agressor i emporteu-vos-el. No l'envolteu del tot; procureu deixar-li una sortida. Parleu-li en un to tranquil·litzador mentre ho feu.

- **Envoltar (O) i absorbir un manifestant:** Envolteu del tot un manifestant que sigui atacat i absorbiu-lo enmig de la multitud.

- **Formar una fila entre faccions oposades / bloqueig:** Amb els genolls relaxats, no pas rígids, situeu-vos separats a la distància de les espatlles. Tingueu present com ha de ser de forta la fila que formeu i les diverses repercussions de les diferents posicions, per exemple: drets i separats > donant-se la mà > agafant-se pels colzes > agafant-se pels canells.

- **Mantenir-se fermes:** Per utilitzar-lo, per exemple, en un bloqueig. Centreu-vos, arreu-vos profundament al terra, sentiu-vos relaxats i pesants. Altres variants: En formar una fila, situeu la gent més corpulenta als extrems. Seure en cercle: Encreueu les mans entre les cames i agafeu-vos ben fort els canells els uns als altres. En aquesta formació, podeu veure-us i donar-vos suport emocional. Procureu avisar-vos del que passa al darrere, allà on l'altra banda del cercle no hi veu.

- Seure en columna: Envolveu amb les cames la persona que teniu davant, inclineu-vos endavant, poseu-li les mans al voltant del pit i abaixeu el cap.

- **Postura d'autodefensa:** Primer entrelleceu les mans a la base del crani, ajuntant els colzes per protegir les temples. Arrauliu-vos al terra en posició fetal, jaient sobre el costat dret per protegir-vos el fetge. D'aquesta manera es protegeixen la majoria dels òrgans vitals, si bé encara teniu exposats els ronyons.

ESPECTRE/BARÒMETRE

Temps: 10 minuts per enunciat; més si cal, menys si hi ha un acord clar.

Meta o objectiu de l'exercici:

- Veure i sentir l'espectre de les opinions de la gent sobre una qüestió i fer una lectura baromètrica de quina és la posició del grup respecte a un enunciat.

Com es fa / Dinamització:

Identifiqueu un espai on els membres del grup puguin situar-se en fila. Un extrem de l'espectre representa «acord» i l'altre extrem, «desacord» (podeu posar aquestes paraules a cada banda com a recordatori). Presenteu un enunciat clar (una idea, no més d'un parell de frases) i demaneu a la gent que se situï en un lloc de l'espectre que representi allò que en pensen. Deixeu clar que no hi ha respostes «correctes» ni «incorrectes» sinó opinions diferents, i que és important escoltar-se i tractar d'entendre les perspectives dels altres. Demaneu a algunes persones que justifiquin per què han triat el lloc que ocupen; expliqueu que la gent pot ser «moguda» per allò que sent. Concediu temps per al debat.

Si es necessita acord (per exemple, per a les directrius noviolentes) i hi ha una gran varietat de desacord, demaneu a unes quantes persones de cada extrem de l'espectre que s'ajuntin i mirin si poden reescriure l'enunciat amb l'esperança d'arribar a una entesa.

Exemples d'enunciats:

- Principis individuals de l'acció noviolenta (vegeu la p. 41)
- Directrius individuals de la noviolència (vegeu la p. 42)

9. Feu-ho vosaltres mateixos: com crear un manual

Per tal com aquest és un manual internacional, som conscients que molts grups traduiran els materials per crear els propis manuals. Si us plantegeu editar el vostre, heus aquí alguns consells. De primer, heu de tenir clars els vostres objectius i la quantitat d'energia que esteu disposats a esmerçar en un manual (vegeu més avall les preguntes de les metes i el contingut). Un altre aspecte important és pensar què farà que el vostre manual sigui especial.

Tot seguit us presentem una llista de preguntes que poden ser útils abans d'iniciar el vostre projecte de manual:

Metes

- Quina és la raó principal del manual?
- Per a qui és el manual?
- Com voleu que s'utilitzi el manual?
- Què heu d'incloure al manual?
- Heu consultat manuals existents? Què no us agrada o no trobeu útil?

Contingut

- Quins temes i qüestions voleu incloure-hi?
- Com voleu estructurar el manual?
- Quina extensió tindrà?
- Hi fareu servir només textos nous o de ja existents?
- Qui triarà els textos existents i n'escriurà de nous?
- Quin termini hi ha per a aquesta feina?
- Com s'hauria d'utilitzar el manual? Se'n pot llegir només un apartat que vingui al cas o cal llegir el manual sencer?

Edició

- Com finançareu el manual?
- Voleu vendre'l o distribuir-lo gratuïtament?
- Quin serà l'abast de distribució?
- Quin format voleu donar-li (per exemple, mida del paper, estils gràfics)?
- Com valorareu el manual?

Glossari

Acció directa

Tota acció en què individus o grups actuen directament per intentar provocar un canvi en comptes de demanar o esperar que els altres actuïn al seu lloc. Interrompre un sermó a favor de l'energia nuclear en una església seria una acció directa; escriure al bisbe per queixar-se d'aquest sermó seria una acció indirecta. Totes dues poden ser una manera efectiva de plantejar el problema.

Acció noviolenta

Acció basada en el desig de posar fi a la violència –sigui violència física, sigui el que s'ha anomenat *violència estructural* de privació, exclusió social i opressió– sense perpetrar més violència. És una alternativa tant a la submissió passiva com a la violència. Les tècniques que es fan servir en l'acció noviolenta inclouen molts mètodes concrets, els quals s'agrupen en tres classes principals: protesta i persuasió noviolentes, no-cooperació i intervenció noviolenta.

Apoderament

Donar suport a la gent perquè tingui més control sobre la seva vida. L'apoderament pot comportar adquirir habilitats (o tenir habilitats i coneixements propis), augmentar l'autoconfiança i desenvolupar l'autonomia personal.

Avaluació

Procés posterior a una acció o una experiència formativa en què els membres del grup compareixen allò que han experimentat, sentit i après durant l'experiència, a més d'examinar quina utilitat poden tenir aquests aprenentatges en el futur.

Boicot

No-cooperació de caràcter social, econòmic o polític.

Bustcard

Guia de butxaca amb recomanacions sobre què fer en cas de detenció policial durant una acció.

Campanya

Sèrie d'activitats o accions dutes a terme durant un espai de temps per assolir uns objectius concrets i declarats. Les campanyes són iniciades per un grup de gent amb una consciència i una visió comunes que identifiquen metes i emprenen un procés de recerca, educació i formació que enfortirà i farà augmentar el nombre de participants que es comprometen en les activitats i les accions.

Desobediència civil

Negativa activa a obeir determinades lleis, exigències o ordres d'un govern o d'una força d'ocupació sense recórrer a la violència física. És una de les tàctiques principals de la resistència noviolenta.

Dinamització

Es fa servir en diverses situacions de grup per descriure l'acció d'una persona (el dinamitzador) que té la missió de treballar amb processos de grup per garantir que les reunions vagin bé i arribin a un grau alt de consens, ajudar un col·lectiu a entendre els seus objectius comuns i ajudar-los a fer plans per assolir aquests fins. Això es fa sense que el dinamitzador prengui una posició concreta en el debat.

Drets humans

Drets jurídics que garanteixen la vida, la llibertat i la seguretat personal de tots els éssers humans, basats en tractats i lleis internacionals.

Estratègia i tàctica

Dos termes que es confonen sovint. Les tàctiques són els mitjans efectius per assolir un objectiu, mentre que l'estratègia és el pla general de la campanya, el qual pot incloure pautes operatives complexes, activitats i presa de decisions que porten a l'execució tàctica. L'estratègia és un pla d'acció a llarg termini concebut per assolir una meta concreta, tot sovint guanyar. L'estratègia es diferencia d'una tàctica o de les accions immediates amb recursos a l'abast perquè és àmpliament premeditada i sovint s'assaja de manera pràctica. Les estratègies s'utilitzen per fer que el problema o els problemes siguin més fàcils d'entendre i de solucionar.

Força de la gent

La capacitat de poder d'una població mobilitzada i les seves institucions emprant formes de lluita noviolentes. Aquest terme es va fer servir especialment durant la insurrecció noviolenta del 1986 a les Filipines.

Gènere

Construcció social d'idees que defineix els rols, els sistemes de creences i les actituds, imatges, valors i expectatives dels homes i les dones. Contribueix en gran manera a establir relacions de poder, no solament entre homes i dones, sinó també dins de cada grup. Això dona lloc a molts problemes socials.

Grup d'afinitat

Grup autònom de 5 a 15 persones els membres del qual no solament es tenen afinitat, sinó que a més es coneixen els punts forts i els punts febles

i es donen suport mentre participen (o tenen la intenció de participar) junts en una campanya noviolenta. Aquest grup pren decisions sobre l'acció en comú.

Lluita noviolenta

Sinònim d'*acció noviolenta*. Aquest terme es pot usar també per indicar que l'acció noviolenta en un conflicte és particularment decidida o agressiva. *Lluita noviolenta* és especialment útil per designar l'acció noviolenta contra oponents resoluts i enginyosos que empren mesures i contramesures repressives.

Moviments socials

Un tipus d'acció de grup. Són agrupacions grans i informals d'individus i/o organitzacions centrats en qüestions polítiques o socials concretes; dit d'una altra manera, centrats a dur a terme, resistir o desfer un canvi social.

Noviolència

Pot ser: 1) la conducta de la gent que en un conflicte s'absté de recórrer a actes violents, o 2) qualsevol dels diversos sistemes de creences que rebutgen la violència (tant física com estructural) per principis, no solament perquè la consideren poc pràctica. Altrament, val més no emprar aquest terme, per tal com sovint porta a l'ambigüitat i la confusió. Per designar accions o moviments específics, els termes recomanats són *acció noviolenta*, *resistència noviolenta* o *lluita noviolenta*.

Pacifisme

Oposició a la guerra o a la violència com a mitjà de resoldre disputes o adquirir avantatge. El pacifisme abraça una gamma d'opinions que van des de creure que els conflictes internacionals poden i han de resoldre's pacíficament, passant per les crides a l'abolició de les institucions de

l'exèrcit i la guerra; l'oposició a tota organització de la societat mitjançant la força governamental (pacifisme anarquista o llibertari); el rebuig de l'ús de la violència física per assolir objectius polítics, econòmics o socials; la condemna de la força excepte en aquells casos en què és absolutament necessària per promoure la causa de la pau (pacifisme), fins a l'oposició a la violència en qualsevol circumstància, inclosa la defensa d'un mateix i dels altres.

Poder

Es pot definir com la capacitat de fer impacte en el món. El poder es pot entendre de maneres diferents:

Poder amb: poder que ve de la gent que actua en cooperació. Individualment, les persones poden ser impotents, però juntes són més grans que la suma de les seves parts.

Poder per: poder capacitador, derivat d'una convicció interior, d'un coneixement o una habilitat adquirits, d'una inversió de confiança o ajuda dels altres, o de la capacitat d'usar recursos externs (per exemple, diners, eines).

Poder sobre: poder de dominació en el qual preval la voluntat d'una persona o d'un grup.

Presa de decisions per consens

Procés de presa de decisions que aspira a tenir en compte les inquietuds de tothom i sovint modifica la solució proposada diverses vegades durant el procés. Es basa en l'atenció, el respecte i la participació de tothom. La presa de decisions per consens difereix molt de la presa de decisions per majoria, la qual desemboca sovint en una lluita de poder entre dues solucions diferents.

Programa constructiu

Procés de bastir una societat nova dins l'estructura de l'antiga. Tal com Robert Borrowes el descriu: «Per a l'individu, el programa constructiu va significar més poder des de dins mitjançant el desenvolupament de la identitat personal, l'autosuficiència i el valor. Per a la comunitat, va comportar l'establiment d'una nova sèrie de relacions polítiques, socials i econòmiques». En aquells casos en què han tingut lloc revolucions polítiques però la població no estava organitzada per exercir l'autodeterminació, crear una societat nova ha resultat molt difícil, i massa sovint la conseqüència ha estat que una dictadura nova ha usurpat el poder.

Resistència noviolenta

Lluita noviolenta, guiada en bona part per la no-cooperació, en reacció a un acte, una mesura o un govern que una persona o un grup no accepta. Els termes més genèrics *acció noviolenta* i *lluita noviolenta* són preferibles per referir-se a la tècnica d'acció noviolenta en general i a l'acció en què un grup noviolent també pren la iniciativa o intervé, com en una seguda.

Resolució de conflictes

Reconciliació de perspectives, històries o experiències oposades i decisió d'una resposta que fomenti i protegeixi els drets humans de totes les parts afectades.

Unitat d'arrest

Tàctica de control de la policia antiavalots en la qual diversos agents, generalment proveïts d'equips antiavalots, corren endavant, de vegades en una formació en falca, per travessar la part davantera de la multitud i capturar un manifestants o més.

Violència

Infligir o amenaçar d'infligir lesions físiques o la mort a les persones. Tota conducta no es pot classificar clarament com a violència o noviolència; entre aquests dos extrems hi ha diverses categories, entre les quals la destrucció de béns. A l'hora d'informar sobre una manifestació o un moviment de resistència que és principalment o exclusivament noviolent, cal tenir cura de distingir-lo, per exemple, dels actes de violència de grups reduïts de persones (que poden ser indisciplinades o intencionadament avalotadores per motius polítics o perquè són agents provocadors). Anàlogament, no s'ha de qualificar una manifestació de violenta quan és violentament atacada per la policia o l'exèrcit i no obstant això manté la seva disciplina no-violenta.

Recursos

Materials a Internet

Acción directa Noviolenta. Como preparar y organizar campañas y acciones (Paco Cascón) 1992. www.revistafuturos.info/documentos/docu_f20/accion_directa.pdf

ACT UP New York's *Manual for Civil Disobedience* www.actupny.org/documents/CDdocuments/CDIndex.html

«Cómo conseguir que la noviolencia funcione» (RANT Collective) 2005 www.antimilitaristas.org/spip.php?article1734

Dossier «La Revolución Noviolenta» (COA-MOC Zaragoza) 2005 www.antimilitaristas.org/IMG/pdf/DossierRevolucionNoviolenta.pdf

El debate sobre la lucha noviolenta y la lucha armada: Declaración de la IRG 1990 www.antimilitaristas.org/spip.php?article968

Huelga de hambre y ayuno: «Del dialogo con la muerte y los vivos». (Equipo Buenos Aires del Serpaj) www.derechos.org/nizkor/arg/doc/hayuno.html

INNATE: Irish Network for Nonviolent Action Training & Education. www.innatenonviolence.org/workshops/consensusgroups.shtml

International Women's Partnership for Peace and Justice www.womenforpeaceandjustice.org/

«La desobediencia civil» (Serpaj, Argentina) www.serpajamericalatina.org/secretariados/desobediencia_civil.htm

«Las distintas etapas de una campaña de acción noviolenta» (Jean-Marie Muller) 2006 www.antimilitaristas.org/spip.php?article3023

«Movimientos sociales y desobediencia civil» (Montserrat Galcerán) 2005 www.antimilitaristas.org/spip.php?article1866

MÜLLER, Jean Marie *La noviolència a l'educació* ICIP, 2013 www20.gencat.cat/docs/icip/Continuts/Publicacions/Llibres/Eines/Eines9/ICIP_Eines-9.pdf

Nonviolent Action Handbook, Beck, Sanderson, Goleta, (World Peace Communications; 2002; 95 pages). <http://san.beck.org/NAH1-Nonviolence.html>

Noviolencia activa por Serpaj, Argentina www.serpajamericalatina.org/secretariados/noviolencia_activa.htm

Peace News tools section <http://peacenews.info/resources>

People Power and Protest since 1945: a bibliography on nonviolent action, April Carter, Howard Clark, and Michael Randle (Housmans; 2006). www.civilresistance.info/bibliography

«Radicalidad, mayorías y noviolencia» (Elena Grau Biosca) 2006 www.antimilitaristas.org/spip.php?article1910

Seeds for Change <http://seedsforchange.org.uk/resources>

«Sobre la estrategia de la revolución noviolenta» (Theodor Ebert) 1969 www.antimilitaristas.org/spip.php?article3387

Taller de desobediencias civiles y grupos de afinidad, 2001 www.uv.es/~alminyan/beat6.txt

Técnicas prácticas de protesta (Seeds for Change) 2003 www.antimilitaristas.org/IMG/pdf/TECNICAS.pdf

The Albert Einstein Institute www.aeinstein.org

The Ruckus Society Website www.ruckus.org/

The Tyranny of Structurelessness, Jo Freeman (1970). http://flag.blackened.net/revolt/hist_texts/structurelessness.html

T-team: <http://the-t-team.blogspot.com/>

Women in Black www.womeninblack.org/

Aquestes adreces han estat actualitzades fins al març de 2014.

Materials en paper

- A.F.R.I.K.A. Gruppe, *Manual de Guerrilla de la Comunicación*. Barcelona: Virus editorial, 2000.
- AGIRRE, Xabier; AJANGIZ, Rafael; IBARRA, Pedro; SÁINZ DE ROZAS, Rafael. *La insumisión: un singular ciclo de desobediencia civil*. Madrid: Tecnos, 1998.
- ARENDETT, Hannah. *Sobre la violencia*. Barcelona: ICIP-Angle editorial, 2011.
- BERISTAIN, Carlos. *La insumisión encarcelada*. Barcelona: Virus, 1992.
- CAPITINI, Aldo. *El mètode de la noviolència*. Lleida: ICIP-Pagès Editors, 2010.
- CASADO DA ROCHA, Antonio. *La Desobediencia civil a partir de Thoreau*. Sant Sebastià: Gakoa Lburuak, 2002.
- CASADO DA ROCHA, Antonio. *Itoiz: del deber de la desobediencia civil al ecosabotaje*. Navarra: Pamiela, 1996.
- CLARK, Howard. *La força de la gent. Resistència no armada i solidaritat global*. Lleida: ICIP-Pagès Editors, 2011.
- CORTRIGHT, David. *Gandhi avui. Noviolència per a una nova era política*. Lleida: ICIP-Pagès Editors, 2010.
- DALMAU LLISO, Juan Carlos. *La Objeción Fiscal a los gastos militares*. Madrid: Tecnos, 1996.
- ERICKSON NEPSTAD, Sharon. *Revoluciones noviolentes. Resistència civil al final del segle XX*. Lleida: ICIP-Pagès Editors, 2013.
- ESTÉVEZ ARAUJO, José Antonio. *La Constitución como proceso y la desobediencia civil*. Madrid: Trotta, 1994.
- GIPUZKOAKO ERAGOZPEN TALDEA. *Experiencias con la Noviolencia Activa*. Sant Sebastià, 2003.
- GORDILLO, José Luis. *La objeción de conciencia*. Barcelona: Paidós, 1993.
- IBARRA, Pedro (ed.). *Objeción e Insumisión. Claves Ideológicas y Sociales*. Madrid: Fundamentos, 1992.
- KURLANSKY, Mark. *Noviolència. Història d'una idea perillosa*. Lleida: ICIP-Pagès Editors, 2012.
- LORENZO VILA, Ana Rosa; MARTÍNEZ LÓPEZ, Miguel. *Asambleas y Reuniones. Metodologías de autoorganización*. Madrid: Traficantes de Sueños, 2003.
- MAGALLÓN, Carmen. *Mujeres en pie de paz: pensamiento y prácticas*. Madrid: Siglo XXI, 2006.
- Movimiento de Objeción de Conciencia. *En Legítima Desobediencia*. Madrid: Traficantes de Sueños, 2002.

- OLIVER OLMO, Pedro. *La Utopía Insumisa de Pepe Beunza*. Barcelona: Virus editorial, 2002.
- ORTEGA, Pere. *La sociedad noviolenta. Converses amb Pepe Beúnza*. Barcelona: ICIP-Icaria, 2012.
- PÉREZ, José Antonio. *Manual práctico para la desobediencia civil*. Navarra: Pamiela, 1994.
- PRAT, Enric (ed.). *Pensamiento Pacifista*. Barcelona: Icaria, 2004.
- RIERA, Francesc; BERISTAIN, Carlos. *Afirmación y Resistencia: la comunidad como apoyo*. Barcelona: Virus, 1993.
- RANDLE, Michael. *Resistencia civil*. Barcelona: Paidós, 1998.
- RIECHMANN, Jorge; FERNÁNDEZ BUEY, Francisco. *Redes que dan libertad. Introducción a los nuevos movimientos sociales*. Barcelona: Paidós, 1994.
- SAMPEDRO, Víctor. *Debates sin mordaza: desobediencia civil y servicio militar*. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales, 1998.
- SHELL, Jonathan. *El Mundo Inconquistable. Poder, noviolencia y voluntad popular*. Barcelona: Galaxia Gutenberg, 2005.
- THOREAU, Henry D. WALDEN. *La desobediencia civil*. Barcelona: Ediciones del Cotal, 1976.
- TOLSTOI, Leon. *Objeciones contra la guerra y el militarismo*. Madrid: Lipari ediciones, 1998; *La insumisión y otros textos*. Madrid: Cuadernos Libertarios, 1993.